

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ Ν.ΗΜΑΘΙΑΣ

ΤΕΤΡΑΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΕΛΕΤΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2017 - ΕΤΟΣ Ι' - ΑΡ. ΤΕΥΧΟΥΣ 31

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ 5 € | ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ 20 € (ΕΝΤΥΠΗ ΜΟΡΦΗ) - 10 € (ΨΗΦΙΑΚΗ ΜΟΡΦΗ)

ΧΡΟΝΙΚΑ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ Ν.ΗΜΑΘΙΑΣ

Ιδιοκτησία

Εταιρεία Μελετών Ιστορίας
και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας

Ιδρυτής - Σύμβουλος Έκδοσης
π. Αθανάσιος Βουδούρης

Εκδότρια

Ολυμπία Μπέτσα
(Πρόεδρος Δ.Σ. Ε.Μ.Ι.Π.Η.)

Διευθύντρια

Αναστασία Ταναμπάση

Ηλεκτρονική σελιδοποίηση

Νικόλαος Βουδούρης
(τηλ. 6942.982.745)

Γραφεία Ε.Μ.Ι.Π.Η.

Ολγάνου 22 (Αρχοντικό Μπέκα), Βέροια
Κοινοτικό Κατάστημα, Φυτειά
(Τ.Θ. 149, ΤΚ 59100)

τηλ: 6946.901.531 - 6942.982.745

■ Επιτρέπεται η αναδημοσίευση μέρους ή
ακέραιων κειμένων, αν αναφέρεται η πηγή

■ Τα επώνυμα άρθρα εκφράζουν μόνο την
άποψη του συντάκτη τους

• Όσοι επιθυμούν να γίνουν μέλη της
**«Εταιρείας Μελετών Ιστορίας και Πολιτι-
σμού Ν. Ημαθίας»** μπορούν να επικοινωνή-
σουν στο τηλέφωνο: **6946.901.531**

• Η αποστολή άρθρων, μελετών, επιστο-
λών, σχολίων, προτάσεων, παρατηρήσεων
κ.α. για δημοσίευση στα **«ΧΡΟΝΙΚΑ»**, γί-
νεται τόσο στην ταχυδρομική διεύθυνση
της Ε.Μ.Ι.Π.Η., όσο και στην ηλεκτρο-
νική διεύθυνση **xronika_emipi@yahoo.gr**
με την ένδειξη: Για τα **«Χρονικά»** (Τα
άρθρα δεν θα πρέπει να ξεπερνούν τις 10
σελίδες Α4 με μονό διάστιχο και μέγεθος
γραμματοσειράς 12 στ. Δημοσιεύματα ή
άρθρα με επιστημονικό υπόβαθρο θα πρέ-
πει να συνοδεύονται από παραπομπές και
ενδεικτική βιβλιογραφία).

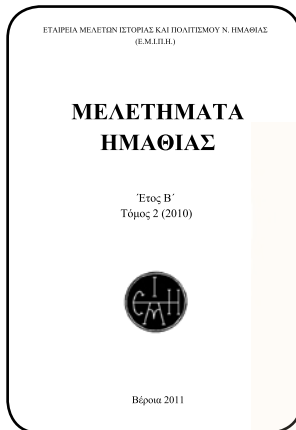
• Η έκδοση των **«ΧΡΟΝΙΚΩΝ»** στηρίζεται
αποκλειστικά σε συνδρομές μελών και
φίλων της **Ε.Μ.Ι.Π.Η.**, για τον λόγο αυτό,
ζητούμε την οικονομική υποστήριξή σας.
Για την προβολή της επιχείρησής σας μέσα
από τις σελίδες των **«ΧΡΟΝΙΚΩΝ»**, καθώς
και για τις χορηγίες σας υπέρ της έκδοσης
του εντύπου, καλέστε στο **6946.901.531**

• Ο **τραπεζικός λογαριασμός** της Εταιρεί-
ας, όπου ο καθένας μπορεί να καταθέ-
τει τις προσφορές του, είναι: **Eurobank**
0026-0077-12-0200673505

Οι εκδόσεις της Ε.Μ.Ι.Π.Η.

Σειρές Εκδόσεων

Μελετήματα Ημαθίας (τόμοι 1-4)

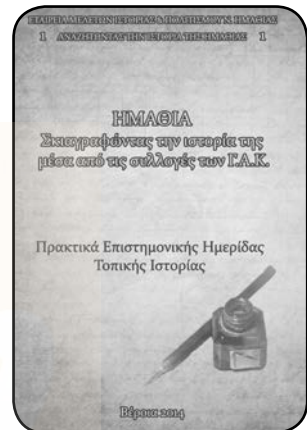
ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΗΜΕΡΙΔΩΝ Μιλάμε για τη Βέροια του 20ου αι. (τόμοι 1 - 3)

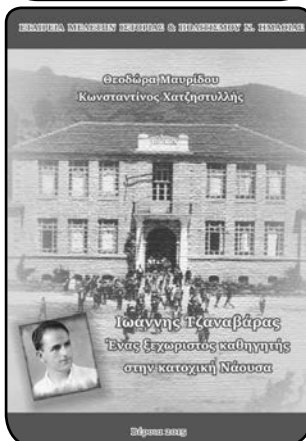
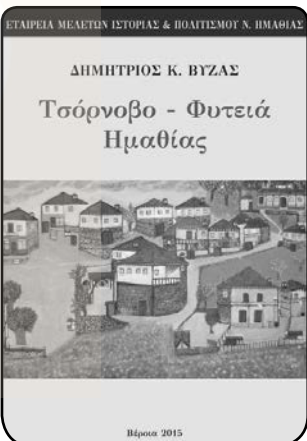
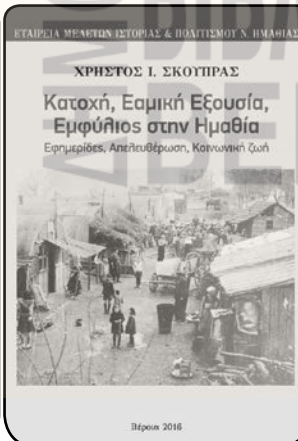
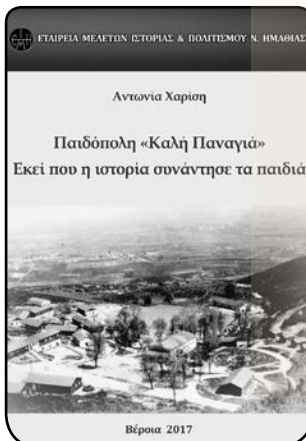
Πηγές & Μελέτες Ιστορίας & Πολιτισμού Ημαθίας (τόμοι 1 - 2)

Αναζητώντας την Ιστορία της Ημαθίας (τόμος 1)

Μεμονωμένες εκδόσεις (ενδεικτικά)

Σημεία διανομής (Βέροια)

Στα γραφεία της Ε.Μ.Ι.Π.Η. (Ολγάνου 22, Βέροια)
και στα Βιβλιοπωλεία:

Πυρινός (Βενιζέλου 50)

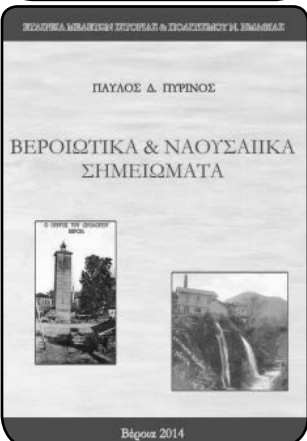
Επίκαιρο (Βενιζέλου 36)

Ηλιοτρόπιο (Τρεμπέσινας 12)

Ταχυδρομικά

(με αντικαταβολή, + έξοδα αποστολής)

Τηλ. παραγγελιών: 6946.901.531

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

- Πάυλος Πυρινός, *Ανέκδοτο πατριαρχικό και συνοδικό σιγγιλιώδες εν μεμβράναις γράμμα που αφορά την κοινή σχόλη των ελληνικών μαθημάτων της Βέροιας (1847)* 4

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

- Μαρία Χειμωνοπούλου, *Αρχαιολογικά*.....11
- Ολυμπία Μπέτσα, *Οι Δρόμοι της πόλης*.....20
- π. Αθανάσιος Βουδούρης, *Μοναστηριακά Σημειώματα*.....25
- Θεοδώρα Μαυρίδου, *Τα Ναουσαίικα*.....33
- Ιωάννης Μοσχόπουλος, *Τα Ρουμλουκιώτικα*.....36
- Εμμανουήλ Ξυνάδας, *Εκ του Τύπου*.....38
- Βιβλιοπαρουσιάσεις.....48
- Ιωάννα Ζιώγα, *Φορείς Ιστορίας και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας*.....52

ΝΕΑ - ΔΡΑΣΕΙΣ

- Πεπραγμένα.....55
- Κατάλογος Εκδόσεων Ε.Μ.Ι.Π.Η. 58

Τα ΧΡΟΝΙΚΑ θα τα βρείτε...	ΒΕΡΟΙΑ Βιβλιοπωλείο “Επίκαιρο” (Βενιζέλου 36) Βιβλιοπωλείο “Πυρινός” (Βενιζέλου 50) Βιβλιοπωλείο “Ηλιοτρόπιο” (Τρεμπεσίνας 12) Βιβλιοπωλείο “Σχήμα” (Αγγέλων 18) ~W~ Τηλεφωνικά στο 6946.901.531
...και στην ηλεκτρονική διεύθυνση www.emipi.gr	

Πάυλος Πυρινός, θεολόγος - συγγραφέας

Ανέκδοτο πατριαρχικό και συνοδικό σιγγιλιώδες εν μεμβράναις γράμμα που αφορά την Κοινή Σχολή των ελληνικών μαθημάτων της Βέροιας (1847)

Εισαγωγή

Για τους χρόνους πριν από το 19^ο αιώνα ελάχιστες μαρτυρίες έχουμε σχετικά με εκπαιδευτική δραστηριότητα στη Βέροια¹. Από τα μέσα ακόμη του 19^{ου} αιώνα και συγκεκριμένα από το 1849, όπως γνωρίζουμε, λειτουργούσαν στη Βέροια δυο Ελληνικά σχολεία (το Ελληνικόν και Αλληλοδιδασκικόν)². Οι ασχολούμενοι με την εκπαιδευτική δραστηριότητα στη Βέροια, την περίοδο αυτή, γράφουν ότι πριν από την επανάσταση της Ναούσης (1822), λειτουργούσε στη Βέροια «Ελληνική Σχολή» που σταμάτησε τη λειτουργία της από το 1822 έως το 1849, δηλαδή για 27 χρόνια «εστάθη προς καιρούς κλεισμένη». Αυτό δεν είναι αληθές, γιατί από ανέκδοτο Σιγγίλλιον περί της εν Βεροία Σχολής των Ελληνικών Μαθημάτων για το οποίον γίνεται λόγος, πληροφορούμεθα ότι και πριν από το 1849, λειτουργούσε στη Βέροια «Κοινό Ελληνικό Σχολείον»³, όπως θα δούμε στη συνέχεια.

Επειδή τα Αλληλοδιδασκικά και Ελληνικά Σχολεία, πριν από το 1846, λειτουργούσαν το καθένα με το δικό του τρόπο, θεσπίστηκε από το Οικουμενικό πατριαρχείο ενιαίος τρόπος λειτουργίας των σχολείων αυτών προς αποφυγήν των αταξιών σ' αυτά ως προς την πρόσληψη δασκάλων, απαιδευτών, διεφθαρμένων και για το ομοιόμορφο της εκπαίδευσως σ' όλα τα σχολεία της Κωνσταντινουπόλεως και των περιοχών του Οικουμενικού Θρόνου.

Ο ενιαίος τρόπος λειτουργίας των σχολείων καθορίστηκε από τη Μεγάλη του Χριστού Εκκλησία με την έκδοση κανονισμού λειτουργίας (1846) των Αλληλοδιδασκικών και Ελληνικών Σχολείων, όπως φαίνεται από το Σχέδιο Οργανισμού των Ορθοδόξων Ελληνικών Σχολείων⁴. Ο τίτλος της Κοινής των Ελληνικών Γραμμάτων Σχολής της Βεροίας είναι ενδεικτικός το τι εδιδάσκοντο στη σχολή αυτή. Τα έτη της περιόδου των μαθημάτων ήταν, τουλάχιστον, τέσσερα. Από τα μαθήματα που εδιδάσκοντο, αναφέρω, ενδεικτικά, ορισμένα από όλες τις τάξεις για να δούμε τα προσφερόμενα μορφωτικά αγαθά και να αξιολογήσουμε το επίπεδο της ελληνικής μορφώσεως των μαθητών:

1 Γ. Χ. Χιονίδη, *Τα Σχολεία της Βεροίας κατά τα έτη 1849 – 1912 Βάσει Ανέκδοτων Εγγράφων*, Ανάτυπον εκ του ΙΑ' τόμου των «Μακεδονικών», Θεσσαλονίκη 1971, σελ. 1. Παύλου Πυρινού, *Η Συμβολή της Μητροπόλεως Βεροίας στην Παιδεία κατά τον 19^ο αιώνα*, σελ. 9. Στέφανου Ι. Παπαδόπουλου, *Εκπαιδευτική και Κοινωνική Δραστηριότητα του Ελληνισμού της Μακεδονίας κατά τον τελευταίο αιώνα της Τουρκοκρατίας*, σελ. 85.

2 Αντ. Σιγάλα, *Από την πνευματικήν ζωή των κοινοτήτων της Μακεδονίας. Α' Αρχεία και Βιβλιοθήκαι Δυτικής Μακεδονίας*, 1939, σελ. 149. Γ. Χ. Χιονίδη, «Ένα άγνωστον «Πρακτικόν». Τα σχολεία της Βεροίας μετά το 1821», *Μ.Η.Σ.* (1962), σελ. 103-106, όπου δημοσιεύεται πρακτικό της Κοινότητος Βεροίας, σχετικό με τη σύσταση των δυο αυτών σχολείων (1849).

3 *Πατριαρχικός κώδικας Κ. Γ'*, σ. σ. 275 – 277, σελ. 275, σειρά 11.

4 *Ιστορικό Αρχείο Νεοελληνικής Εκπαίδευσης* (4). Το Οικουμενικό Πατριαρχείο, η Οθωμανική Διοίκηση και η Εκπαίδευση του Γένους, Κείμενα. Πηγές: 1830 – 1914, σ. σ. 428 – 441.

1. Αισώπου μύθοι
2. Ποικίλη ιστορία του Αιλιανού
3. Το ενύπνιον και νεκρικοί διάλογοι Λουκιανού
4. Ο περί προσευχής του Θείου Χρυσοστόμου
5. Απομνημονεύματα Ξενοφώντος
6. Κύρου Παιδεία
7. Ισοκράτης
8. Λυσίας
9. Προς Ευτρόπιον
10. Αριθμητική Στοιχειώδης
11. Πολιτική Γεωγραφία
12. Ξενοφώντας
13. Παράλληλοι Βίοι Πλουτάρχου
14. Πλάτωνας
15. Ο Παραινετικός του Μ. Βασιλείου
16. Γενική Ιστορία
17. Τουρκική γλώσσα
18. Γαλλική γλώσσα
19. Στοιχειώδη Μαθηματικά
20. Λυκούργος
21. Δημοσθένους «Ολυνθιακοί ή Φιλιππικοί»
22. Θουκυδίδης
23. Ηρόδοτος
24. Το Α' της Ιλιάδος
25. Η Εκάβη του Ευριπίδη
26. Επίτομος Φυσική Ιστορία φ. α.

Ενυπόγραφη Αναφορά (των προκρίτων, εφόρων, Αρχιερέως κ.α.) των κατοίκων της πόλεως Βεροίας προς το Οικουμενικόν Πατριαρχείον.

«Παναγιώτατε θειότατε και αγία και Ιερά Σύνοδος

Οι ταπεινοί δούλοι της κάτοικοι της πόλεως ταύτης Βεροίας/ καίτοι έχοντες σχολήν εις κοινήν διδασκαλίαν των παιδων μας, όμως με πολλήν θλίψην βλέπομεν αυτήν αμοιρούσαν και στε/ρουμένην των αναλόγων πόρων, και ως εκ τούτου κινδυνεύουσαν να διαλυθή, όθεν συσχεψάμενοι μετά του Σε/βαστού ημών Αρχιερέως Πανιερωτάτου αγίου Βερροίας κυρίου Διονυσίου, ενεκρίναμεν κοινή συναι/νέσει και της αυτού πανιερότητος, ίνα προσηλωθώσι τα δύο μερίδια της εν τη πόλει ταύτη ιεράς εκκλη/σίας του Αγίου Αντωνίου προς την κοινήν ταύτην σχολήν μας, ώστε τα δι' αυτήν αναφερόμενα εισο/δήματα χορηγούμενα προς αυτήν να ανακουφίζωσιν ικανόν μέρος των εξόδων της. τα μερίδια ταύ/τα το μεν χηρεύει ήδη προ καιρού, εις δε το άλλο υπάρχει εις γέρων ιερεύς όστις εν όσω ζη θέλει το/ νέμεσθαι μετά δε τον θάνατόν του θέλει περιέλθει και αυτό εις την σχολήν. Ταύτα εγκρίνοντας οι τα/πεινοί δούλοι της, επειδή θεωρούμεν αναγκαίον να ασφαλισθώσι εις την ιδιοκτησίαν της σχολής αμφό/τερα τα μερίδια παρακαλούμεν θερμώς, όπως ευδοκίσασα η Θειοτάτη αυτής Παναγιότης και οι περί/ αυτών Ιερά Σύνοδος εκδώση πατριαρχικόν και συνοδικόν αυτής Σιγγιλιώδες εν μεμβράναις γράμ/μα καταχωρούν και διασφαλίζουν αυτά ως δίκαια του λοιπού, και κτήματα αναφαίρετα και αιώνια/ της σχολής μας. λαμβανομένων αενάως των εισοδημάτων αυτών προ το κατάστημα της σχολής. Ούτω/ δεόμεθα ταπεινώς υποσημειούμενοι ευσεβάστως της υμετέρας θειοτάτης σοφωτάτης και προσκυνητής μας παναγιώτητος.

1847: τη 6^η Σεπτεμβρίου

Κηγό ο εν ιερεύσιν παπά Θόδωρος αφιερώνο το ηριμένο μερίδιόν μου εις την σχολήν μετά την αποβίο/σιν μου να νέμετε η σχολή τα ισοδηματα του.

Παπά Θεόδωρος Ιερεύς.

Θωμάς Ιωάννου

Αναστάσιο Μ.

Ιωάννης Γεοργίου

Ιωάννης Παλάσης

Υποκλινέστατος δούλος

Ο Βερροίας Διονύσιος

Ο Μανουλάκης Αναστασίου

Ο Αναστάσιος Ιωάννου

Ο Ιωάννης Κ. Πρωτοψάλτου

Ο Α. Τζιούπελης

Ο Αντόνιος

Ο Μερκούριος Πρωτοψάλτου

Ο Μανουήλ Αναστασίου

Ο γεώργιος Εμμανουήλ

Ο Διμιτράκις Αργύρου

Ο Ιωάνης Παναγιώτου»

Περίληψη της επιστολής που έστειλαν οι κάτοικοι προς το Πατριαρχείον Κωνσταντινουπόλεως 6 Σεπτεμβρίου 1847

Κάτοικοι Βερροίας (Μητροπολίτης, πρόκριτοι, έφοροι κ.α.) ζητούν με γράμμα τους από το Οικουμενικόν Πατριαρχείον «προς αρίστην του γένους ωφέλειαν» την στήριξη του κοινού των Ελληνικών γραμμάτων Σχολήν τους που λειτουργούσε στην πόλη τους, γιατί κινδύνευε να καταργηθεί εξαιτίας της μη ύπαρξης οικονομικών πόρων.

Για το σκοπό αυτό προτείνουν, κοινή αποφάσει, να δοθούν τα έσοδα των δύο Ιερατικών Μεριδίων⁵ του Ιερού Ναού Αγίου Αντωνίου στην Ελληνική των Γραμμάτων Σχολή τους για τη συνέχιση της λειτουργίας της, με την έκδοση Πατριαρχικού και Συνοδικού Σιγγιλιώδους εν μεμβράναις Γράμματος, διασφαλίζοντας αυτά ως κτήματα αναφαίρετα της σχολής τους.

Σιγίλλιον περί της εν Βερροία Σχολής των Ελληνικών Μαθημάτων

«Δείγμα προνοίας οφειλομένης παρά των κατά καιρους αρχόντων διευθύνειν τα πνευματικά του ποιμνίου Σκάφη πη/δάλια προ των άλλων, καθέστηκε πρόδηλον γράμμασιν επικυρωτικοίς ασφαλίζεσθαι τα καλώς διδομένα, και τούτων/ μάλιστα όσα ζήλος θεοφιλής, προς αρίστην του γένους ωφέλειαν αποτεινόμενος διεπράξατο τα κατά μέρος, /αναστημένα κοινά Σχολεία. Και γαρ επιγιγνώσκοντες, εφ' όσον το ομοιογενές δι' αυτών ψυχή τε και σώματι/ καρπούνται την λυσιτέλειαν βελτιούμενον κατ' έτος και προαγόμενον, ου μόνον σπεύδουσι κρατύνειν την/ ες αεί τούτων διαμονήν, αλλά και εις την ες αεί απ' αυτοίς προσευρεθείς και τούτων την επιούσαν/ ως αναγκαίον ευγενώς προσχαρίζονται (;) δι' εκδόσεως ιερών Πατριαρχικών και Συνοδικών Σιγγιλιωδών γραμ/μάτων, ον τρόπον και ημείς τοις αυτοίς λόγοις ήδη ποιούμεθα.

⁵ Ιερατικά Μεριδία ήταν καφενεία των οποίων τα έσοδα έπαιρναν οι ιερείς.

«Και γαρ οι τιμιώτατοι πρόκριτοι, και λοιποί/ κάτοικοι της πόλεως Βερροίας, ευλογημένοι χριστιανοί ενεφανίσθησαν τη Εκκλησία δια κοινής αυτών ενυπο/γράφων αναφοράς, εκούσης και την υπογραφήν του γνησίου αυτών Αρχιερέως, και πνευματικού τοιούτου/ ιερωτάτου Μητροπολίτου Βερροίας, υπερτίμου κλπ. κυρ Διονυσίου, αναγγέλλοντες κοινώς, ότι καίτοι (:) ευμοιρούνται ευδοκία Θεού εν τη πατρίδι αυτών κοινού Ελληνικού Σχολείου προς εκπαίδευσιν της νεολαίας,/ όμως επειδή κατείδον μετά πολλής ψυχικής αυτών θλίψεων, ότι τούτο αμοιρά και στερείται των αναγκαίων/ και αναλόγων πόρων εις απάντησιν των απαιτουμένων εξόδων δαπανημάτων ένεκα του διδασκαλι/κού μισθού, και των λοιπών των αναγκαιούντων εις αυτό, και κινδυνεύει καταργηθήνας, αναγνόντες τον αξιό/χρεων αυτών ζήλον υπέρ της ευσταθείας και διαμονής τούτον συνήλθον επί το αυτό μετά της αυτού ιε/ρότητος, και συσκεψάμενοι περί ευρέσεως αναλόγου πόρου, τέλος ενέκριναν και απεφήναντο κοινή αυτών/ γνώμη και συγκαταθέσεως και της αυτού Ιερότητος, άτε δη φιλομούσου και κατά κυριαρχικόν λόγον κηδόμενος/ των συντεινόντων εις τα πνευματικά, και ηθικήν βελτίωση, και εκπαίδευση της νεολαίας, ίνα τα δύο ιερατικά/ μερίδια της εν τη πατρίδι αυτών ιεράς εκκλησίας του Αγίου Αντωνίου, εξ ων το μεν εφ' ικανού ήδη καιρού/ χηρεύει, το δε υπάρχει υπό την εξουσίαν γηραιού τινός ιερέως τούνομα παπά-Θεοδώρου, προσκολληθώσι τω/ κοινωφελεί τούτω καταστήματι, ώστε δια των απ' αυτών αποφερομένων εισοδημάτων, και άλλων προσίδων/ οικονομούνται τα εις αυτό απαιτούμενα ετήσια δαπανήματα. Τάυτην τοίνυν την κοινήν αυτών επιθυμίαν/ και απόφασιν, έχουσι και την γνώμην του γηραιού Ιερέως, κατά την περίληψιν της εμ/φανισθείσης αναφοράς, ίνα νέμηται μέχρι την αποβιώσεως αυτού τα αναλογούντα τω μεριδίω αυτού ιερατικά/ δικαιώματα αναγγέλοντες, ως είπομεν, κοινώς, προσέδραμον ακολούθως τη μοινή Μητρί και Προ/στάτιδι, αγία του Χριστού Εκκλησία, και εξετήσατο θερμώς επικυρωθείναι τα εγκριθέντα, και αποφανθέντα,/ και επισημειωθέντα και δι' εκδοσεως ημετέρου Πατριαρχικού και Συνοδικού Σιγγιλιώδους εν μεμβράναις/ δράμματος. Και δη την κοινήν της αυτών τιμιότητος αίτησιν, ως συνοδευμένην και μετά της συγκαταθέσεως της αυτού Ιερότητος, και το εύλογον και δίκαιον έχουσαν, θεοφιλή τε και επειδή υπαρχούση/ και προς το κοινή τείνουσαν συμφέρον, ευμενώς λίαν προσκείμενοι, επαίνοις Συνοδικούς, και εγκαρ/δισ ευχαίς καταδρέψαντες άπαντες γράφομεν Συνοδικώς μετά του περί ημάς κτλ. και επικυρούντες τα/ περί των ρηθέντων ιερατικών μεριδίων γινομένην κοινήν ενέργειαν, και απόφασιν, οριζόμεθα και/ αποφαινόμεθα, ίνα τα δύο ιερατικά ταύτα μερίδια της εν τη πόλει Βερροίας Ιεράς Εκκλησίας του Αγίου Αντωνίου υπάρχουσι το από τούδε και λέγωνται, και παρά πάντων γινώσκονται κτήματα ίδια, αναφαίρετα τε και/ αναπόσπαστα της εν τη αυτή πόλει, κοινής Σχολής των Ελληνικών μαθημάτων. Τα δε από τούτων ιερατικά/ δικαιώματα μετά την αποβίωσιν δηλονότι του μνησθέντος παπά-Θεοδώρου, όστις κατά την συμφωνίαν, εν/ όσω εν τη ζωσι διατελεί, έχει νέμεσθαι τα ανήκοντα τω μεριδίω αυτού, λαμβάνοντας ανελλιπώς/ παρά τε των ήδη, και των μετά ταύτα τιμιωτάτων εφόρων αυτής, οίτινες οφείλουσι προσέχειν καλώς/ και διατηρείν αδιάσπαστον, και αδιάλυτον την ένωσιν και προσήλωσιν των μεριδίων τύτων, και φρον/τίζειν όπως, αποκαθισταμένων εν αυτοίς τη Κυριαρχική και αρχιερατική εκλογή, και προνοία, των/ αξιών και ικανών ιερέων επί τω εκτελείν τα ιερατικά υπουργήματα, νέμονται, και λαμβάνωσι τα/ ανήκοντα τη Σχολή δικαιώματα, και χρώνται τούτοις προς βοήθειαν, και οικονομίαν των απαιτου/μένων αναγκών αυτής, και δαπανών, επιστατούντες μετά ζήλου χριστιανικού, και αγρύπνοις/ ομμάτων βολαίς επεξεργαζόμενοι τα κατ' αυτήν, όπως άριστα διοικείται υπό των κατά καιρούς Δι/δασκάλων, και καρποφορεί καρπόν γενναίον τε ωραίον και Θεώ εύάρεσον, και μη εις κενόν δαπα/νώνται τα των προσόων αυτή, και δικαιωμάτων, συνεφαπτομένης της θείας συναντηλήψεως, και εποπτεούσης/ και χειραγωγούσης και της κυριαρχικής προμηθείας της τε ιερότητος αυτού, και των μετά ταύτα διαδόχων αυτού/ Κυριαρχών, εις πνευματικήν τε και ηθικήν βελτίωσιν, και εκπαίδευσιν της Νεολαίας εν δε τη συμ/πληρώσει εκάστου έτους προσοφειλούσιν εμφανίζειν επί παρουσία του Αρχιερέως, και των προκρίτων/ καθαρόν και

ακριβή τον λογαριασμόν απάσης της δοσοληψίας αυτών, και ει μη φανείεν έξιοι,/ πιστοί, και επωφελείς εις τα της επιστασίας αυτών, και εφορείας δύνανται αποκαθίστασθαι αυτούς/ τη κοινή εκλογή και γνώμη, ει δε μη έχουσιν απομακρύνεσθαι της τοιαύτης εφορείας, και αντ’/ αυτών αποκαθίστασθαι άλλοι, άξιοι, τίμιοι, και κοινοφελείς. Ταύτα απεφάνθη και κεκυρώται/ Συνοδικώς. Ος δ’ αν, και οποιός των απάντων, Ιερωμένος, ή λαϊκός, γνώμης σκαιότητος,/ και κακοβουλία νικώμενος, τολμήση διασπάσει την τοιαύτην ένωσιν, και προσήλωσιν, και Βλα/ βην τινά, και ζημίαν, και επήρειαν επενεγκείν τη Σχολή, και όλως αθετήσας τα εν τω παρόντι Συνοδικώς εκπεφρασμένα, ο τοιούτος, ως αλαζών, και υπερόπτης, και πολέμιος των/ καλών, αφωρισμένος υπάρχη παρά της αγίας, και ομοουσίου, και ζωοποιού και αδιαιρέτου Τριάδος,/ του ενός τη φύσει και μόνου Θεού, και κατηραμένος, και ασυγχώρητος, και πάσαις ταις Συνο/ δικαίς αραίς υπεύθυνος, και ένοχος του πυρός της γεένης, και τω αιωνίω αναθέματι υπόδικός./ Επί τούτοις εγένετο και το παρόν ημέτερον Πατριαρχικόν και Συνοδικόν Σιγγιλιώδες εν μεμβράναις Γράμμα, και/ τω ιερώ καταστρωθέν κώδικι της καθ’ ημάς του Χριστού μεγάλης Εκκλησίας εδόθη τη ρηθείση κατά την πόλιν/ Βερροίας κοινή των Ελληνικών Μαθημάτων Σχολή προς διηλεκτή ένδειξιν εις παράστασιν μόνιμον./

Ελέω Θεού κτλ. Άνθιμος

Εν έτει Σωτηρίω α ω μ ζ κατά μήνα Νοέμβριον.

Επιτεμήσεως 3

† Καισαρείας Παΐσιος

† Κυζίκου Ιωακείμ

† Δέρκων Νεόφυτος

† Σμύρνης Αθανάσιος

† Λήμνου Δανιήλ

† Εφέσου Άνθιμος

† Νικομηδείας Διονύσιος

† Ανδριανουπόλεως Γεράσιμος

† Μελενίκου Διονύσιος

† Ηρακλείας Διονύσιος

† Χαλκηδόνος Ιερόθεος

† Νεοκαισαρείας Κύριλλος

† Σόφιας Παΐσιος»

Περίληψη του σιγγιλίου περί της εν Βερροία κοινής Σχολής των Ελληνικών μαθημάτων του Οικουμενικού Πατριαρχείου

Η απάντηση του Οικουμενικού Πατριαρχείου στο αίτημα των κατοίκων της Βερροίας ήταν άμεση.

Με σιγγίλιο της εν Βερροία Σχολής των Ελληνικών Μαθημάτων, αφού, στην αρχή περιληπτικά τα όσα ζητούν οι κάτοικοι της Βερροίας, με επαίνους Συνοδικούς για την απόφασή τους, επικυρώνει τα δυο ιερατικά μερίδια του Ιερού Ναού Αγίου Αντωνίου Βερροίας στο εξής να είναι και να υπάρχουν αναπόσπαστα κτήματα της «Κοινής Σχολής των Ελληνικών Μαθημάτων» της Βερροίας.

Οι εκάστοτε έφοροι και διδάσκαλοι της σχολής να φροντίζουν για την είσπραξη των εσόδων από τα ιερατικά μερίδια και να χρησιμοποιούν αυτά για την οικονομική στήριξη της σχολής προς πνευματικήν, ηθικήν βελτίωσην και εκπαίδευσην της μαθητιώσης Νεολαίας της Βερροίας.

Κάθε χρόνο, οφείλουν οι διοικούντες την σχολήν να εμφανίζουν, παρουσία του Αρχιερέως και των προκρίτων, καθαρόν και ακριβή τον λογαριασμόν όλων των εσόδων

και εξόδων της σχολής.

Εάν δεν φανούν άξιοι και επωφελείς της αποστολής των, να απομακρύνονται και να αντικαθίστανται με άλλους, άξιους, τίμιους και κοινωφελείς.

Όποιος (ιερέυς ή λαϊκός) συντελέσει στη διάσπαση της ένωσης των Ιερατικών μεριδίων με τη σχολή και προκαλέσει ζημία σ' αυτή, ο τοιούτος ως αλαζών, υπερόπτης και πολέμιος των καλών, αφωρισμένος υπάρχει παρά της Αγίας ομοουσίου, ζωοποιού και αδιαιρέτου Τριάδος και ασυγχώρητος και ένοχος του πυρός της γεέννης.

Τελειώνει, το σιγίλλιον περί της εν Βεροία Σχολής των Ελληνικών Μαθημάτων της Βεροίας, σημειώνοντας: Για τους ανωτέρω λόγους «εγένετο το παρόν ημέτερον Πατριαρχικόν και Συνοδικόν εν μεμβράναις Γράμμα, και τω Ιερώ καταστρωθέν Κώδικι της καθ' ημάς του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας εδόθη τη ρηθείσει κατά την πόλιν της Βεροίας Κοινή των Ελληνικών Μαθημάτων Σχολής προς διηνεκή ένδειξιν εις παράστασιν μόνιμον.»

3 Νοεμβρίου 1847

Πρωτότυπο κείμενο

Πληροφορίες – Σχόλια – Συμπεράσματα

Στη Βέροια, μετά την επανάσταση και καταστροφή της Ναούσης (1822), λειτουργούσε Κοινή Σχολή των Ελληνικών Γραμμάτων. Τα έσοδα της Σχολής προήρχοντο από το προϊόν μιας κράτησης 3% επί της αξίας όλων των προικίων αντικειμένων, κινητών και ακινήτων, και ενισχύονταν από τα έσοδα των Εκκλησιών⁶. Επειδή από το 1840, όπως αναφέρει ο Θωμάς Γαβριηλίδης⁷, βασιζόμενος σε ενθυμήσεις Μηναίου, Μαρτίου μηνός (έκδοση Βενετίας 1773), της Κυριωτίσης, επικράτησε στη Βέροια ακρίβεια, οι κάτοικοι Βεροίας (πρόκριτοι, Αρχιερέυς κα.) είδαν, με πολλή θλίψη ότι η σχολή τους κινδυνεύει να διαλυθεί, στερουμένη αναλόγων πόρων. Για το λόγο αυτό απεφάσισαν, κοινή συναινέσει, να στείλουν ενυπόγραφη αναφορά στο Οικουμενικό Πατριαρχείο και να ζητήσουν τα έσοδα των δυο Ιερατικών Μεριδίων (καφενείων) του Ιερού Ναού Αγίου Αντωνίου να δοθούν στη σχολή τους.

Η ενυπόγραφη αναφορά που έστειλαν οι κάτοικοι της Βεροίας προς το Οικουμενικό Πατριαρχείο, εκτός από την πρώτη σειρά (που αναφέρεται στον αποδέκτη), τη χρονολογία στο τέλος του κειμένου (6 Σεπτεμβρίου 1847) και τους υπογράψαντες την αναφορά, αποτελείται από 15 σειρές.

Αυτοί που υπογράφουν είναι:

- 1) ο ιερέυς Παπαθεόδωρος που αφιερώνει, μετά το θάνατό του, το ιερό γεδίκι στη σχολή,
- 2) τέσσερις πρόκριτοι και δώδεκα κάτοικοι Βεροίας και
- 3) ο Βεροίας Διονύσιος ο Λέριος (1831 – 1848)

Η απάντηση του Οικουμενικού Πατριαρχείου στην ενυπόγραφη αναφορά των κατοίκων της Βεροίας, με το Σιγίλλιον περί της εν Βεροία Σχολής των Ελληνικών Μαθημάτων,

⁶ Στεφάνου Ι. Παπαδόπουλου, *Εκπαιδευτική και Κοινωνική Δραστηριότητα του Ελληνισμού της Μακεδονίας κατά τον τελευταίο αιώνα της Τουρκοκρατίας*, Θεσσαλονίκη 1970, σ. 85.

⁷ Θωμά Γαβριηλίδη, *Προσκύνημα στα Ιερά της Θεοσώστου πόλεως Βεροίας*, σ.102, «1840: Αρχισε η ακρίβεια. Εις γρόσια 60 η κρίνα του στάρι.»

εκτός από τον τίτλο, την υπογραφή του Οικουμενικού Πατριάρχου Ανθίμου⁸, την ημερομηνία του Σιγιλλίου (3 Νοεμβρίου 1847) και τις υπογραφές των δεκατριών Συνοδικών Αρχιερέων, αποτελείται από εξήντα ένα (61) σειρές.

Από τη μελέτη του Σιγιλλίου περί της εν Βεροία Σχολής των Ελληνικών Μαθημάτων, πληροφορούμεθα:

1. Το Οικουμενικό Πατριαρχείο, επειδή διακαώς επιθυμούσε τη λειτουργία σχολείων για την πνευματική ανύψωση των περιοχών του Οικουμενικού Θρόνου, με επαίνους Συνοδικούς και εγκάρδιες ευχές, επικυρώνει το αίτημα των Βεροιέων τα δυο ιερατικά μερίδια να γίνουν αναφαίρετα και αναπόσπαστα κτήματα της Σχολής των Ελληνικών Μαθημάτων της Βεροίας.

2. Ορίστηκαν κανονιστικές διατάξεις για το εύρυθμο της λειτουργίας της εφορείας και του διδασκαλικού Συλλόγου προς οικονομική ωφέλεια της Σχολής και

3. Το Οικουμενικό Πατριαρχείο για να προστατεύσει πλήρως τη Σχολή στο να είναι ες αεί ενωμένα τα Ιερατικά Μερίδια με αυτήν, θα χρησιμοποιήσει το έσχατο μέσο, τον αφορισμό, σε όποιον διανοηθεί να διασπάσει την ένωση αυτή και επιφέρει ζημία στη Σχολή.

Η ενέργεια αυτή (των προκρίτων, Αρχιερέως και κατοίκων της Βεροίας) έγινε αιτία (στα δύσκολα χρόνια, μετά την επανάσταση της Ναούσης) να λειτουργήσει, πριν από το έτος 1847, η Κοινή Σχολή των Ελληνικών Μαθημάτων της Βεροίας και να δοθούν, στη συνέχεια, από την τοπική Εκκλησία της Ιεράς Μητροπόλεως Βεροίας και άλλα κτήματα και έσοδα στα σχολεία της και να αναπτυχθεί μεγάλη εκπαιδευτική δραστηριότητα στη Βέροια από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα.

⁸ Ο Άνθιμος ΣΤ' ανήλθε στον Οικουμενικό Θρόνο τρεις φορές (1845 – 1848, 1853 – 1855 και 1871 – 1873). Επί της Πατριαρχίας του εξεδόθη (1846) ο κανονισμός των Αλληλοδιδασκτικών και Ελληνικών Σχολείων.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

Μαρία Χειμωνοπούλου, αρχαιολόγος – Δρ. αρχαιολογίας

Μονή της Αναστάσεως του Σωτήρος Χριστού του Καλόθετου: Οι τοιχογραφίες του περιστώου και τα εγχάρακτα παιχνίδια στο δάπεδο του κυρίως ναού

Ιστορικά στοιχεία

Το καθολικό της μονής της Αναστάσεως του Σωτήρος Χριστού του Καλόθετου, εσωτερικά κατάγραφο χάρη στην άριστη ζωγραφική τέχνη του Γεώργιου Καλλιέργη αποτελεί μνημείο σταθμό της παλαιολόγειας αναγέννησης και μοναδικό ενυπόγραφο έργο του. Από την κτητορική επιγραφή¹ στο υπέρθυρο της δυτικής εισόδου του ναού μαθαίνουμε ότι άρχισε να κτίζεται με τη χορηγία του Ξένου Ψαλιδά, άγνωστου από άλλη πηγή, στο όνομα της Αναστάσεως του Χριστού. Μετά το θάνατο εκείνου το έργο συνέχισε η σύζυγός του Ευφροσύνη. Τον Φεβρουάριο του 1314 ο Ανδρόνικος Β' Παλαιολόγος εκδίδει χρυσόβουλο με το οποίο ορίζεται η κατοχή της μονής του Σωτήρος Χριστού στη Βέροια από τον μοναχό Ιγνατίο Καλόθετο, επισφραγίζοντας έτσι προηγούμενες ενέργειες του Καλόθετου για τον ίδιο σκοπό, όπως ήταν η έκδοση πατριαρχικού γράμματος του Νίφωνος και αυτοκρατορικού προστάγματος του Ανδρονίκου Β'.

Η σχέση του Καλόθετου με πατριαρχικούς και ίσως αυτοκρατορικούς κύκλους καθιστά πιθανότερη την άποψη ότι στις ενέργειές του οφείλεται ο εγκαινιασμός του καθολικού της νέας μονής από τον βεροιώτη στην καταγωγή πατριάρχη Νίφωνα. Μία δεύτερη επιγραφή που συνοδεύει τον Καλόθετο, επισημαίνει τον σταυροπηγιακό χαρακτήρα της μονής². Φυσικά ο εγκαινιασμός του ναού δεν σημαίνει απαραίτητα και ολοκλήρωση του ζωγραφικού διακόσμου του, η παράσταση όμως του ίδιου του Καλόθετου στις τοιχογραφίες του νότιου τοίχου σημαίνει ότι αυτές έγιναν όταν ο ίδιος βρισκόταν στη Βέροια. Εξάλλου, αυτός πρέπει να είχε τις προσβάσεις για να προκαλέσει την εκτέλεση του ζωγραφικού διακόσμου από τον αυτάρεσκα αποκαλούμενο όλης Θετταλίας άριστον ζωγράφο, Γεώργιο Καλλιέργη.

Η σταυροπηγιακή μονή του Σωτήρος Χριστού του Καλόθετου λειτούργησε ανεξάρτητη έως το 1338 τουλάχιστον. Το ιδιοκτησιακό καθεστώς του ναού μεταβάλλεται ξανά στο β' μισό του 14^{ου} αι., καθώς πριν από το 1400 η μονή Μεγίστης Λαύρας του Αγίου Όρους κατέχει το ναό του Σωτήρος Χριστού, όπως και τα κτήματά του στο χωρίο του Κομανίτζη.

Σε χρονική στιγμή που δεν δηλώνεται σε κάποια γνωστή γραπτή πηγή ο ναός περιήλθε στη μητρόπολη της Βέροιας, γεγονός που δηλώνουν οι χρονολογημένες με

1 +Ξένος Ψαλιδάς ναόν Θεοῦ ἐγείρη/ἄφεσιν ζητῶν τῶν πολλῶν ἐγκλημάτων/τῆς Ἀναστάσεως Χριστοῦ ὄνομα θέμενος/| Εὐφροσύνη σύνεβνος τοῦτον ἐκπληρεῖ./Ιστοριογράφος ὄνομα Καλιέργης/ τοὺς καλοὺς καὶ κοσμίους αὐταδέλφους μου/| ὅλης Θετταλίας ἄριστος ζωγράφος./Πατριαρχικὴ χεὶρ καθιστᾷ τὸν ναὸν/ἐπὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως Ἀνδρονίκου/| Κομνηνοῦ τοῦ Παλεολόγου ἐν ἔτει ῥωκγ'.

2 Τοῦ προσπεσόντος | κτήτορος Ἰγνατίου | δέξιν δέξαι, ὅς ὑπὲρ τῶν σῶν λόγων | σταυροπήγιν τέθηκεν | πατριαρχικόν.

επιγραφές τοιχογραφίες της εξωτερικής όψης του βόρειου τοίχου του ναού στα 1727, στις οποίες αναφέρονται ο μητροπολίτης Ιωακείμ Γ', εφημέριος και επίτροπος του ναού, καθώς και επώνυμοι δωρητές του.

Περιγραφή του ναού

Ο ναός ανήκει στον τύπο της μονόχωρης βασιλικής (εσωτερικές διαστάσεις πλευρών 8Χ3,95 μ. περίπου) και απολήγει στα ανατολικά σε αψίδα, τρίπλευρη εξωτερικά και ημικυκλική εσωτερικά, χορδής 2,27 μ. και βάθους 1,02 μ.. Δύο αβαθείς κόγχες διανοίγονται στην βορειοανατολική γωνία του ναού. Η εκκλησία περιβάλλεται στις τρεις πλευρές της από ένα χαμηλό περίστωο, το οποίο προστέθηκε πιθανόν στις αρχές του 18^{ου} αι., χωρίς να αποκλείεται η ύπαρξη ανάλογης ή κάποιου είδους αρχιτεκτονικής διαμόρφωσης, τουλάχιστον για το νότιο τμήμα του ναού, ήδη από τον 14^ο αι.. Το περίστωο της φάσης του 18^{ου} θα πρέπει να ήταν κλειστό, ενώ στη σωζόμενη μορφή του χάρη στις εργασίες αποκατάστασης του δεύτερου μισού του 20^{ου} αι. διατηρεί κλειστή τη νότια στοά του και διαμορφώνει ανοιχτές και τοξωτές τη δυτική και τη βόρεια³. Η πρόσβαση στο εσωτερικό του μονόχωρου ναού πραγματοποιείται μέσω τριών θυρών παρόμοιου περίπου πλάτους στη δυτική, βόρεια και νότια πλευρά του. Λίγα παράθυρα στα υψηλότερα σημεία του, ένα σε κάθε μία από τις μακρές πλευρές του ναού, ένα στη δυτική πλευρά, και ένα στον ημικύλινδρο της κόγχης του ιερού βήματος, φωτίζουν το εσωτερικό του. Τα ανοίγματα θα πρέπει να φράσσονταν με γύψινα διάτρητα πλαίσια που θα περιέκλειαν γυάλινους υαλοπίνακες κυκλικού σχήματος. Βασικά αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά αποτελούν οι δύο αβαθείς κόγχες αμέσως δυτικά από το τέμπλο. Όπως συμβαίνει συχνά στις μονόχωρες εκκλησίες της Μακεδονίας, η νότια κόγχη διατηρεί απεικόνιση της γιορτής στην οποία είναι αφιερωμένη η εκκλησία, και η βόρεια κόγχη παράσταση της Σταύρωσης. Ο ναός καλύπτεται με δίρριχτη ξύλινη στέγη.

Η τοιχοποιία είναι απλή, αποτελείται από λαξευμένους και ημιλαξευμένους πώρινους λίθους μεταξύ των οποίων παρεμβάλλονται πλινθία διαφόρων μεγεθών. Ιδιαίτερα στο βόρειο τμήμα της δυτικής όψης και στον ανατολικό τοίχο του ναού, που οι τοιχοποιίες είναι ορατές, διακρίνονται μεσαίου μεγέθους πώρινοι γωνιόλιθοι, μεταξύ των οποίων παρεμβάλλονται στους κάθετους αρμούς οριζόντιες στρώσεις

3 Στο ΑΔ του 1960 αναφέρεται: Η μικρά βασιλική της Αναστάσεως του Χριστού ή «ο Χριστός», όπως υπό των κατοίκων της πόλεως λέγεται, έτυχε ιδιαίτερας μερίμνης διότι είναι εν εκ των αρχαιοτέρων κτισμάτων της πόλεως, ιδία όμως ένεκα των εν αυτή αρίστης τέχνης τοιχογραφιών, εκτελεσθεισών υπό του Θεσσαλονικέως ζωγράφου Γεωργίου Καλλιέργη και των αδελφών αυτού κατά το έτος 1315. Εκτός της στερέωσης και αρμολογήσεως των κατεστραμμένων τοίχων της βασιλικής αντικατεστάθη η στέγη δια ξυλίνης ομοίας προς την παλαιά. Επί τη ευκαιρία η βασιλική απέκτησε το αρχικόν αυτής ύψος και την αρχαίαν μορφήν των αετωμάτων, εις την εσωτερικήν όψιν των οποίων απεκαλύφθησαν νέαι τοιχογραφίαι. Επίσης προς προστασία των εξωτερικών τοιχογραφιών κατεσκευάσθη επί τη βάσει της καταστραφείσας παλαιάς, νέα τοξωτή στοά, περιβάλλουσα βορείως και δυτικώς το κτίσμα. Κατά την θεμελίωσιν της στοάς ταύτης ευρέθησαν εντός κρημνισμάτων τμήματα εκ του μαρμαροθετήματος του δαπέδου της Βασιλικής όμοια προς τα διατηρούμενα εισέτι εις το προ του αγίου βήματος δάπεδον. Επίσης ευρέθησαν και ουχί ολίγα θραύσματα παλαιοχριστιανικών θωρακίων και άλλων αρχιτεκτονικών μελών (ΑΔ 16 (1960), σ. 225.). Το 1965 προέκυψε ανάγκη στερεώσεως των κεράμων της στέγης, εξ ης εισήρχοντο τα όμβρεια ύδατα. Και η εργασία αύτη εξετελέσθη. Πραγματοποιήθηκε επίσης από το συνεργείο του Φώτη Ζαχαρίου καθαρισμός των τοιχογραφιών (ΑΔ 20 (1965), σ. 474.). Το 1985 άρχισε η στερέωση των τοιχογραφιών του 14^{ου} αι., γιατί προχωρεί η αποκόλλησις τους από την τοιχοποιία (ΑΔ 40 (1985), σ. 246.). Το 1987 αναφέρεται ότι συνεχίστηκε η στερέωση των τοιχογραφιών του Χριστού (ΑΔ 42 (1987), σ. 435.) Συνεχίστηκε για τα επόμενα δύο έτη και το 1988 αναφέρεται ότι συνεχίζεται για τρίτη κατά σειρά χρονιά η συντήρηση των τοιχογραφιών του 1314/15 με ενέματα για συγκράτηση της ζωγραφικής επιφάνειας, όπου υπήρχε πρόβλημα. Το 1988 έγινε επίσης ανάσχυρση των σπασμένων κεραμιδιών της στέγης για μεγαλύτερη στεγανότητα του ναού (ΑΔ 43 (1988), σ. 407, 409.).

μικρών τεμαχίων πλίνθων (σειρές των τριών, πέντε έως και εννέα, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις εφαρμόζεται και ο τρόπος της κατ' εναλλαγήν τοποθέτησης διπλής σειράς πλίνθινων τεμαχίων και μικρών τεμαχίων λίθων). Ο κεραμοπλαστικός διάκοσμος περιορίζεται στις αβαθείς κόγχες της τρίπλευρης αψίδας του ιερού βήματος. Οι δύο πλευρικές κόγχες διαιρούνται, η μεν βόρεια σε τέσσερα διάχωρα με επάλληλους ρόμβους, αβακωτό κόσμημα, μικρές κάθετες και τεθλασμένες γραμμές και η νότια σε τρία παραλληλόγραμμα διάχωρα που διακοσμούνται με ψαροκόκκαλο, αβακωτό κόσμημα και τεθλασμένες γραμμές. Η μεσαία κόγχη διαμορφώνει δύο παραλληλόγραμμα που κοσμούνται αντίστοιχα με ισοσκελή σταυρό, στα διάκενα του οποίου τα συμπλήματα IC/XC/N[I]/K[A], και σταυρός σχήματος Χ. Διπλό οδοντωτό γείσο επιστέφει και τις τρεις πλευρές της κόγχης. Σταυρός σχηματιζόμενος από πλίνθους κοσμεί επίσης την αετωματική επιφάνεια του ανατολικού τοίχου. Στα δυτικά άκρα των εξωτερικών όψεων του βόρειου και του νότιου τοίχου και στο νότιο άκρο της όψης του δυτικού τοίχου διαμορφώνονται αντίστοιχα τρεις αβαθείς κόγχες μεγάλων διαστάσεων, που ορίζονται από κτιστούς και επιχρισμένους ημικίονες με γραπτά διακοσμημένα κιονόκρανα.

Τα εγχάρακτα παιχνίδια του δαπέδου

Το δάπεδο της εκκλησίας διασώζει μαρμαροθετημένο τμήμα από τετράγωνα διαστάσεων 30X30 εκ. που περιέχουν μικρά ακανόνιστα κομμάτια πολύχρωμου μαρμάρου και περιγράφονται από ταινία λευκού μαρμάρου πλάτους 20 εκ., το οποίο διατηρείται αμέσως δυτικά του τέμπλου, ενώ το υπόλοιπο τμήμα είναι στρωμένο από μαρμαρίνες πλάκες σχετικά μεγάλου μεγέθους σε δεύτερη χρήση – μία από αυτές φέρει τρεις εγχάρακτους σχηματισμούς από παιχνίδι με πιόνια δίνοντας το στίγμα μίας από τις προηγούμενες χρήσεις της σε ανοιχτό πιθανόν χώρο – , και πλίνθους που διασώζουν διαφορετικά είδη σφραγισμάτων στις επιφάνειές τους. Οι τρεις εγχάρακτοι σχηματισμοί παιχνιδιών έχουν την εξής μορφή: σχηματίζονται από τρία ομόθετα τετράπλευρα που τέμνονται από τις αντίστοιχες μεσοκαθέτους (εικ. 1-3). Το παιχνίδι αυτό είναι η γνωστή μας εννιάρα, που παίζεται από δύο παίκτες με εννέα πιόνια για τον καθένα, όπου στόχος του παιχνιδιού είναι ο σχηματισμός τριάδων στις θέσεις που ορίζουν οι γωνίες και οι μεσοκάθετοι των τετραγώνων. Νικητής είναι ο παίκτης που κατορθώνει να εμποδίσει τον αντίπαλο του να σχηματίσει τριάδες και του αφαιρεί στο τέλος και την δυνατότητα να το κάνει αφήνοντας τον με δύο πιόνια, καθώς ο σχηματισμός τριάδας από τη μία πλευρά αφαιρεί από την αντίπαλη ένα πιόνι. Η εννιάρα και οι παραλλαγές της, αποτέλεσαν μαζί με το σκάκι και την ντάμα τα πιο δημοφιλή επιτραπέζια παιχνίδια του Μεσαίωνα. Οι ρίζες του παιχνιδιού στην μεσαιωνική Ευρώπη, είναι κάπως ασαφείς. Οι κανόνες του περιγράφονται σε χειρόγραφο του 13^{ου}, το επονομαζόμενο του Αλφόνσο Χ της Μαδρίτης και σε χειρόγραφο των μέσων του 14^{ου} αι. της Εθνικής Βιβλιοθήκης του Παρισιού. Σε φλαμανδικό χειρόγραφο των Ιστοριών του Μεγάλου Αλεξάνδρου του 14^{ου} αι. σώζεται μάλιστα και εικονογράφηση του, με δύο χαριτωμένες κυρίες να παίζουν αυτό το παιχνίδι. Στην Βρετανία αναφέρεται πρώτη φορά σε ποιήματα του τέλους του 14^{ου} αι., ενώ από την σαιξπηρική αναφορά του στο *Ονειρο Θερινής Νύχτας* φαίνεται ότι η ανάμνησή του μένει ζωντανή μέχρι και τον 16^ο. Οι εγχάρακτοι πίνακες του παιχνιδιού διατηρούνται ακόμη στα δάπεδα μοναστικών συγκροτημάτων του 14^{ου}, 15^{ου} και 16^{ου} αι. στην Βρετανία αλλά και στην Ηπειρωτική Ευρώπη. Τα αρχαιολογικά ευρήματα της εννιάρας από τον ελλαδικό χώρο είναι κάπως περιορισμένα. Μία εγχάρακτη εννιάρα, με αμφίβολη χρονολόγηση, καθώς ο χώρος χρησιμοποιείται από τους κλασικούς χρόνους μέχρι και τα μέσα του 19^{ου} αι., σώζεται στους αναβαθμούς των Προπυλαίων της Ακρόπολης, ενώ μία πήλινη πινακίδα, ρωμαϊκών χρόνων, με εγχάρακτη τη διάταξη

του παιχνιδιού, σώζεται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης. Στη γραμματεία των ρωμαϊκών επίσης χρόνων υποστηρίζεται ότι το παιχνίδι περιγράφεται στα *Θλιβερά Άσματα* (Tristia) και στην *Τέχνη ης Αγάπης* (Ars Amatoria) του Οβίδιου, ενώ και ο Φαίδων Κουκουλές στην πολύτομη έκδοση του για την καθημερινή ζωή στο Βυζάντιο αναφέρεται στο παιχνίδι της ύστερης αρχαιότητας που ήταν γνωστό ως *τριόδιν*, *εννεάπετρο* ή *εννιάδα*, και το ταυτίζει με την περιγραφή παιχνιδιού από τον Αρτεμίδωρο στον 2^ο αι. μ.Χ., σύμφωνα με την οποία ο ηττημένος του παιχνιδιού μένει με τα λιγότερα πιόνια. Τα χρονολογημένα αρχαιολογικά δεδομένα για το παιχνίδι είναι αρκετά ασαφή, καθώς εγχάρακτες διατάξεις του που σώζονται στην Αθήνα, την Κόρινθο και τη Θήβα, έχουν συσχετισθεί με τις περιόδους της φραγκικής κατάκτησης των περιοχών αυτών, σε συνδυασμό και με ανάλογα σταυροφορικά ευρήματα από την Παλαιστίνη, ενώ οι αρχαιολογικές τουλάχιστον ενδείξεις επίσης από την Παλαιστίνη υποδεικνύουν κάποια συνέχεια από την ύστερη αρχαιότητα, καθώς ανάλογος εγχάρακτος πίνακας εννιάρας βρέθηκε κατά την ανασκαφή βυζαντινής οικίας του 5^{ου} – 7^{ου} αι.

Με αφορμή την εύρεση εγχάρακτου πίνακα του παιχνιδιού σε όστρακο αγγείου που χρονολογείται σύμφωνα με τα δεδομένα της περιοχής εύρεσής του στον 13^ο – 17^ο αι., έχει υποστηριχθεί ότι το παιχνίδι σίγουρα παίχτηκε στον ελλαδικό χώρο στον ύστερο μεσαίωνα, χωρίς να είναι δυνατόν να αποδειχθεί ότι επιβιώνει από τους ρωμαϊκούς χρόνους. Από την J. Vroom που δημοσιεύει το κεραμικό αυτό εύρημα από την Βοιωτία υποστηρίζεται, λόγω έλλειψης παραλλήλων, ότι η εξάπλωση του παιχνιδιού στον ελλαδικό χώρο κατά τους ύστερους χρόνους θα μπορούσε να συσχετισθεί με τους φραγκικούς πληθυσμούς των σταυροφοριών που ήρθαν στην Ελλάδα και μετέφεραν το παιχνίδι από την δυτική Ευρώπη. Το εύρημα ωστόσο της Βέροιας έρχεται να συμπληρώσει τα δεδομένα και να εμπλουτίσει τον προβληματισμό. Αν σκεφθούμε ότι για την κατασκευή του δαπέδου του καθολικού στα τέλη του 13^{ου} – αρχές του 14^{ου} αι., χρησιμοποιήθηκε μαρμάρινο υλικό σε δεύτερη χρήση, θα μπορούσαν να έχουν συμβεί τα εξής: είτε η πλάκα του δαπέδου που διασώζει τα παιχνίδια να έχει χρησιμοποιηθεί στο καθολικό με χαραγμένους ήδη τους πίνακες στην επιφάνεια της από προγενέστερη χρήση, το χρονολογικό εύρος της οποίας μπορεί να έχει την αφετηρία του ακόμη και στους ρωμαϊκούς χρόνους, είτε τα παιχνίδια να χαράχθηκαν επί της πλάκας *ad hoc*, ίσως από το συνεργείο των οικοδόμων του καθολικού(:), πρακτική που προσιδιάζει με τα αντίστοιχα παραδείγματα από την δυτική Ευρώπη, χωρίς όμως να μπορεί να επιβεβαιωθεί.

Ο ζωγραφικός διάκοσμος

Η διακόσμηση του ναού από τον όλης Θετταλίας άριστον ζωγράφο Γεώργιο Καλλιέργη έγινε πιθανόν έπειτα από πρόσκληση του Καλόθετου στα 1314/15. Οι τοιχογραφίες, έργο εξαιρετικής ποιότητας, οφείλονται στην άριστη ψυχογραφική ικανότητα και την αρχαιοελληνική αίσθηση του μέτρου του Καλλιέργη, η οποία εκφράζεται με τις ισορροπημένες συνθέσεις, την σχεδιαστική ακρίβεια και την εξαντλητική χρήση της δυνατότητας των χρωμάτων. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η απεικόνιση τοπικών αρχόντων της Βέροιας, όπως της Μαρίας Συναδηνής, του Μανουήλ Διδυμάρη και της Άννας του Μελά, με χαρακτηριστικά για την εποχή ενδύματα. Ο ζωγραφικός διάκοσμος του ναού ολοκληρώνεται επί αρχιερατείας του μητροπολίτη Βεροίας Ιωακείμ (1727) με τις συνθέσεις της Σταύρωσης, της Έγερσης του Λαζάρου, καθώς και μορφών αγίων στο χώρο του περιστώου.

Ο τοιχογραφικός διάκοσμος του ναού της Αναστάσεως του Σωτήρος Χριστού αντιπροσωπεύει με τα χρονολογημένα στον 14^ο και 18^ο αι. έργα δύο πολύ σημαντικές περιόδους τόσο της Βέροιας όσο και του νεώτερου ελληνισμού, που αρχίζει να

διαμορφώνεται την περίοδο της παλαιολόγειας αναγέννησης και εδραιώνεται στον 18^ο αι. με την διαμόρφωση και ανάπτυξη του νεοελληνικού διαφωτισμού. Στο μνημείο αυτό συναντώνται παλιοί και νέοι χορηγοί της πόλης, άνθρωποι με επιρροή στα πολιτικά και πνευματικά πράγματα της εποχής τους, όπως ο Ιγνάτιος Καλόθετος, που αναλαμβάνουν την εξ ολοκλήρου διακόσμηση του ναού, και άνθρωποι που αφιερώνουν μεμονωμένες παραστάσεις, άνδρες και γυναίκες, ιερείς, εκκλησιαστικοί επίτροποι και λαϊκοί που δίνουν το στίγμα της χορηγίας, τουλάχιστον για τα πράγματα της Βέροιας, στη νεώτερη περίοδο.

Η διακόσμηση των εξωτερικών επιφανειών του ναού

Οι τοιχογραφίες των εξωτερικών επιφανειών των τριών τοίχων, νότιου, δυτικού και βόρειου του ναού τοποθετούνται σε διάφορες χρονολογικές περιόδους.

Στις εξωτερικές επιφάνειες του δυτικού και του νότιου τοίχου του ναού υπάρχουν δύο ψευδοαρκοσόλια, όπου απεικονίζονται μορφές νεκρών, τοπικών μάλλον αρχόντων της Βέροιας, της Μαρίας Συναδηνής που πέθανε τον Μάιο του 1326, όταν ο Καλόθετος ήταν ακόμη στη Βέροια, και των Μιχαήλ Καβαλλάριου Συναδηνού, Μανούλ Διδυμάρη, Μαουήλ Συναδηνού και Άννας του Μελά, που πέθαναν το 1355, έτος θανάτου και του Στέφανου Δουσάν. Τα παραπάνω πρόσωπα πρέπει να έτυχαν αυτής της προνομιακής μεταχείρισης ως δωρητές και προστάτες του ναού, για τον οποίο δεν γνωρίζουμε αν στην περίοδο της σερβοκρατίας στη Βέροια διατήρησε την υπόσταση μονής.

Στο ανατολικό άκρο της εξωτερικής όψης του νότιου τοίχου διατηρείται σε κακή κατάσταση η παράσταση της Αγίας Άννας με την Παναγία, ζωγραφικό στρώμα που έχει ευρύτατα απολεπισθεί και θεωρείται αρκετά πιθανό ότι έχει φιλοτεχνηθεί στα τέλη του 13^{ου} με αρχές του 14^{ου} αι. από έναν άλλο καλλιτέχνη. Σύμφωνα με τον Πελεκανίδη τα προσωπογραφικά χαρακτηριστικά της Αγίας Άννας, όπως και η θέση, η στάση και η μορφή της μικρής Θεοτόκου συναντώνται σε μνημεία του 13ου αι. Οι σκληρές και γωνιώδεις αποδόσεις των ενδυμάτων σε αντίθεση με την μαλακή πτυχολογία που εφαρμόζεται στις τοιχογραφίες του εσωτερικού από τον Καλλιέργη, καθώς και οι χρονολογικοί συσχετισμοί των στοιχείων της επιγραφής πάνω από τη δυτική είσοδο προσκλίνουν προς μία χρονολόγηση στα τέλη του 13ου - αρχές του 14ου αι. για το τμήμα αυτό της τοιχογραφίας⁴.

Η παράσταση του Χριστού Σωτήρος στο τύμπανο του υπέρθυρου της δυτικής εισόδου του ναού αποδίδεται στον Καλλιέργη και χρονολογείται στην κύρια διακοσμητική φάση του ναού στα 1314/15.

Στο νότιο άκρο του δυτικού τοίχου υπάρχουν ολόσωμες απεικονίσεις του Χριστού και της Παναγίας και μία γυναικεία μορφή, που ονομάζεται Μαρία Συναδηνή. Η επιγραφή που συνοδεύει την παράσταση αναφέρει τη χρονιά του θανάτου της τελευταίας - 1326 -, χρονολογία που αναφέρεται μάλλον και στην τοιχογράφηση.

Στο ψευδοαρκοσόλιο του δυτικού άκρου του νότιου τοίχου διατηρείται αφιερωματική παράσταση του Χριστού που ευλογεί τέσσερις κεκοιμημένους. Μία από τις επιγραφές που συνοδεύει τις τέσσερις μορφές διατηρεί την ημερομηνία 1355, 8^η ινδικτιώνα.

Οι παραστάσεις της παρουσίας της Μαρίας Συναδηνής στον Χριστό από την Παναγία στα 1326, εικαστικό υλικό για τη μελέτη της ζωγραφικής της τρίτης δεκαετίας του 14^{ου} αι., και του Χριστού με τις τέσσερις κεκοιμημένες μορφές του 1355 αποτελούν τα ελάχιστα σωζόμενα δείγματα για τη ζωγραφική των μέσων του 14^{ου} αι. από τη Βέροια, σε μία εποχή σημαντικών ιστορικών εξελίξεων που συνδέεται με την παρουσία του Καντακουζηνού και του γιού του Μανουήλ και το διάστημα της σερβοκρατίας του κράλη Στέφανου Δουσάν.

4 Στ., Καλλιέργης, *όλης Θεσσαλίας άριστος ζωγράφος*, Αθήναι 1973, σ. 90.

Οι μεταβυζαντινές τοιχογραφίες των πρώτων δεκαετιών του 18^{ου} αι.

Στην εξωτερική όψη του βόρειου τοίχου ο ζωγραφικός διάκοσμος οργανώνεται σε τρεις ζώνες. Στην κατώτερη, διαγώνιες γραμμές κόκκινου και μπλε χρώματος δημιουργούν επάλληλα ρομβόσχημα κοσμήματα. Στην αμέσως επόμενη ζώνη εικονίζονται μετωπικοί από τα δυτικά προς τα ανατολικά οι ακόλουθοι άγιοι και ιεράρχες: άγιος Τρύφων, στο ψευδοαρκοσόλιο του ανατολικού τμήματος της εξωτερικής όψης του βόρειου τοίχου οι άγιοι Διονύσιος εν Ολύμπω, Βασίλειος, Ιωάννης ο Χρυσόστομος και Γρηγόριος ο Θεολόγος και δυτικά της βόρειας εισόδου εικονιζόμενος κατά τα τρία τέταρτα ο ευαγγελιστής Μάρκος (1727, η παράσταση συνοδεύεται από την αφιερωματική επιγραφή του Γεωργίου). Ο ευαγγελιστής Ματθαίος (1727, η παράσταση συνοδεύεται από την αφιερωματική επιγραφή της Κορτέσας και της Πάλκως) εικονίζεται σε στάση παρόμοια με τον Μάρκο στην αντίστοιχη θέση ανατολικά του θυραίου ανοίγματος και ακολουθούν ο άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος (1727, η παράσταση συνοδεύεται από την αφιερωματική επιγραφή της Μαρούδας), ο προφήτης Ηλίας (1727, η παράσταση συνοδεύεται από την αφιερωματική επιγραφή του Μανόλη), ο άγιος Πατάπιος (1727, η παράσταση συνοδεύεται από την αφιερωματική επιγραφή της Πάλκως), ο άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος (1727, η παράσταση συνοδεύεται από την αφιερωματική επιγραφή της Περζής και της Σταμάτας), ο άγιος Σπυρίδων (1727, η παράσταση συνοδεύεται από την αφιερωματική επιγραφή της Σμαράγδας) και η αγία Μαρίνα (1727, παράσταση συνοδεύεται από την αφιερωματική επιγραφή των Κορτέσας, Πάλκως και Γιράκως). Στο τύμπανο του ψευδοαρκοσολίου σώζεται παράσταση της Παναγίας Οδηγήτριας ημίσωμης, δορυφορούμενης από σεβίζοντες αρχαγγέλους, ενώ στο τύμπανο του βόρειου θυραίου ανοίγματος παριστάνεται η Σταύρωση (1727, η παράσταση συνοδεύεται από τις αφιερωματικές επιγραφές της Μάρως και του Κυρίτζη), όπου το κεντρικό σχήμα του Εσταυρωμένου πλαισιώνουν η Παναγία με όμιλο τεσσάρων γυναικών και ο Ιωάννης με το εκατόνταρχο Λογγίνο. Η ανώτερη αυτή διακοσμητική ζώνη των τυμπάνων του ψευδοαρκοσολίου και του θυραίου ανοίγματος συνεχίζεται και στο επίπεδο τμήμα της βόρειας όψης αμέσως ανατολικά με την παράσταση των Σαράντα Μαρτύρων.

Στο νότιο περίστω ο ζωγραφικός διάκοσμος των πρώτων δεκαετιών του 18^{ου} αι. καταλαμβάνει την εξωτερική επιφάνεια του νότιου τοίχου του ναού και τις επιφάνειες του ανατολικού και του νότιου τοίχου του περιστώου.

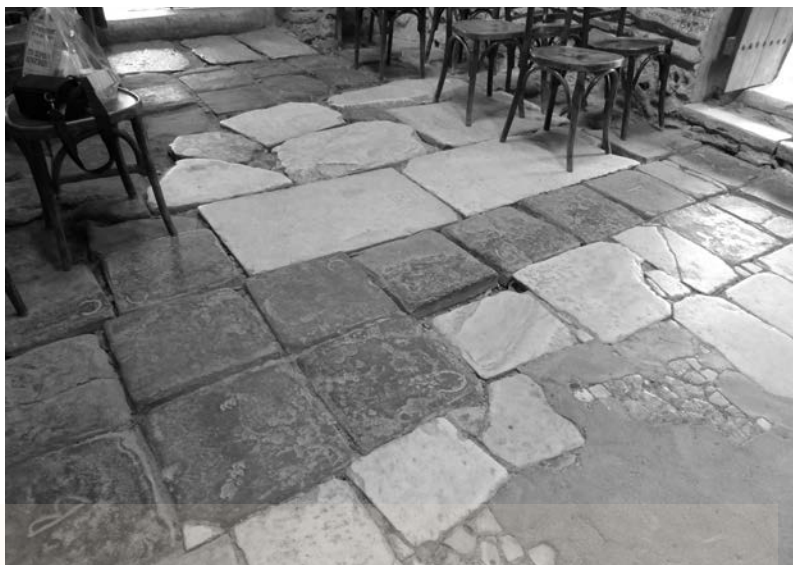
Η διακοσμητική φάση των αρχών του 18^{ου} αι. στην εξωτερική επιφάνεια του νότιου τοίχου του ναού, μεταξύ των στρωμάτων του τέλους 13^{ου} – αρχών 14^{ου} και του 1355, συνίσταται σε μία κύρια ζώνη ολόσωμων αγίων η οποία υπογράφεται και από μία κατώτερη διακοσμητική ζώνη τεθλασμένων γραμμών μπλε και κόκκινου χρώματος που συνθέτουν εναλλάξ κοσμήματα επάλληλων τριγώνων και ρόμβων. Από τα ανατολικά προς τα δυτικά εικονίζονται η αγία Θεοδώρα, ο άγιος Χαράλάμης, ο άγιος Ευθύμιος, ο άγιος Μερκούριος, μετωπικός με το πρόσωπο κατά τα τρία τέταρτα προς τα δεξιά και ο άγιος Βαβύλας (εικ. 4). Στον ανατολικό τοίχο του περιστώου η ζώνη των προηγούμενων ολόσωμων αγίων συνεχίζεται με την παράσταση του αγίου Αθανασίου, ενώ αμέσως μετά (νότια στον ίδιο τοίχο) σχηματίζεται μικρή κόγχη που φέρει παράσταση Δέησης. Στις πλάγιες επιφάνειες του στενού φωτιστικού ανοίγματος του ανατολικού τοίχου εικονίζονται πιθανότατα δύο άγιοι διάκονοι και η σωζόμενη διακόσμηση ολοκληρώνεται με την αμέσως επόμενη παράσταση ολόσωμου ευαγγελιστή (εικ. 5). Στο τμήμα του τοίχου κάτω από το φωτιστικό άνοιγμα και την παράσταση του ευαγγελιστή σώζεται επίσης και η κατώτερη διακοσμητική ζώνη με απεικόνιση παραπετασμάτων. Το θεματικό σύνολο του ανατολικού τοίχου μολονότι αποτελείται από μεμονωμένες παραστάσεις δημιουργεί με τις απεικονίσεις ιεράρχη, ευαγγελιστή, διακόνων και Δέησης τις προϋποθέσεις για την πιθανή λειτουργία του

ανατολικού τμήματος του περιστώου ως παρεκκλησίου.

Στο νότιο τοίχο της στοάς ο σωζόμενος διακόσμος διαμορφώνεται σε τρεις ζώνες, με μία κύρια διακοσμητική στο μέσον που καταλαμβάνει και το μεγαλύτερο ύψος του τοίχου και δύο εκατέρωθεν διακοσμητικές με εναλλασσόμενα κοσμήματα επάλληλων ρόμβων και τριγώνων μπλε και κόκκινου χρώματος για το ανατολικό τμήμα της στοάς, ενώ στο δυτικό τμήμα του τοίχου αμέσως μετά το μεσαίο φωτιστικό άνοιγμα σώζεται μόνον η κατώτερη παραπληρωματική διακοσμητική ζώνη η οποία δεν έχει ενιαίο χαρακτήρα, καθώς το ανατολικό τμήμα της έχει τη μορφή ορθογώνιων πλαισίων κάποιας αφαιρετικής ίσως απόδοσης ορθομαρμάρωσης, ένα μεσαίο τμήμα διασώζει απεικόνιση βήλων και το ανατολικότερο διπλή σειρά από εναλλασσόμενα τετράπλευρα μπλε και κόκκινου χρώματος. Στη μεσαία και κυρία διακοσμητική ζώνη εικονίζονται η Παναγία Βλαχερνίτισσα, ολόσωμη και μετωπική, τμήμα αδιάγνωστης αγίας, η αγία Κυριακή (;) (1727, η παράσταση συνοδεύεται από την αφιερωματική επιγραφή της Μαρούδας), οι άγιοι Κοσμάς και Δαμιανός και τμήμα αδιάγνωστου μοναχού αγίου. Μεταξύ του μεσαίου και του δυτικού φωτιστικού ανοίγματος οι ολόσωμες εικονιζόμενες μορφές περιβάλλονται από τοξωτά πλαίσια που στηρίζονται σε κιονίσκους. Εικονίζονται οι αγίες Παρασκευή και Σολομωνή και ο αρχάγγελος Μιχαήλ. Την διακόσμηση του νότιου τοίχου ολοκληρώνει στο ανατολικό άκρο του η παράσταση της Έγερσης του Λαζάρου (εικ. 6).

Βιβλιογραφία

- Βελένης Μ. Γ., *Ερμηνεία του εξωτερικού διακόσμου στη βυζαντινή αρχιτεκτονική*, Θεσσαλονίκη 1984, σ. 123, 124 υποσημ. 3, 125, 188, πίν. 51β-γ. Βελένης Γ., «Καλλιέργης "Άριστος ζωγράφος"», 29^ο Συμπόσιο Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Αρχαιολογίας και Τέχνης της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας, Πρόγραμμα και Περιλήψεις εισηγήσεων, Αθήνα 2009, σ. 22-23.
- Γούναρης Γ., *Χριστός Βεροίας*, Θεσσαλονίκη 1991.
- Χιονίδης Γ., *Ιστορία της Βέροιας, της πόλεως και της περιοχής*, τ. β', *Βυζαντινοί χρόνοι*, Θεσσαλονίκη 1970, σ. 177-180.
- Παπαζώτος Θ., *Η Βέροια και οι ναοί της (11^{ος}-18^{ος} αι.)*, *Ιστορική και αρχαιολογική σπουδή των μνημείων της πόλης*, Αθήνα 1994, σ. 31, 81, 84, 100, 101, 102, 103, 107, 108, 109, 142, 144, 145, 146, 160, 161, 162, 172-174, 218, 219, 220, 227, 228, 231, 238, 239, 240, 253-257, 260, 266, 270, 294, 295. ΑΔ 16 (1960), σ. 225. ΑΔ 20 (1965), σ. 474. ΑΔ 40 (1985), σ. 246. ΑΔ 42 (1987), σ. 435. ΑΔ 43 (1988), σ. 407, 409.
- Παπαζώτος Θ., «Πέντε βυζαντινές επιγραφές στο ναό του Χριστού της Βέροιας», *Μακεδονικά* 21 (1981), σ. 404-440.
- Πελεκανίδης Στ., *Καλλιέργης, όλης Θετταλίας άριστος ζωγράφος*, Αθήναι 1973.
- Σέμογλου Α., Παπαδόπουλος Α., «Συμπληρώσεις στην ανάγνωση του εικονογραφικού προγράμματος του ναού του Χριστού Βεροίας, με αφορμή μια επιγραφική επισήμανση», 29^ο Συμπόσιο Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Αρχαιολογίας και Τέχνης της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας, Πρόγραμμα και Περιλήψεις εισηγήσεων, Αθήνα 2009, σ. 108-109.
- Tsitouridou-Turbié A., «Remarques sur le programme iconographique de l'église du Christ Sauveur à Veroia», *Byzantinische Malerei. Bildprogramm-Ikonographie-Stil, Simposion in Marburg*, εκδ. G. Koch, Wiebaden 2000, σ. 337-343.
- Velmans T., «Les fresques de Saint-Nicolas Orphanos à Salonique et les rapports entre la Peinture d'icônes et la decoration monumentale au XIV siècle», *CA* 16, 1966, σ. 166-169.
- Vroom J., «Playing games in the valley of the muses. Medieval board game found in Boeotia Greece», *Pharos volume VII* (1999), σ. 93-110.

Εικ. 1: Άποψη του δαπέδου του μονόχωρου πυρήνα του ναού.
Αρχείο Εφορείας Αρχαιοτήτων Ημαθίας.

Εικ. 2: Η μαρμαρίνη πλάκα με τις εγχάρακτες εννιάρες.
Αρχείο Εφορείας Αρχαιοτήτων Ημαθίας.

Εικ. 3: Οι εγχάρακτες εννιάρες: λεπτομέρεια.
Αρχείο Εφορείας Αρχαιοτήτων Ημαθίας.

Εικ. 4: Ο νότιος εξωτερικός τοίχος του ναού.
Αρχείο Εφορείας Αρχαιοτήτων Ημαθίας (φωτογράφιση, επεξεργασία: Α. Γεωργίου).

Εικ. 5: Ο ανατολικός τοίχος του νότιου περιστώου.
Αρχείο Εφορείας Αρχαιοτήτων Ημαθίας (φωτογράφιση, επεξεργασία: Α. Γεωργίου).

Εικ. 6: Ο νότιος τοίχος του νότιου περιστώου.
Αρχείο Εφορείας Αρχαιοτήτων Ημαθίας (φωτογράφιση, επεξεργασία: Α. Γεωργίου).

ΟΙ ΔΡΟΜΟΙ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

Ολυμπία Μπέτσα, φιλόλογος – msc Πολιτισμικών Σπουδών & Νέων Τεχνολογιών στην Εκπαίδευση

Οι κινηματογράφοι της πόλης (β' μέρος)

Ο 20^{ος} αιώνας ήταν ο αιώνας που γεννήθηκε, διαμορφώθηκε και θριάμβευσε η έβδομη τέχνη. Η εικόνα κυριάρχησε με δυναμισμό στην καθημερινότητα των ανθρώπων και επέβαλε στάσεις και ιδεολογίες. Η κινούμενη εικόνα των αδελφών Lumière, μάγεψε, ταξίδεψε, ψυχαγώγησε, «άγγιξε» τις ψυχές, βομβάρδισε τους θεατές με γνώσεις για μέρη διαφορετικά και γλώσσες ακατάληπτες, αλλά πρωτίστως τους έκανε μετόχους μιας κοινωνικής εκδήλωσης που κέρδιζε ολοένα τις καρδιές τους σε κάθε γωνιά του πλανήτη. Οι αίθουσες γέμισαν με πρόσωπα προσηλωμένα στο πανί που έμοιαζαν να συμμετέχουν σε χορό αρχαίας τραγωδίας. Με την ίδια χαρά και καρτερία προσέρχονταν και οι συντοπίτες μας να παρακολουθήσουν ταινίες, θέατρα, συναυλίες στο μεγαλύτερο διάστημα του 20^{ου} αιώνα.

Ο κινηματογράφος ΠΑΛΛΑΣ

Το «Παλλάς» είναι ένας ακόμα κινηματογράφος που οι περισσότεροι θυμούνται, αφού ήταν ο τελευταίος που έκλεισε το 1995 για να μετατραπεί σε σουπερμάρκετ. Η τέχνη παραμερίστηκε μπροστά στην ανάγκη της υπερκατανάλωσης με αποτέλεσμα σταδιακά μέχρι τα τέλη του 20^{ου} αιώνα οι «ναοί» της έβδομης τέχνης να μετατραπούν σε «ναούς» υλικού ευδαιμονισμού. Εκεί μπροστά που στεκόταν κάποτε το «Παλλάς», επί της Μητροπόλεως συναντηθήκαμε με τον κ. Γιώργο Δουλγέρογλου, το γιο του ενός από τους δύο ιδιοκτήτες του σινεμά, τον οποίο ευχαριστώ για την προθυμία να αναμοχλεύσει τις αναμνήσεις και την οικογενειακή του ιστορία για να αντληθούν οι πληροφορίες και τα ντοκουμέντα (οι φωτογραφίες που συνοδεύουν το άρθρο είναι από το προσωπικό του αρχείο) για τον συγκεκριμένο κινηματογράφο. Ξετυλίγοντας το κουβάρι της ιστορίας πήγαμε πίσω στην εποχή που στην ίδια θέση λειτουργούσε ένας θερινός κινηματογράφος με την επωνυμία «ΦΑΡΟΣ» που εκμεταλλευόταν ο Κώστας Παπαδόπουλος, ενώ το οικόπεδο ανήκε σε κάποιον Καραλή. Στη δεκαετία του '60, ο κινηματογράφος ήταν περισσότερο γνωστός για το υπέροχο παγωτό που έκανε και λιγότερο για τις ταινίες που πρόβαλε στο πανί. Τότε, αποφάσισαν να ασχοληθούν με τον κινηματογράφο και οι αδελφοί Δουλγέρογλου, οι οποίοι για δύο χρόνια από το 1962 έως το 1963 συνεταιρίστηκαν με τον Κώστα Παπαδόπουλο και μνήθηκαν στα μυστικά της έβδομης τέχνης. Στο ΦΑΡΟ από Δευτέρα έως Τετάρτη προβάλλονταν «φιλμ νουάρ» και από Πέμπτη έως Κυριακή ελληνικά μελό με μεγάλη επιτυχία κάποιες φορές.

α. Οι ιδιοκτήτες

Οι αδελφοί Σωτήρης και Αθανάσιος Δουλγέρογλου ήταν πρόσφυγες από την Κούκλενα της Ανατολικής Ρωμυλίας, μια κωμόπολη κοντά στη Φιλιππούπολη. Όταν διώχθηκαν από εκεί κατέληξαν στον Επτάλοφο Αμπελοκήπων Θεσσαλονίκης. Κατά τη διάρκεια της Κατοχής, μετακόμισαν σε συγγενείς στην Αγία Βαρβάρα Ημαθίας για να ασχοληθούν στη συνέχεια με την ποτοποιία. Ανοίγουν μαγαζί στην

οδό Παναγή Τσαλδάρη με αποικιακά ποτά και γίνονται γνωστοί στην αγορά της Βέροιας με το τοπωνυμικό επίθετο «Οι Βαρβαριώτες». Η ενασχόληση τους με τον κινηματογράφο προκύπτει λόγω της μεγάλης τους αγάπης για αυτόν. Στη θέση του ΦΑΡΟΥ, οικοδομούν τον δικό τους κινηματογράφο, το «Παλλάς». Ακόμα και όταν ανοίγουν το «Παλλάς», παρακολουθούν τις ταινίες που παίζονται στα άλλα σινεμά της πόλης.

β. Το όνομα

Το όνομα «Παλλάς» το εμπνεύστηκαν οι ιδιοκτήτες από το προσωνύμιο της θεάς Αθήνας «Παλλάδα», καθώς ήταν λάτρες του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού. «Η μυθολογία αποδίδει την ονομασία Παλλάδα σε μια φίλη της Αθηνάς, την οποία η θεά σκότωσε κατά λάθος και, για να τη θυμάται, πρόσαψε το όνομα της στο δικό της. Μυθολογείται ακόμα πως η Αθηνά έφτιαξε ξύλινο άγαλμα της φίλης της, το παλλάδιο, το οποίο εκσφενδονίστηκε στη γη, για να το λατρεύουν οι θνητοί. Άλλη εκδοχή είναι πως ονομάστηκε έτσι η θεά, επειδή είχε σκοτώσει το γίγαντα Πάλλαντα ή το συσχετίζουν με τη λέξη παλλακή που σημαίνει τη νεαρή κοπέλα¹». Σύμφωνα με μια άλλη εκδοχή, το προσωνύμιο της αποδίδεται επειδή γεννήθηκε από το κεφάλι του Δία, πάλλοντας το δόρυ της.

γ. Ίδρυση και λειτουργία

Το 1967 οικοδομήθηκε το κτήριο με μια αίθουσα χειμερινού κινηματογράφου με τη μεγαλύτερη σκηνή και το μεγαλύτερο εξώστη με 244 θέσεις και με έναν χώρο θερινού κινηματογράφου στο πίσω μέρος του οικοπέδου. Τα εγκαίνια έγιναν την 1/1/1968 και οι πρώτες ταινίες που προβλήθηκαν ήταν οι: «Ε! όχι και με τη γυναίκα μου» με τον Τόνι Κέρτις και τη Βίονα Λίζι και «Η καταδίωξη» με το Μάρλον Μπράντο, και οι δύο παραγωγής 1966. Τα πρώτα χρόνια οι ταινίες έφεραν μεγάλα κέρδη και οι θεατές σχημάτιζαν ουρές έξω από τον κινηματογράφο. Μεγάλη εισπρακτική επιτυχία σημείωσε η ταινία «Στον κύριο μας με αγάπη» με τον Σίντνι Πουατιέ που αφηγείται την προσπάθεια ενός καθηγητή να τιθαसेύσει μια τάξη με απειθαρχητους μαθητές. Τα Θεοφάνεια παιζόταν από τις 12 το πρωί έως τις 12.30 τα μεσάνυχτα. Η ταινία «έκοψε» 3.250 εισιτήρια σε μια μέρα. Άλλες ελληνικές ταινίες που έγιναν εισπρακτικές επιτυχίες ήταν «Τρελός, παλαβός και Βέγγος» με τον Θανάση Βέγγο, καθώς «έκοψε» 3.400 εισιτήρια σε μια μέρα και η «Υπολοχαγός Νατάσα» το 1970. Το μπαρ του σινεμά το λειτουργούσε ο Θωμάς Σταυρόπουλος για πάρα πολλά χρόνια.

Δίπλα στον κινηματογράφο υπήρχε το γραφείο ενημέρωσης της Χούντας, αλλά ποτέ δε δημιουργήθηκε κάποιο πρόβλημα στους ιδιοκτήτες. Την περίοδο εκείνη, μεσούσης της Δικτατορίας, οι μαθητές και μαθήτριες παρακολουθούσαν ταινίες που εγκρίνονταν από τους συλλόγους διδασκόντων των σχολείων και έπρεπε να παρευρίσκονται στις αίθουσες με συνοδεία συγγενικών προσώπων. Ο κ. Γιώργος Δουλγέρογλου θυμάται πως ο ίδιος παρακολουθούσε τις ταινίες, παρά τις απαγορεύσεις από το σχολείο. Μία χαρακτηριστική απαγορευμένη ταινία για τους μαθητές που άφησε εποχή ήταν «ο Δόκτωρ Ζιβάγκο».

Μεταπολιτευτικά, το χώρο χρησιμοποιούσαν και οι πολιτικοί για ομιλίες και προεκλογικές συγκεντρώσεις που απέδιδαν επιπλέον έσοδα. Το καλοκαίρι έπεφτε η κίνηση, αλλά πολλοί πήγαιναν μόνο και μόνο για να απολαύσουν τη δροσιά του

¹ <https://lykomidis.wordpress.com/2010/01/17/oi-prosownumies-tis-theas-athinas/>, ανακτήθηκε στις 31/5/2017

κλιματιστικού, ενώ το χειμώνα που ήταν πάντα εποχή μεγάλης κίνησης, κάποιοι έρχονταν για να ζεσταθούν, να χαλαρώσουν και να κοιμηθούν. Η δεκαετία του '80 μπορεί να σήμανε πτώση στον ελληνικό κινηματογράφο, αλλά εξακολουθούσαν κάποιες ταινίες να γίνονται μεγάλες επιτυχίες. «Ο άνθρωπος με το γαρύφαλλο» και «οι Πόντιοι» ήταν μερικές από αυτές.

Πολλοί θίασοι επισκέπτονταν την πόλη και ανέβαζαν τα έργα τους στη σκηνή του Παλλάς, με πρωταγωνιστές τους δημοφιλείς ηθοποιούς Δημήτρη Παπαμιχαήλ, Αλέκο Αλεξανδράκη, Δημήτρη Χορν, Αλίκη Βουγιουκλάκη κ.ά. Επίσης, από αυτήν πέρασαν γνωστοί μουσικοί, όπως οι Μίκης Θεοδωράκης, Διονύσης Σαββόπουλος κ.ά. και ποπ ελληνικά συγκροτήματα, όπως οι "Olympians", "Idols", "Charms". Στις 11 το πρωί στη σκηνή έδιναν συναυλίες τοπικά συγκροτήματα.

Ο Μάιος του 1995, οπότε έγινε και η τελευταία συναυλία από «Τα Ξύλινα Σπαθιά» σήμανε το τέλος του «Παλλάς», αφού τα τελευταία χρόνια ο ισολογισμός της επιχείρησης έκλεινε με «παθητικό». Ήταν η εποχή που τα σινεμά λιγόστευαν, σαν είδος υπό εξαφάνιση. Ευτυχώς, όμως, η έβδομη τέχνη κατάφερε να ορθοποδήσει τελικά και να μας προσφέρεται ακόμα.

δ. Μηχανή προβολής

Οι θεατές κάθονται στις θέσεις τους, επικρατεί σκοτάδι μέσα στην κινηματογραφική αίθουσα, ακούγεται ένας σταθερός θόρυβος από τη μηχανή προβολής, το φως της πέφτει πάνω στο πανί και γίνεται πολύχρωμη εικόνα. Μέσα στο δωμάτιο προβολής ο χειριστής φροντίζει για τη σωστή ροή της ταινίας.

Ο κ. Αντώνης Ζιώγας ήταν χειριστής μηχανής προβολής στο «Παλλάς» δύο χρόνια από το 1988 έως το 1990. Όπως ο ίδιος θυμάται και καταθέτει - και τον ευχαριστώ για το χρόνο και τις πληροφορίες που συνεισέφερε - παραλάμβανε τα φιλμ, που έρχονταν με υπεραστικά λεωφορεία από τη Θεσσαλονίκη και την Αθήνα, σε τέσσερες μεταλλικές θήκες, επειδή ήταν δύο πράξεις κομμένες στα δύο, τα τοποθετούσε σε δύο βάσεις, γυρνούσε από την αρχή την κόπια και στη συνέχεια έωνε τη θετική με την αρνητική, αφού πρώτα έβλεπε το τμήμα που είχε καταστραφεί. Η ένωση γινόταν με ένα πινελάκι αλειμμένο με ασετόν, το οποίο τοποθετούσε στη σύνδεση. Αν έλειπε μια σκηνή, ένα frame, οι θεατές φώναζαν: «χασάπη, έκοψες τη σκηνή». Ωστόσο, ποτέ δεν υπήρχε ουσιαστικό πρόβλημα, γιατί οι σκηνές που κόβονταν κατά την ένωση διαρκούσαν 10 κλάσματα του δευτερολέπτου. Ένας άλλος ρόλος του χειριστή ή μηχανικού προβολής ήταν να προσέχει το καρβουνάκι, μέσω του οποίου έβγαине το φως για την προβολή, ώστε να έχει ορισμένη απόσταση από το φιλμ. Ειδάλλως, θα σκοτείνιαζε η εικόνα.

Ο κ. Ζιώγας περιέγραψε την ατμόσφαιρα που επικρατούσε μέσα στο δωμάτιο προβολής. Τα ζεστά χρώματα που έβγαζε η παλιά μηχανή, ο μονότονος ήχος, τα καρέ δημιουργούσαν μια βαθιά υποβλητική ατμόσφαιρα, αλλά η μονοτονία καμιά φορά προκαλούσε υπνηλία. Επίσης, θυμάται την επίσκεψη πολιτικών προσώπων, όπως του Σαμαρά, του Κουτσόγιωργα, τους ηθοποιούς Πρέκα, Φυσούν, Σπυρόπουλο και Βουγιουκλάκη και κάποιες ταινίες που σημείωσαν μεγάλη επιτυχία, όπως τις "Dirty dancing", "Rambo", "Indiana Jones" και παίχτηκαν και δεύτερη εβδομάδα. Το "Top Gun" και το "Cocktail" έκαναν τις μεγαλύτερες εισπράξεις.

Η επίγευση του ιστορικού του «Παλλάς» είναι το άρωμα και οι εικόνες μιας άλλης εποχής, πάντα ονειρικής και νοσταλγικής σαν αυτές που αφηγείται η ταινία «Σινεμά ο Παράδεισος», όπου ο κινηματογράφος μιλάει για τον εαυτό του. Το ταξίδι στο χρόνο γίνεται ορατό μέσα από το ταξίδι στην εικόνα...

ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

π. Αθανάσιος Γ. Βουδούρης, Δρ. Ιστορίας

Οι προσπάθειες διοικητικής ανασυγκρότησης και διαχείρισης των οικονομικών προσόδων της ιεράς μονής Αγίου Αθανασίου Σφίνιτσας, κατά τη δεκαετία του 1930

α. Εισαγωγικά

Το έτος 1930 σηματοδοτεί την απαρχή της νεότερης ιστορίας του μοναστηριού του Αγίου Αθανασίου Σφίνιτσας, καθώς κατά τη χρονιά αυτή τερματίστηκε η λειτουργία του «Ορφανοτροφείου Όλυμπος», που είχε συσταθεί μετά το 1922 στις εγκαταστάσεις του μοναστηριού για την περίθαλψη ορφανών της Μικρασιατικής καταστροφής¹. Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα την ανασύσταση της ανδρικής μοναστικής αδελφότητας της Σφίνιτσας, η οποία προσπάθησε να επαναφέρει το μοναστήρι στο προηγούμενο καθεστώς λειτουργίας του².

Ασφαλώς, η επιστροφή στο μοναστήρι του εναπομείναντος μέρους της ακίνητης περιουσίας του, παρά τις σημαντικές απομειώσεις που είχε υποστεί κατά τα προηγούμενα χρόνια³, αποτελούσε ισχυρό εχέγγυο για την ανάκαμψη και την επάνοδο του μοναστηριού σε πορεία ανασυγκρότησης και ευσίωνων προοπτικών. Ωστόσο, η οκτάχρονη απουσία μοναστικής παρουσίας στη Σφίνιτσα έφερε τη νέα αδελφότητα ενώπιον της ανάγκης για ριζική ανασυγκρότηση και εκ νέου οργάνωση των διοικητικών και διαχειριστικών δομών του μοναστηριού, στη βάση των νέων δεδομένων που είχαν δημιουργηθεί μέχρι εκείνη τη στιγμή.

Στο πλαίσιο αυτό, υπήρξε αναγκαία η αποτίμηση και η καταγραφή των νέων οικονομικών και διαχειριστικών συνθηκών του μοναστηριού, ως απαραίτητη προϋπόθεση για τη δόμηση και τον προγραμματισμό της μετέπειτα πορείας του. Ένα από τα πρωταρχικά ζητήματα που η νέα αδελφότητα θα έπρεπε να επιληφθεί υπήρξε το ζήτημα της οριοθέτησης και διασφάλισης των ιδιοκτησιακών της στοιχείων, τα οποία θα αποτελούσαν τη βάση για την οργάνωση της διαχειριστικής της πορείας.

1 Αθανάσιος Γ. Βουδούρης, "Περιουσιακά και ιδιοκτησιακά στοιχεία του μοναστηριού του Αγίου Αθανασίου Σφίνιτσας, κατά την περίοδο 1930 – 1950", *Χρονικά Ιστορίας και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας (Ε.Μ.Ι.Π.Η.)* 29 (Μάιος – Αύγουστος 2016) 29 – 41.

2 Αθανάσιος Γ. Βουδούρης, "Προσωπογραφικά ζητήματα του μοναστηριού του Αγίου Αθανασίου Σφίνιτσας, κατά την περίοδο 1930 – 1950", *Χρονικά Ιστορίας και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας (Ε.Μ.Ι.Π.Η.)* 28 (Ιανουάριος – Απρίλιος 2016) 22 – 36.

3 Αθανάσιος Γ. Βουδούρης, "Το μοναστηριακό δάσος της Σφίνιτσας – Μία προσέγγιση των ιδιοκτησιακών του μεταβολών (18^{ος} – 20^{ος} αι.)", *Χρονικά Ιστορίας και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας (Ε.Μ.Ι.Π.Η.)* 30 (Σεπτέμβριος – Δεκέμβριος 2016) 15 – 26.

Ασφαλώς, οι πολιτικοκοινωνικές και οικονομικές εξελίξεις της δεκαετίας του 1930 αποτέλεσαν το βασικό περίγραμμα της πορείας αυτής, όπως ήδη έχουμε παρουσιάσει και σε προηγούμενα δημοσιεύματά μας⁴. Το προσφυγικό ζήτημα, η πολιτική αποκατάστασης των προσφύγων και ανασυγκρότησης του ελληνικού κράτους της κυβέρνησης του Ελευθερίου Βενιζέλου και η παγκόσμια οικονομική κρίση της περιόδου, φαίνεται ότι επηρέασαν σημαντικά την προσπάθεια ανασύστασης του μοναστηριού και της νέας του αδελφότητας, σε βαθμό ιδιαίτερα έντονο και καθοριστικό.

β. Τα οικονομικά του μοναστηριού κατά την περίοδο 1930 – 1936

Η νέα αδελφότητα της μονής, η οποία ανασυστήθηκε το 1930 υπό την καθοδήγηση και την πνευματική εποπτεία του παλαιού ηγουμένου της, αρχιμανδρίτη Διονύσιου Παπαεμμανουήλ⁵, ανέλαβε το έργο της ανασυγκρότησης του μοναστηριού έχοντας την έννομη υποχρέωση λογοδοσίας προς τον ΟΔΕΠ (Οργανισμό Διοικήσεως Εκκλησιαστικής Περιουσίας), ο οποίος ασκούσε τον άμεσο έλεγχο των οικονομικών και διαχειριστικών ζητημάτων των μοναστηριών της ελληνικής επικράτειας, με σκοπό την ενίσχυση διαφόρων αναγκών προσφύγων και απόρων πολιτών.

Κατά το έτος 1930, ο ΟΔΕΠ συνέταξε καταλόγους «Προϋπολογισμού εσόδων & εξόδων» των μοναστηριών της ελληνικής επικράτειας, οι οποίοι συνοδεύονταν από αναλυτικές οδηγίες για τη σύνταξη του προϋπολογισμού της οικονομικής διαχείρισης των μονών, του έτους 1931, κάτι που συνεχίστηκε να πραγματοποιείται και στα επόμενα χρόνια (βλ. Εικ. 2). Σκοπός της σύνταξης των καταλόγων αυτών υπήρξε η επιδίωξη για αναλυτική καταγραφή των περιουσιακών και οικονομικών δεδομένων των μοναστηριών, με στόχο τον διαχειριστικό τους έλεγχο και την εξασφάλιση οικονομικών προσόδων υπέρ του ΟΔΕΠ, τα οποία θα προέκυπταν από την παρακράτηση ποσοστού 10% επί των εσόδων.

Στο αρχείο της Ι. Μ. Βεροίας και Ναούσης έχουν διασωθεί οι προϋπολογισμοί των ετών 1931 και 1934 – 1936 της ιεράς μονής του Αγίου Αθανασίου Σφίνιτσας⁶, καθώς και οι απολογισμοί των ετών 1933 και 1935, οι οποίοι μας δίνουν τη δυνατότητα να παρακολουθήσουμε πτυχές της οικονομικής κατάστασης του μοναστηριού κατά τα πρώτα χρόνια της ανασυγκρότησής του. Ταυτόχρονα, μέσα από τη συγκριτική εξέταση των εσόδων και εξόδων του μοναστηριού μπορούμε να προσεγγίσουμε τις προσπάθειες που κατέβαλε η αδελφότητά του προκειμένου να αξιοποιήσει τα περιουσιακά της στοιχεία, τόσο προς όφελος της μονής όσο και της τοπικής μητρόπολης. Τα συνολικά και αναλυτικά οικονομικά δεδομένα του μοναστηριού έχουν κωδικοποιηθεί σε τρεις συγκεντρωτικούς πίνακες, οι οποίοι παρουσιάζουν ανά έτος τα εγκριθέντα και πραγματοποιηθέντα έσοδα και έξοδα της μονής, αναφορικά με τα έτη για τα οποία έχουν διασωθεί σχετικές πληροφορίες.

Η τελική έγκριση των προϋπολογιζόμενων εσόδων και εξόδων του έτους

4 Βουδούρης, “Περιουσιακά και ιδιοκτησιακά”, ό.π., 29 – 41. Ο ίδιος, “ Το μοναστηριακό δάσος της Σφίνιτσας”, ό.π., 15 – 26.

5 Βουδούρης, “ Προσωπογραφικά ζητήματα”, ό.π., 22 – 36.

6 Επίσης, στο αρχείο της Ι.Μ.Β.Ν.Κ. διασώζεται και ένα μεταγενέστερο έγγραφο προϋπολογισμού των οικονομικών του μοναστηριού για την περίοδο 1947 – 1948, με ημερομηνία σύνταξης την 1^η Απριλίου 1947, από το οποίο προκύπτουν τα ακόλουθα οικονομικά στοιχεία: Έσοδα 17.950.000 δραχ., Έξοδα 17.290.000 δραχ., Υπόλοιπον διά την νέαν περίοδον 660.000 δραχ. Βλ. Α.Ι.Μ.Β.Ν.Κ., Ανακεφαλαίωσις Προϋπολογισμού 1947 – 1948, (αταξινόμητα λυτά έγγραφα).

1931 πραγματοποιήθηκε από το Κεντρικό Συμβούλιο του ΟΔΕΠ⁷, ενώ κατά τα επόμενα έτη η τελική έγκριση δόθηκε απευθείας από τον μητροπολίτη Πολύκαρπο Σακελλαρόπουλο. Η διαφοροποίηση αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι το εμφανιζόμενο πλεόνασμα της οικονομικής διαχείρισης του μοναστηριού για το οικονομικό έτος 1931 όφειλε να κατατεθεί υπέρ των σκοπών του ΟΔΕΠ (βλ. Εικ. 1).

Μεταξύ των ετών 1933 – 1936 παρατηρείται ελαφρά αυξητική τάση των προϋπολογιζόμενων εσόδων του μοναστηριού, ενώ τα προϋπολογιζόμενα έξοδα αυξομειώνονται ανάλογα με τις ανάγκες και τον οικονομικό προγραμματισμό της κάθε χρονιάς. Ως κύρια πηγή εσόδων της μονής εμφανίζονται οι μισθώσεις των περιουσιακών της στοιχείων και οι εκποιήσεις διαφόρων δασικών, κτηνοτροφικών και αγροτικών της προϊόντων, ενώ ο κύριος όγκος των εξόδων της αφορούσε στη διατροφή και τις παροχές προς τους μοναχούς, καθώς και στην καταβολή μισθών και ημερομισθίων προς τους υπαλλήλους του μοναστηριού. Μεταξύ των ετών 1931 – 1936 αρκετά χρήματα δαπανήθηκαν για την πραγματοποίηση συντήρησης και επισκευών των διαφόρων χώρων και εξαρτημάτων του μοναστηριού. Επίσης, σημαντικό μέρος των ετήσιων εξόδων του μοναστηριού αφορούσε στη συντήρηση των ζώων της μονής και στην καλλιέργεια των διαφόρων κτημάτων της (βλ. Πιν. 3).

Από το έτος 1934, το μοναστήρι της Σφίνιτσας φαίνεται να αναλαμβάνει την υποχρέωση της μισθοδοσίας του «κλητήρα της μητροπόλεως», με ετήσιες απολαβές 1.200 δρχ., κάτι που συνεχίστηκε και κατά τα επόμενα χρόνια (τουλάχιστον ως το 1936). Κατά το ίδιο έτος (1934) η μονή συνεισέφερε προς τη μητρόπολη το ποσό των 2.000 δρχ. για την πραγματοποίηση «επισκευών του μητροπολιτικού μεγάρου», καθώς και το ποσό των 60.000 δρχ. για την «ανέγερση ναού»⁸. Παράλληλα, κατά το έτος 1934 το μοναστήρι κατέθεσε το ποσό των 2.000 δρχ. ως «συνδρομή υπέρ του Φιλοπτώχου Ταμείου Μητροπόλεως»⁹.

Η εικόνα που προκύπτει από τους δύο σωζόμενους απολογισμούς εσόδων και εξόδων της μονής, των ετών 1933 και 1935, φανερώνει ότι μεταξύ των προϋπολογισθέντων και πραγματοποιηθέντων οικονομικών κινήσεων παρατηρούνται σημαντικές αποκλίσεις (βλ. Πιν. 2). Κυρίως, μάλιστα, ο απολογισμός του 1933 καταδεικνύει ότι τα πραγματοποιηθέντα έσοδα του μοναστηριού υπήρξαν πολύ λιγότερα από το 50% των προϋπολογισθέντων. Μικρότερη απόκλιση παρουσιάζεται και κατά το έτος 1935, η οποία ωστόσο υπήρξε και πάλι αρνητική. Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη συσσώρευση χρεών προς τη μονή, τα οποία μελλοντικά θα έπρεπε να τακτοποιηθούν.

γ. Καταληκτικά

Από την εξέταση των οικονομικών στοιχείων της ιεράς μονής Αγίου Αθανασίου Σφίνιτσας, της περιόδου 1931 – 1936, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι το μοναστήρι κατόρθωσε, μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα, να ανασυγκροτηθεί και να ανακτήσει

7 Α.Ι.Μ.Β.Ν.Κ., *Οργανισμός Διοικήσεως Εκκλησιαστικής Περιουσίας (Ο.Δ.Ε.Π.). Τοπικόν Συμβούλιον Βερροίας – Έτος 1931. Προϋπολογισμός Εσόδων & Εξόδων της Ιεράς Μονής Σφηνίτσης*, (αταξινόμητα λυτά έγγραφα).

8 Πρόκειται ενδεχομένως για πραγματοποίηση εργασιών στο καθολικό του μοναστηριού. Κατά το ίδιο έτος καταγράφεται στον προϋπολογισμό του μοναστηριού και η δαπάνη 1.000 δρχ. ως «αμοιβή μηχανικών».

9 Α.Ι.Μ.Β.Ν.Κ., *Οργανισμός Διοικήσεως Εκκλησιαστικής Περιουσίας (Ο.Δ.Ε.Π.). Τοπικόν Συμβούλιον Βερροίας – Έτος 1934. Προϋπολογισμός Εσόδων & Εξόδων της Ιεράς Μονής Σφηνίτσης*, (αταξινόμητα λυτά έγγραφα).

την διαχειριστική του ανεξαρτησία. Τα περιουσιακά στοιχεία του μοναστηριού, ακόμη και έπειτα από τη σοβαρή απομείωσή τους, φάνηκε ότι μπορούσαν να αποφέρουν πολλαπλά οικονομικά οφέλη, τα οποία θα ήταν δυνατόν να συμβάλουν ακόμη και στην ενίσχυση των οικονομικών της ευρύτερης μητροπολιτικής περιφέρειας.

Κατά συνέπεια, η λειτουργία του μοναστηριού του Αγίου Αθανασίου Σφίνιτσας εκτός από τα αμιγώς πνευματικά οφέλη που προσέφερε προς τους πιστούς χριστιανούς της ευρύτερης περιοχής, αποτελούσε για την τοπική μητρόπολη και ένα αξιοπρόσεκτο στοιχείο οικονομικού πορισμού. Ωστόσο, η ορθή οικονομική διαχείριση και η δημιουργία ενός περισσότερου συγκροτημένου πλαισίου αξιοποίησης της περιουσίας της μονής αποτέλεσε βασικό ζητούμενο των μετέπειτα δεκαετιών, μέχρι και τη δεκαετία του 1960, οπότε καταβλήθηκαν εντατικότερες προσπάθειες αναδιοργάνωσης του οικονομικού και διαχειριστικού προγραμματισμού της μονής.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

ΠΙΝΑΚΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΖΟΜΕΝΩΝ
ΕΣΟΔΩΝ & ΕΞΟΔΩΝ ΤΗΣ Ι. Μ. ΑΓ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΣΦΙΝΙΤΣΑΣ
ΤΩΝ ΕΤΩΝ 1931 – 1936

Διαχ./Οικον. Έτος	Έσοδα / δρχ.	Έξοδα / δρχ.	Πλεόνασμα / δρχ.
1931	314.445	168.500	145.945
1933	142.640	111.740	30.900
1934	189.600	185.900	700
1935	245.000	150.700	94.300
1936	281.050	199.300	81.750

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΙ ΕΣΟΔΩΝ & ΕΞΟΔΩΝ ΤΗΣ Ι. Μ. ΑΓ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΣΦΙΝΙΤΣΑΣ

ΕΣΟΔΑ

Διαχ./Οικον. Έτος	Προϋπ/σθέντα – Εγκριθέντα	Βεβαιωθέντα	Εισπραχθέντα
1933	142.640	58.460,70	58.460,70
1935	245.000	200.328,15	200.328,15

ΕΞΟΔΑ

Διαχ./Οικον. Έτος	Προϋπ/σθέντα – Εγκριθέντα	Πληρωθέντα	Αδιάθετα / πίστωση
1933	111.740	58.871,70	66.024,30
1935	150.700	200.328,15	8.110,80

ΠΙΝΑΚΑΣ 3
ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΕΣΟΔΩΝ & ΕΞΟΔΩΝ ΑΝΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΤΗΣ Ι. Μ. ΑΓ.
ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΣΦΙΝΙΤΣΑΣΤΩΝ ΕΤΩΝ 1931 – 1936

ΕΣΟΔΑ

Κεφ.	Κατονομασία Εσόδου	1931	1934	1935	1936
1	Εκ μισθώσεων	119.195	88.600	106.000	95.000
2	Εξ εκποιήσεως προϊόντων	133.250	83.000	106.000	153.000
3	Εκ πανηγύρεων και ιεροτελεστιών	12.000	5.000	10.000	10.000
4	Εκ τόκων	40.000	-	-	50
5	Διάφορα έσοδα	10.000	13.000	23.000	23.000
6	Εκ παρελθόντων ετών	-	-	-	-

ΕΞΟΔΑ

Κεφ.	Κατονομασία Εξόδου	1931	1934	1935	1936
1	Συντήρησις και αποσκευαί Ι. Μονών και Μετοχίων	4.500	2.000	3.000	4.000
2	Επιδόματα και αποζημιώσεις	5.000	8.400	12.600	16.800
3	Διατροφή και παροχαί	50.000	39.500	35.500	49.000
4	Έξοδα Γραφείων	2.000	1.500	2.000	2.000
5	Μισθοί και ημερομίσθια	76.000	47.900	53.400	58.800
6	Συντήρησις ζώων	10.000	10.600	12.500	19.500
7	Συντήρησις και επισκευαί ακινήτων	3.000	64.000	6.500	8.500
8	Καλλιέργεια κτημάτων	6.000	4.500	12.500	25.500
9	Διάφορα έξοδα	5.500	8.500	10.000	11.000
10	Τόκοι δανείων / φόροι	2.500	9.000	2.200	2.200
11	Δικαστικά έξοδα	4.000	-	500	2.000
12	Πλεονάσματα υπέρ ΟΔΕΠ	145.945	-	-	-

Ο Δ Η Γ Ι Α Ι

ΔΙΑ ΤΗΝ ΣΥΝΤΑΞΙΝ ΤΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1931

Ἐν τῷ προσημῷ τοῦ ἔτους 1931 θὰ ἐμφανισθῶσι μόνον τὰ **Ἔσοδα ἐκ τῶν προσόδων τῆς περιουσίας τῆς Μονῆς** ὡς καὶ τὰ **Ἔσοδα διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως αὐτῆς**.

Ὁ προσημὸς θὰ συνταχθῇ εἰς τριπλοῦν καὶ θὰ ὑποβληθῇ εἰς τὸ οἰκτεῖον Τοπικὸν Συμβούλιον πρὸς ἐπεξεργασίαν ἐντὸς τοῦ δευτέρου δεκαήμερου τοῦ μηνὸς Ἰανουαρίου, θὰ ἐγκριθῇ δὲ ὁριστικῶς ὑπὸ τοῦ Κεντρικοῦ Συμβουλίου Ο. Δ. Ε. Π.

Τὸ Τοπικὸν Συμβούλιον, μετὰ τὴν παρ' αὐτοῦ ἐπεξεργασίαν, θὰ ἐπιστρέψῃ τὸ ἐν τῶν ἀντιτύπων εἰς τὴν Μονὴν **πρὸς προσωρινὴν ἐκτέλεσιν**, μέχρι τῆς ἀποστολῆς τοῦ ὁριστικῶς ἐγκριθεῖστος προσημοῦ ὑπὸ τοῦ Κεντρικοῦ Συμβουλίου Ο. Δ. Ε. Π. ὃν τὸ Ἰγουμενοσυμβούλιον ὑποχρεοῦται ὡς ἐφαρμόσῃ πιστῶς.

Ὁ ὑπολογισμὸς τῶν Ἑσόδων καὶ Ἐξόδων δέον ὅπως γίνῃ μετὰ πάσης δυνατῆς ἀκριβείας, ὥστε τὰ μὲν εἰσπραχθέντα Ἔσοδα ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει ὑποληφθῶσι τῶν προὑπολογισθέντων, τὰ δὲ Ἔσοδα ἐπαρκέσωσι δι' ὁλόκληρον τὸ ἔτος, καθόσον κατ' ἀρχὴν δὲν θὰ ἐγκριθῶσιν ἐφεξῆς ἀναπληρωματικαὶ πιστώσεις.

Ὁ προσημὸς διαρεῖται εἰς δύο μέρη: ὑπὸ στοιχ. Α'. (Συγκεφαλαιωτικοὶ πίνακες Ἑσόδων καὶ Ἐξόδων) καὶ ὑπὸ στοιχ. Β' (Ἀναλυτικοὶ πίνακες Ἑσόδων καὶ Ἐξόδων).

Εἰς τὸ Μέρος Α' (Συγκεφαλαιωτικοὶ πίνακες Ἑσόδων καὶ Ἐξόδων) θὰ καταχωρηθῶσιν ὑπὸ τὰ οἰκτεῖα ἄρθρα συνολικῶς τὰ προβλεπόμενα δι' ὁλόκληρον τὸ ἔτος ἐξ ἐκάστου εἴδους Ἔσοδα ἢ Ἐξοδα.

Εἰς τὴν περίπτωσιν ὑπάρχει ἔσοδον τῆς Μονῆς, μὴ δυνάμενον νὰ ὑπαχθῇ εἰς τι τῶν ἐν τῷ ἐντύπῳ ἀναγραφόμενων ἄρθρων, ἐπιτρέπεται ἡ προσθήκη νέου ἄρθρου διὰ τὸ Ἔσοδον τοῦτο.

Εἰς τὰ Ἔσοδα καὶ ὑπὸ τὰ οἰκτεῖα ἄρθρα θὰ ἀναγραφῶσιν ἅπαντα ἐν γένει τὰ Ἔσοδα τῆς Μονῆς, εἴτε ταῦτα εἰσπράττονται ἢ ἐνθιμίας ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς: εἴτε ὑπὸ τῶν Ἰγουμενοσυμβουλίων καὶ εἴτε ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς τὸν Καθολικὸν Ναὸν εἴτε εἰς τὰ Μετόμια τῶν Μονῶν.

Τὰ Ἔσοδα ἅτινα ἐπιτρέπεται ὡς εἰσπράττονται τὰ Ἰγουμενοσυμβούλια ἀναγράφοντα ἐν κεφ. 3 ἄρθ. 1, 2, 3 καὶ κεφ. 5 ἄρθ. 2, πρέπει δὲ τὰ εἰσπραττόμενα νὰ κατατίθενται ἀμέσως εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τραπεζὴν εἰς πιστώσειν τοῦ λογιζμοῦ τῶν Προσόδων τῆς Μονῆς.

Πάντων τῶν λοιπῶν Ἑσόδων ἢ εἰσπραξέων θὰ ἐνεργῇται μόνον ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, ἀπαγορευομένης αὐστηρῶς τῇ εἰσπράξεως τούτων ὑπὸ τῶν Ἰγουμενοσυμβουλίων ἀνευ ἐγκριτικῆς ἀδείας τοῦ Τοπικοῦ Συμβουλίου.

Τὰ Ἰγουμενοσυμβούλια ὑποχρεοῦνται ὑπὸ ἰδίαν εὐθύνην ὅπως παρακολουθῶσι τὴν ἐντὸς τῶν καθορισμένων διὰ τῶν μισθωτηρίων συμβολαίων προθεσμιῶν καταβολὴν τῶν μισθωμάτων, καθόσον καὶ μετὰ τὴν μετὰ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς σύμβασιν παραμένουσιν ὑπόλογα διὰ τὴν καλὴν διαχείρισιν τῆς περιουσίας τῶν Μονῶν.

Εἰς τὸ Β' Μέρος (Ἀναλυτικοὶ πίνακες Ἑσόδων καὶ Ἐξόδων) θὰ καταχωρηθῶσιν ἀναλυτικῶς τὰ ἐν ἐκάστῳ ἄρθρῳ τοῦ Α' Μέρους τοῦ Προσημοῦ ἀναγραφόμενα Ἔσοδα ἢ Ἐξοδα.

Ἡ ἀνάλυσις πρέπει νὰ εἴναι ὅσα τὸ δυνατόν λεπτομερέως, ὥστε νὰ παρέχῃ πάντα τὰ στοιχεῖα ὅσα εἶναι ἀπαραίτητα διὰ τὴν ἐκ μέρους τοῦ Κεντρικοῦ ἢ τοῦ Τοπικοῦ Συμβουλίου παρακολουθίαν τῆς καλῆς ἐκτελέσεως τοῦ προσημοῦ τῶν Μονῶν.

Πρὸς τοῦτο διὰ τὰ ὑπὸ κεφ. 1 ἄρθ. 1, 2 Ἔσοδα θ' ἀναγραφῇ

- α) ἡ τοποθεσία ἐκάστου ἀκινήτου (πόλις, ὁδός, ἀριθμός)
- β) τὸ εἶδος τῆς οἰκοδομῆς (Ἀποθήκη, οἰκία μονόροφος, διώροφος κ.λ.π.)
- γ) ὁ ἀριθμὸς τοῦ μισθωτηρίου συμβολαίου.
- δ) ἡ ἔναρξις καὶ λήξις τῆς μισθώσεως.
- ε) ἡ χρονολογία πληρωμῆς τῶν μισθωτικῶν δόσεων.

Διὰ τὸν ὑπὸ κεφ. 1 ἄρθ. 3—8 Ἔσοδα.

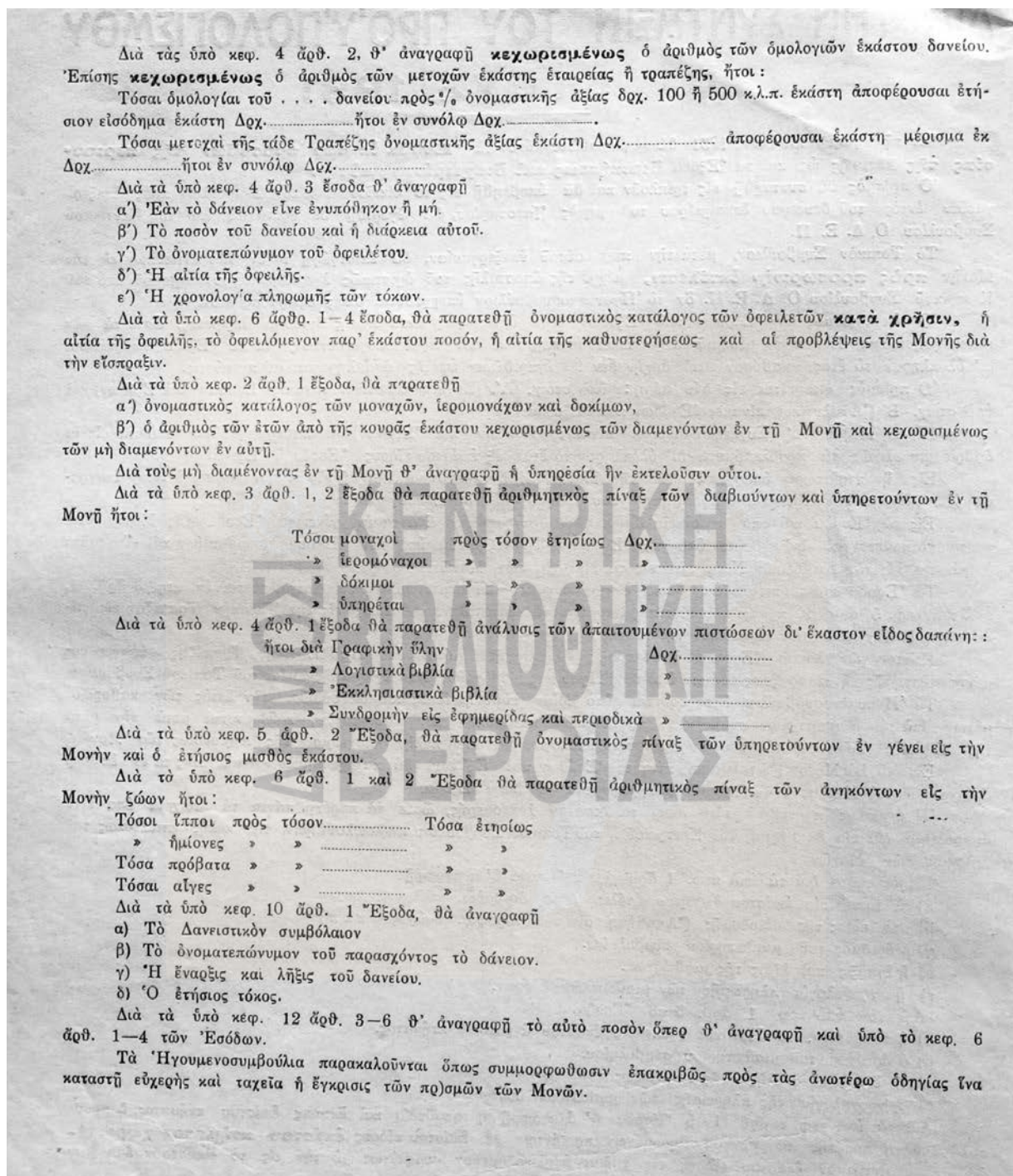
- α) ἡ τοποθεσία, τὸ εἶδος καὶ ἡ ἔκτασις ἐκάστου ἀγροτικοῦ κτήματος.
- β) ὁ ἀριθμὸς τοῦ μισθωτηρίου συμβολαίου.
- γ) ἡ ἔναρξις καὶ λήξις τῆς μισθώσεως.
- δ) ἡ χρονολογία τῆς πληρωμῆς τῶν μισθωτικῶν δόσεων.

Διὰ τὰ ὑπὸ κεφ. 2 ἄρθ. 1—5 Ἔσοδα θ' ἀναγραφῇ ἡ τοποθεσία καὶ ἔκτασις ἐκάστου κτήματος, ἡ προὑπολογισμένη ποσότης τῶν συγκομιθεσμένων προϊόντων ἐξ ἐκάστου εἴδους ἐκάστου **κτήματος χωριστά**, ὡς καὶ τὸ ἀντίτιμον ἐκάστου εἴδους εἰς χρῆμα ὑπολογιζόμενον συμφώνως μετὰ τὴν εἰς τὸ ἐλεύθερον ἐμπόριον τιμὴν αὐτοῦ.

Διὰ τὰ ὑπὸ κεφ. 2 ἄρθ. 6, 7 Ἔσοδα θ' ἀναγραφῇ ἡ ποσότης τῶν διαφόρων προϊόντων ἅτινα θ' ἀποθηκευθῶσι πρὸς διατροφὴν τῶν διαβιούντων ἢ ὑπηρετούντων ἐν τῇ Μονῇ ὡς καὶ πρὸς διατροφὴν τῶν ζώων ἐν γένει τῆς Μονῆς.

Καὶ ἡ ἀξία αὐτῶν θὰ ὑπολογισθῇ συμφώνως μετὰ τὴν ἐν τῷ ἐμπορίῳ τιμὴν τῶν εἰδῶν τούτων, τὸ αὐτὸ δὲ ποσὸν θ' ἀναγραφῇ καὶ εἰς τὰ Ἔξοδα ὑπὸ τὰ κεφ. 3 ἄρθ. 1 καὶ κεφ. 6 ἄρθ. 1.

Διὰ τὰ ὑπὸ κεφ. 4 ἄρθ. 1 Ἔσοδα θ' ἀναγραφῇ τὸ παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ κατατεθειμένον ποσὸν ἐκ κεφαλαίων εἰς μετρητὰ καὶ ὁ ἐξ αὐτοῦ τόκος πρὸς 4%.

Εικ. 2

ΤΑ ΝΑΟΥΣΑΪΚΑ

Θεοδώρα Μαυρίδου, Καθ. Φυσ. Αγωγής - MSc Παιδαγωγική - Δημιουργική Μάθηση

Ιστορία γραμμένη στη φωτογραφία

Η φωτογραφία, από τον καιρό της εφεύρεσής της, ήταν συνδεδεμένη με τη μνήμη και την απώλεια.¹ «Μνήμη για τα όσα ξυπνά από τη λήθη και απώλεια για τα άτομα που απεικονίζονται και δε ζουν πλέον, για τα τοπία τα οποία έχουν αλλάξει ή για καταστάσεις, οι οποίες δε βιώνονται πια.»²

Γιατί όμως γοητευόμαστε ως θεατές τόσο πολύ από τις παλιές φωτογραφίες; Διότι απλά μας μεταφέρουν νοερά στο χαμένο παρελθόν και μας συνεπαίρνουν σε καταστάσεις οι οποίες δε βιώνονται πια. Μας ταξιδεύουν στον χρόνο που πέρασε και μέσα από αυτές διαπιστώνουμε ίχνη από τις περασμένες πράξεις των ανθρώπων. Μικρό δείγμα της νοστορπίας που επικρατούσε την εποχή εκείνη διαφαίνεται σε λεζάντα λησμονημένων φωτογραφιών στην εφημερίδα Φωνή της Ναούσης: «Επειδή όμως εικονίζονται και συμμαθήτριες ας μας επιτραπεί να μη πούμε πότε βγήκε η φωτογραφία». Αντλούμε ακόμη πληροφορίες για την κοινωνική και οικονομική ζωή των εικονιζομένων, τις συνήθειες και τις προσωπικές τους εμπειρίες. Κυρίως, προκαλούν τη φαντασία μας και ασκούν μια παράξενη δύναμη κάνοντάς μας να νοσταλγούμε.³

Οι δύο σπάνιες φωτογραφίες που επιλέχθηκαν μας μεταφέρουν στην μαθητική ζωή του ημιγυμνασίου Ναούσης το 1920 και το 1921. Η ενδιαφέρουσα πρώτη αναρτημένη φωτογραφία, αφορά τη μαθητική χρονιά της πρώτης τάξης του ημιγυμνασίου Ναούσης το 1921. Πρόκειται για μια αναμνηστική φωτογραφία η οποία λήφθηκε στο τέλος του σχολικού έτους. Εικονίζονται οι μαθητές, οι μαθήτριες και οι διδάσκοντες έχοντας για φόντο έναν παραδοσιακό πλινθόκτιστο τοίχο από πωρόλιθο και ξύλο, απαιτητά υλικά της ναουσαϊκής λαϊκής αρχιτεκτονικής.

Πρώτη φωτογραφία

«Αριστερά και δεξιά οι μακαρίται καθηγηταί Γεώργιος Μιχαηλίδης (παππούς) και Βασίλειος Μιχαηλίδης (Τσολάκος). Εις μέσον η καθηγήτρια Ευανθία Ντίκου-Δημάδη.

Εξ' αριστερών προς τα δεξιά.

Σειρά πρώτη: Γεώργιος Τζιαμάλης, Κωνσταντίνος Δούδος, Π. Τσιώμης, Αν. Κουσαξίδης, Στ. Μπουτάρης (;), Στ. Κούλης, Δημ. Καραγιαννόπουλος, Αντ. Αρνής.

Δευτέρα σειρά: Νικ. Βασιλάς, Ευτ. Χατζηδημητρίου, Ολγα Κοκκίνου, Μαρία Τσακίρη, Ελένη Γκούτα-Οικονόμου, Γαλάτεια Χριστίδου, Αθηνά Μπέρσου, Γεώργιος Πλατσούκας και Κωνσταντίνος Κόκκινος.

1 Marita Sturken, 'Camera Images and National Meanings' στο Tangled Memories: The Vietnam War, the AIDS Epidemic, and the Politics Remembering, University of California Press, Berkeley 1997, p. 19.

2 Παπουή, Ν. (2008). Η Αθηναϊνός του χθες, μέσα από παλιές φωτογραφίες: επιλεκτική μνήμη, νοσταλγία και αφήγηση για το παρελθόν (Bachelor's thesis).

3 Roland Barthes, Ο Φωτεινός Θάλαμος. Σημειώσεις για τη Φωτογραφία, μτφρ. Γιάννης Κρητικός, Κέδρος 1983, σ. 41-45.

Τρίτη σειρά: Γρ. Τσαλδάρης, Γεώργιος Δαούτης, Αδ. Μαρκοβίτης, Χρ. Χριστίδης, Γρ. Γιαννιώτης, Δημ. Σεφερτζής, Ιωάν. Βογιατζής, Ιωάν. Γκούγκουρας, Ν. Μήτσαλας, Γεώρ. Σούγγαρης.

Τέταρτη σειρά: Δημ. Καρακώστας, Κων. Μπέρσος, Φιλ. Μήτσαλας, Στ. Σαράφης, Νικ. Οικονομίδης, Κ. Καραμπατζός, Γ. Αλαφίνας, Χρ. Δάρης, Γρ. Αγγελάκης, Θεοδ. Μπουτάρης, Ζαφ. Παρόλας

Πέμπτη σειρά: Δημ. Δημητριάδης, Κων. Παπασλής, Ιατρού(;)». (sic)

Η δεύτερη νοσταλγική φωτογραφία προβάλλει μια επετειακή - γιορτινή δραστηριότητα του σχολείου το 1920. Εικονίζονται οι μαθητές και οι μαθήτριες των τριών τάξεων του σχολείου, ενώ στο κέντρο καθήμενοι εικονίζονται οι διδάσκοντες. Ανήκει στο αρχείο του κ. Δημ. Μπάιτη.

Δεύτερη φωτογραφία

Α Σειρά: Πολυξένη Χωνού, Μ.Φειδάντση, (;), Μαρ. Πριμέντα, Καλυψώ Βαρβόρκα, Θεοπίστη Κοκκίνου, Σουλτάνα Πεχλιβάνου

Β Σειρά: Ιωάννης Μπιντερλής, Ευγενία Οικονόμου, Αναστασία Χατζηδημητρίου, Φιφή Μπίλη, Έφη Βαϊνανίδου, Τερψιχόρη Τσάρα, Ελένη Χατζηδημητρίου, Ευθυμία Κράλλη, Βέτα Μπίλη, Μαρία Τσίτση.

Γ Σειρά: Γρηγ. Αγγελάκης, Βόλφης Φοεκλέντερ, Γεώργιος Αμούτζιας, Αντώνιος Πετρίδης, Αρ. Πλατσούμας, Μηνάς Ρόπτσης, Δημ. Σιπητάνος, Στέργιος Νικούσης, Τέλης Χατζηδημητρίου, Σιμανίκας, Δημ. Χατζηδημητρίου, Κων. Χατζηνώτας, Γεώργιος Οικονόμου, Δημ. Σιπητάνος, Κων. Μπέρσος, Μιχαηλίδης, Σταύρος Μάντσιος, Αν. Τσικιτικός.

Δ Σειρά: Ζήσης Καραπέτσης, Δημ. Μπιλιούρης, Γεωρ. Χρυσόχου, Νίκος Πλατσούκας, Αν. Σιπητάνος, Σταύρος Βογιατζής, Μάρκος Μαρκοβίτης, Γεώργιος Σιάτρης, Γεώργιος Τύμης, Νικ. Αρνής, Δημ. Τουσιάδης, Γρ. Μπέρσος, Δημ. Αγγελάκης.

Τελευταία σειρά: Γρηγόριος Τσίτσης, Ιωάν. Χρηστίδης, Αν. Τσιώμης, Γρ. Γιαννιώτης, Στ. Παπανάνος, Γεώργ. Χρηστίδης, Ιωάν. Κολτσάκης, Μιχ. Μιχαηλίδης, Κων. Γιαννιώτης, Κων. Λόγγος, Δημ. Ράκκας και Ιωάννης Οικονόμου.

Καθηγηταί: Βασίλειος Μιχαηλίδης (Τσολάκος), Πετρούνιας και Γεώργιος Μιχαηλίδης (παππούς).

Βιβλιογραφία

1. Marita Sturken, 'Camera Images and National Meanings' στο Tangled Memories: The Vietnam War, the AIDS Epidemic, and the Politics Remembering, University of California Press, Berkeley 1997, p. 19.
2. Παπουή, Ν. (2008). Η Αθηναίου του χθες, μέσα από παλιές φωτογραφίες: επιλεκτική μνήμη, νοσταλγία και αφήγηση για το παρελθόν (Bachelor's thesis).
3. Roland Barthes, Ο Φωτεινός Θάλαμος. Σημειώσεις για τη Φωτογραφία, μτφρ. Γιάννης Κρητικός, Κέδρος 1983, σ. 41-45.

ΤΑ ΦΟΥΜΛΟΥΚΙΩΤΙΚΑ

Ιωάννης Μοσχόπουλος, δικηγόρος – ερευνητής

Λαλιώτες Αλβανοί στον καζά Βεροίας

Στην περιοχή του Λάλα Ηλείας διέμεναν μουσουλμάνοι Αλβανοί, που ήταν φημισμένοι σε πολεμικότητα και ανδρεία, θεωρούνταν «τα καλύτερα ντουφέκια του Μοριά» και αποτελούσαν υπολείμματα των Αλβανών επιδρομέων του 1770 στην Ελλάδα. Με ορμητήριο αυτό οι Λαλιώτες επιχειρούσαν συνεχείς επιδρομές στους κάμπους της Γαστούνης και του Πύργου Ηλείας, εναντίον Ελλήνων και Τούρκων γαιοκτημόνων, καταστρέφοντας και ρημάζοντας κάθε φορά, βάζοντας φωτιά στα χωριά, στα γεννήματα, συνάζοντας τα ζώα. Έτσι με τον τρόπο αυτό οι Λαλαίοι είχαν καταστεί οι κυρίαρχοι της Ηλείας και Ολυμπίας. Μάλιστα πολλοί βαλήδες της Πελοποννήσου προσπάθησαν κατά καιρούς να τους ταπεινώσουν, ιδιαίτερα ο Βελή Πασάς, αλλά δεν το κατόρθωσαν. Με το ξέσπασμα της Ελληνικής Επανάστασης του 1821, οι επαναστάτες πολιορκήσαν το Λάλα, ενώ σε βοήθεια των Αλβανών προσέτρεξαν και τουρκικά σώματα. Η μάχη του Λάλα (9-13 Ιουνίου 1821) ήταν μια από τις πρώτες μεγάλες συγκρούσεις των επαναστατών που στέφθηκε με επιτυχία. Την επόμενη ημέρα, 14 Ιουνίου, οι Τούρκοι έφυγαν μαζί με τους Λαλαίους για την Πάτρα. Οι Λαλαίοι μπήκαν σε καράβια και αποχώρησαν από την Ελλάδα με προορισμό την Ανατολή.¹

Το ενδιαφέρον είναι ότι μετά το 1830 συναντάμε πληροφορίες περί εγκατάστασης προσφύγων Λαλαίων του Μοριά στον καζά Βεροίας (και Θεσσαλονίκης). Δεν γνωρίζουμε σε ποιον οικισμό ή σημείο του καζά Βεροίας τους εγκατέστησαν (αλλά σε ένα έγγραφο αφήνεται να εννοηθεί ότι εγκαταστάθηκαν και εντός της Βεροίας),² ούτε εάν τους έφεραν εδώ το 1821. Το γεγονός ότι δεν τους αναφέρει ο Στουγιαννάκης μεταξύ των ατάκτων, που κάλεσε ο Αμπού Λουμπούτ για την επίθεση κατά της Νάουσας, μας επιτρέπει να δεχθούμε ότι το 1822 δεν είχαν εγκατασταθεί ακόμη στον καζά.³

Έτσι η βιβλιογραφία και οι πηγές αναφέρουν τα παράπονα των κατοίκων του καζά Βεροίας (περί το 1830 ;), τα οποία αποδέχθηκαν οι οθωμανικές αρχές, που εξέδωσαν διαταγή να απομακρυνθούν, κάτι που άργησε να εφαρμοσθεί.

Καταγράφεται λοιπόν, ότι στο μίγμα της αναρχίας, που επικρατούσε στην περιοχή (μετά την αποτυχία των κινημάτων του 1821-1822), προστέθηκαν τότε και οι μουσουλμάνοι πρόσφυγες από το Λάλα και τη Γαστούνη, που είχαν εγκατασταθεί στην περιοχή Βεροίας, οι οποίοι με τις αυθαίρετες πράξεις τους, καταπιέσεις, ληστείες κ.λπ. είχαν γίνει στοιχεία αναρχίας στον τόπο. Γι' αυτό το λόγο είχε διαταχθεί η εκτόπισή τους στη Βάρνα, αλλά, επειδή είχε συμπέσει ο χειμώνας, αναβλήθηκε προσωρινά η μεταφορά τους, οπότε αυτοί επωφελήθηκαν, διασκορπίστηκαν στις γύρω επαρχίες και άρχισαν να διαπράττουν ξανά τις ίδιες παρεκτροπές και ασχήμιες.⁴

Σε φιορμάνι της 29.7.1832 επαναλαμβάνονται τα περί ανάγκης μεταφοράς στη Βάρνα της από την Πελοπόννησο φυλής των Λαλαίων, που είχε εγκατασταθεί στην περιοχή της Βέροιας μετά την ελληνική επανάσταση, κατόπιν αιτήματος των κατοίκων και των ραγιάδων που υπέφεραν από τις αταξίες και τις καταπιέσεις της φυλής αυτής. Το φιορμάνι αναφέρει ότι η απόφαση γράφηκε στα τουρκικά και στα ελληνικά.⁵

Τον Μάιο του 1833 επαναλαμβάνεται η διαταγή περί της ανάγκης εκτοπισμού από τη επαρχία Βέροιας των προσφύγων Τουρκαλβανών από τη Λάλα και Γαστούνη Πελοποννήσου, ένεκα των αυθαιρεσιών και των ληστειών που διέπρατταν, οι οποίοι προφασιζόμενοι το χειμώνα είχαν πάρει παράταση από την πρώτη διαταγή εκτοπίσεώς τους στη Βάρνα: « ... οι πλείστοι των εκ Πελοποννήσου προσφύγων, των εγκατασταθέντων εις τον καζάν Βεροίας, κατάγονται εκ Λάλα και Γαστούνης, και τινες μεν εξ αυτών είναι φιλήσυχoi και ηθικοί, οι περισσότεροι όμως, όντες δύστροποι και φιλέριδες, δια των ανηθικών πράξεών των καταπιέζουν τους κατοίκους και τους ραγιάδες, σφετεριζόμενοι τας περιουσίας αυτών. Ένεκα τούτου, ... είχεν εκδοθεί αυτοκρατορικών φιορμάνιον περί μετακινήσεως των εκ Λάλα προσφύγων εις τας περιφερείας Βάρνας και Σούμλας. Επειδή όμως η μεταφορά τούτων μετά τόσων γυναικών και παιδιών εις μεμακρυσμένας αποστάσεις κατά την επικρατούσαν χειμερινήν περίοδον ήθελε γίνει πρόξενος θανάτου αυτών καθ' οδόν, εξ οίκτου εζητήθη και παρεχωρήθη αυτοκρατορική συγκατάθεσις, ίνα ούτοι διανεμηθούν και εγκατασταθούν εις τους καζάδες του βιλαετίου Θεσσαλονίκης και τοιοντοτρόπως οι εκ Λάλα και εκ του καζά Γαστούνης καταγόμενοι πρόσφυγες εχωρίσθησαν και εγκαταστάθησαν εις τους καζάδες Θεσσαλονίκης. Τινές εξ αυτών, γνωστοί εις τους κατοίκους ως φρόνιμοι και ηθικοί, παρέμειναν εν Βεροία. Πλην όμως παρετηρήθη ότι τινές εξ αυτών και εκ των μετέπειτα παλινοστησάντων ήρχισαν να προβαίνουν εις αναρμόστους πράξεις και να αποθρασύνονται ημέρα τη ημέρα και ιδίως ο εκ Λάλα κακοποιός ονόματι Νουχ μετά τινων άλλων αλητών ενεργεί ληστρικάς πράξεις εν Βεροία, βλάπτων τους κατοίκους ... δέον να εκτοπισθούν εις άλλην χώραν ... Δια ταύτα δεχόμενοι την υποβληθείσαν αίτησιν των κατοίκων της Βεροίας, διατάσσομεν όπως ... εκτοπίσητε ανεξαιρέτως άπαντας ...»⁶

Τελικά μόλις το 1835 διατάχθηκε ο καβάσης Χατζή Μουσταφά να μεταφέρει στη Βάρνα τους εγκατεστημένους στον καζά Βεροίας Λαλιώτες Τουρκαλβανούς του Μοριά.⁷

1 Απόστολος Βακαλόπουλος, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως του 1821*, Αθήναι 1971, σ. 152-153 - *Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια Δρανδάκη*, 1939, τ. ΙΕ', στο λήμμα Λάλας, σ. 732 - *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, Εκδοτική Αθηνών, τ. ΙΒ', 1975, σ. 92-93, 107, 116-117, 141-142.

2 Τότε ο καζάς (νομός) Καραφείριας περιλάμβανε την περιοχή Βέροιας, της Νάουσας, το κεντρικό έως δυτικό Ρουμλούκι και τη βόρεια Πιερία (μέχρι το Μαυρονέρι).

3 Στουγιαννάκης 1993, σ.157.

4 Βασδραβέλης αρχείο ΒΝ σ.319-321 - Βασδραβέλης αρχείο Θ σ. 527 - Βακαλόπουλος 1988, σ. 630 - 632 Βακαλόπουλος Κ. 1986, σ. 23 επ.

5 Βασδραβέλης 1954, σ. 316

6 Βασδραβέλης 1954, σ. 319-320

7 Βασδραβέλης 1952, σ. 527

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ...

Δρ. Εμμανουήλ Γ. Ξυνάδας, γραμματέας Δ.Σ. της Ε.Μ.Ι.Π.Η.

Παλιός Μητροπολιτικός Ναός Βέροιας (1912 -1951) Ιδιοκτησία - Χρήσεις – Φορείς διαχείρισης – Ανακαινιστικές εργασίες

Η παλαιά μητρόπολη της Βέροιας, μνημείο των μεσοβυζαντινών χρόνων, μετά την απελευθέρωση της πόλης από τους Οθωμανούς, όπως είναι γνωστό, χρησιμοποιήθηκε για την κάλυψη ποικίλων αναγκών. Πριν όμως γίνουν αναφορές στις χρήσεις του χώρου, αξίζει να αναφερθούν ορισμένα στοιχεία σχετικά με το ιδιοκτησιακό καθεστώς του μνημείου, το οποίο όπως διαπιστώνεται, μπορεί να θεωρείται ξεκαθαρισμένο. Μετά την απελευθέρωση της πόλης, το έτος 1912 το τέμενος, όπως είχε χαρακτηριστεί, πέρασε στη δικαιοδοσία των στρατιωτικών δυνάμεων. Τότε, με ενέργειες του μητροπολίτη Καλλίνικου Δεληκάνη και του υποδιοικητή Τότσου υπογράφηκαν τα απαραίτητα συμβόλαια με τα οποία το μνημείο περνούσε στην ιδιοκτησία της Μητρόπολης Βεροίας και Ναούσης. Αργότερα, αυτό διεκδικήθηκε από την Εθνική Τράπεζα, με σκοπό την ένταξή του στο ταμείο ανταλλαξίμων, με το σκεπτικό ότι ως τέμενος αποτελούσε ιδιοκτησία της μουσουλμανικής κοινότητας της πόλης και ως τέτοιο έπρεπε να ενταχθεί σ' αυτό. Στην κάμψη της συγκεκριμένης απαίτησης συνέβαλλε η προσκόμιση των συμβολαίων του μητροπολίτη Καλλίνικου, τα οποία έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην επίλυση του ιδιοκτησιακού ζητήματος της περιόδου. Αργότερα και η Μεραρχία με έγγραφό της προς το Γεωργικό Γραφείο, αυτή τη φορά, παραδέχτηκε ότι το τέμενος ανήκε στη Μητρόπολη¹.

Σχετικά με το ζήτημα των χρήσεων του χώρου, στη βιβλιογραφία αναφέρεται και η απόδοσή του στη λατρεία από τον μητροπολίτη Βεροίας και Ναούσης Καλλίνικο Δεληκάνη². Η παραπάνω άποψη κρίνεται μάλλον επισφαλής, καθώς η παλαιά μητρόπολη είχε μετατραπεί σε τέμενος και η επαναλειτουργία της ως ορθόδοξου χριστιανικού ναού θα έπρεπε να γίνει κάτω από συγκεκριμένες προϋποθέσεις, κυρίως τεχνικού χαρακτήρα, για τις οποίες δεν υπάρχουν οι απαιτούμενες μαρτυρίες³. Αντ' αυτού θα ήταν πιθανόν ο ναός να χρησιμοποιήθηκε ευκαιριακά για την κάλυψη πολύ συγκεκριμένων λειτουργικών αναγκών με την πρωτοβουλία των εκάστοτε μητροπολιτών⁴.

1 Βλ. Πολύκαρπος (Μητρ. Βεροίας και Ναούσης), «Μια πληροφορία. Προς την διεύθυνσιν της εφημερίδος «Βέροια», *Η Βέροια*, 20-1-1935, 3.

2 Αναστάσιος Χριστοδούλου, *Ιστορία της Βέροιας*, Βέροια, 1960, 24.

3 Σκιαδαρέσης Γεώργιος, *Η Παλαιά Μητρόπολη της Βέροιας στο πλαίσιο της Βυζαντινής Αρχιτεκτονικής* (Διδ. Διατριβή που κατατέθηκε στο τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Α.Π.Θ.), τ. Α', Θεσσαλονίκη, 2016, 245.

4 Σε αυτήν την υπόθεση συνηγορεί και η προφορική μαρτυρία της Ευφροσύνης Αργυριάδου για την τέλεση βάπτισης στον παλιό μητροπολιτικό ναό Βέροιας, από το μητροπολίτη Καλλίνικο. Παρά το γεγονός ότι η πληροφοριοδότης αναφέρεται σε εγκαίνιασμό και απόδοση του ναού στη λατρεία, με βάση και τα ανωτέρω, υποστηρίζεται ότι ο ναός, πιθανότατα, λειτούργησε περιστασιακά. Η προφορική μαρτυρία της Ευφροσύνης Αργυριάδου δημοσιευμένη εν: Σκιαδαρέσης, ό.π., 245, υπ. 783.

Πέραν αυτής της χρήσης είναι δεδομένο ότι το μνημείο χρησιμοποιήθηκε από τις συμμαχικές δυνάμεις κατά τη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου και αργότερα από την υπηρεσία του επισιτισμού ως αποθήκη⁵. Λίγο αργότερα, από το έτος 1920, ο ναός λειτούργησε ως χώρος περισυλλογής αρχαιοτήτων, οι οποίες βρίσκονταν διάσπαρτες στην πόλη. Όπως γίνεται αντιληπτό από τα διάφορα στοιχεία, τη συγκεκριμένη λειτουργία διατήρησε ο ναός για αρκετά χρόνια⁶.

Σύμφωνα με τα όσα αναφέρει ο μητροπολίτης Βεροίας και Ναούσης Πολύκαρπος σε άρθρο του στην τοπική εφημερίδα «Η Βέροια»⁷ γίνεται γνωστό, ότι η παλιά μητρόπολη χρησιμοποιούνταν, από το 1927 τουλάχιστον, ως χώρος αποθήκευσης στρατιωτικού υλικού από την Χ^η Μεραρχία, με την οποία ο μητροπολίτης αλληλογραφούσε για την εκκένωσή της. Με την άδεια του υπεύθυνου αξιωματικού επιτράπηκε στην Κ.Ε.Κ.Α. (sic) η αποθήκευση ακριδοκτόνων και εντομοκτόνων, ενώ το «Γεωργικό Γραφείο» (sic), εκμεταλλευόμενο τη συγκυρία, παραχώρησε το άλλο μισό του χώρου στην ΚΕΠΕΣ (sic), για την αποθήκευση σιτηρών.

Από τα γραφόμενα φαίνεται ότι η ΚΕΠΕΣ συνέχισε να χρησιμοποιεί το χώρο μέχρι τον Αύγουστο του 1934 παρά τις προσπάθειες του μητροπολίτη για αποχώρησή της από αυτόν. Τότε, η Μητρόπολη επιζήτησε δικαστική λύση στο ζήτημα και δι' αγωγής πέτυχε την έξωσή της. Τον υπόλοιπο χώρο συνέχισε να κατέχει η ΚΕΚΑ, ενώ δεν υπήρξε δικαστική απόφαση, η οποία αναμενόταν, για την έξωσή της και την καταβολή των οφειλομένων ενοικίων⁸.

Την ίδια περίοδο, σύμφωνα με το μητροπολίτη, ενδιαφέρθηκε η αρχαιολογική υπηρεσία για τη μετατροπή του χώρου σε μουσείο, πρόταση για την οποία υπήρξε η έντονη αντίδραση της μητρόπολης με το σκεπτικό ότι ο χώρος προορίζεται για λατρευτική χρήση, κάτι που αποδέχθηκε το Υπουργείο Παιδείας και αποφάσισε να στείλει αρμόδιο υπάλληλο για την συντήρηση των τοιχογραφιών της κόγχης του ιερού βήματος και την αποκάλυψη άλλων, οι οποίες βρίσκονταν κάτω από τα ασβεστοκονιάματα. Χρονολογικά τα παραπάνω γεγονότα τοποθετούνται στο καλοκαίρι του 1933 και σχετίζονται, αρχικά, με τις ενέργειες του αρχαιολόγου καθηγητή του Α.Π.Θ. Δ. Ευαγγελίδη, ο οποίος σε έκθεσή του αναφέρεται στις συνεννοήσεις που είχαν προηγηθεί μεταξύ του ιδίου και του Δήμου Βεροίας, προκειμένου ο ναός να χρησιμοποιηθεί για Μουσείο, ενώ η αποδοχή του Υπουργείου Παιδείας για τη λατρευτική χρήση του χώρου κοινοποιήθηκε τον Οκτώβριο του 1934⁹. Λίγο αργότερα τον Ιούνιο του 1935, ο Υπουργός Παιδείας έδινε εντολή στο Δήμο Βεροίας να πράξει ότι καθίσταται δυνατό, προκειμένου να περιέλθει το μνημείο στην αρχαιολογική υπηρεσία και να λειτουργήσει ως μουσείο¹⁰. Στη συγκεκριμένη πρόταση αντέδρασε και πάλι ο μητροπολίτης Πολύκαρπος, ο οποίος με άμεσες ενέργειες αποφάσισε την παραχώρηση του ναού στην Χριστιανική Ένωση Ορθοδόξων Βεροίας (Χ.Ε.Ο.Β.) «Ο

Την ίδια άποψη εκφράζει και ο Γ. Σκιαδαρέσης. Βλ. Σκιαδαρέσης, ό.π., 245 υπ. 784.

5 Βλ. *Κριτική της δράσεως του κ. Γεωργίου Γουδή*, Θεσσαλονίκη, 1950, 18, δημοσιευμένο σε: Αθανάσιος Γ. Βουδούρης, «Πληροφορίες για τον Δήμαρχο της Βέροιας Γεώργιο Γουδή (1939-1940), *Χρονικά Ιστορίας και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας*, 8 (Ιαν.-Μαρ. 2010), 26-35.

«Άννα Ματσokάνη, «Τα 13 τζαμιά της Βέροιας», *Πολιτιστικά Δρώμενα*, 61 (Σεπ.-Δεκ. 2015), 22.

6 Βλ. Σκιαδαρέσης, ό.π., 245 κ.ε. και ΕΦΑ Ημαθίας, «Εγκαίνια Παλαιού Μητροπολιτικού Ναού Βέροιας. Ξενάγηση από την ΕΦΑ ΗΜΑΘΙΑΣ», Δελτίο Τύπου της ΕΦΑ Ημαθίας διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://veriahistory.gr> (26-7-2016).

7 Πολύκαρπος (Μητρ. Βεροίας και Ναούσης), ό.π.

8 Το ζήτημα της αποχώρησης των δύο υπηρεσιών φαίνεται πως επιλύθηκε το επόμενο διάστημα, όπως συμπεραίνεται από το έγγραφο παραχώρησης προς την Χ.Ε.Ο.Β., το οποίο υπογράφεται από το μητροπολίτη. Βλ. παρακάτω.

9 Βλ. Σκιαδαρέσης, ό.π., 247.

10 Βλ. Σκιαδαρέσης, ό.π., 248.

Απόστολος Παύλος» (στο εξής Χ.Ε.Ο.Β.)¹¹.

Κατόπιν τούτων, από το έτος 1935 κ.ε., η παλαιά μητρόπολη χρησιμοποιήθηκε και ως χώρος συνάθροισης και διεξαγωγής διαλέξεων συγκεκριμένων σωματείων που ιδρύθηκαν την ίδια περίοδο. Πιο συγκεκριμένα, το έτος 1932 ιδρύθηκε, με ενέργειες του Γεωργίου Γουδή¹², η Χ.Ε.Ο.Β. με σκοπό την ηθικοθρησκευτική αναγέννηση και μόρφωση των μελών της και παράλληλα της κοινωνίας της Βέροιας¹³. Με ενέργειες του ίδιου ιδρύθηκαν, λίγο νωρίτερα, η «Σχολή Στελεχών»¹⁴ και, λίγο αργότερα, κατηχητικά σχολεία, τα οποία λειτουργούσαν κάτω από την καθοδήγηση της θρησκευτικής οργάνωσης «Ζωή», η οποία απέστειλε στη Βέροια τον θεολόγο Κωνσταντίνο Χρόνη¹⁵. Τέλος, στις αρχές της δεκαετίας του 1930, ο Γουδής επανίδρυσε το «Σώμα Προσκόπων», για την δραστηριότητα του οποίου δεν υπάρχουν αρκετά στοιχεία για το διάστημα 1920-1930¹⁶. Τα παραπάνω σωματεία που δραστηριοποιούνταν στην πόλη τη δεκαετία του '30, όπως φαίνεται και από τους τίτλους τους, είχαν σαφή εθνικό και θρησκευτικό προσανατολισμό και απέβλεπαν στην ηθικοθρησκευτική καλλιέργεια των μελών τους, όπως αναφέρεται και στο καταστατικό της Χ.Ε.Ο.Β. Παράλληλα, όλα αυτά αντιμετώπιζαν ένα κοινό πρόβλημα, που δεν ήταν άλλο από την εξεύρεση λύσης όσον αφορά το ζήτημα της στέγασής τους. Προς επίλυση του συγκεκριμένου προβλήματος δραστηριοποιήθηκε ο Γεώργιος Γουδής, με σκοπό την παραχώρηση της παλαιάς μητρόπολης για την κάλυψη των αναγκών των ανωτέρω σωματείων και ιδιαιτέρως της Χ.Ε.Ο.Β. και των Προσκόπων¹⁷.

Οι ενέργειες του Γουδή δεν περιορίστηκαν στα στενά τοπικά πλαίσια· επεκτάθηκαν και σε αρμόδια όργανα της περιφέρειας και του κράτους. Έτσι λοιπόν, ο Γουδής, πέρα από τις επαφές που είχε με το μητροπολίτη Βεροίας και Ναούσης Πολύκαρπο, μετέβη στη Γενική Διοίκηση Θεσσαλονίκης, καθώς επίσης και στο Υπουργείο Παιδείας, στην Αθήνα¹⁸.

Η Χ.Ε.Ο.Β. μετά την παραχώρηση προέβη σε εργασίες συντήρησης του κτηρίου προκειμένου να καταστεί λειτουργικό¹⁹, ώστε να μπορεί να φιλοξενήσει τις δραστηριότητές της, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονταν, κυρίως, η λειτουργία κατηχητικών σχολείων και η διεξαγωγή διαλέξεων και εκδηλώσεων εθνικού και θρησκευτικού προσανατολισμού²⁰. Παράλληλα, καλύπτονταν και οι ανάγκες των Προσκόπων της Βέροιας, οι οποίοι αριθμούσαν οκτώ πλήρεις ομάδες με

11 Το παραχωρητήριο δημοσιεύτηκε στην τοπική εφημερίδα *Αστήρ Βερροίας*. Βλ. Πολύκαρπος (Μητρ.), «Η παλαιά Μητρόπολις και το ιστορικό της», *Αστήρ Βερροίας*, 29-8-1935, 4.

12 Για τον Γεώργιο Γουδή βλ. Βουδούρης, ό.π., όπου και βιβλιογραφία.

13 Η Χ.Ε.Ο.Β. ιδρύθηκε με την υπ' αριθμ. 321/19-10-1932 απόφαση του Πρωτοδικείου Βέροιας. Βλ. *Κριτική*, ό.π., 17-18, Βουδούρης, ό.π., 26, 32, όπου και δημοσιεύεται φωτογραφικό αντίγραφο της απόφασης του πρωτοδικείου και Χριστοδούλου, ό.π., 132.

14 Βλ. *Κριτική*, ό.π., 16-17 και Βουδούρης, ό.π., 26, 32.

15 Βλ. Χριστοδούλου, ό.π., 132.

16 Βλ. Παύλος Πυρινός, *Ιστορία του Προσκοπισμού στη Βέροια 1918-1950*, Βέροια, 1990, 23.

17 Βλ. *Κριτική*, ό.π. και Βουδούρης, ό.π.

18 Βλ. *Κριτική*, ό.π., 18.

19 Τούτο προβλεπόταν ως όρος στο παραχωρητήριο συμφωνητικό μεταξύ Ιεράς Μητροπόλεως και Χ.Ε.Ο.Β. Πιο συγκεκριμένα, η Χ.Ε.Ο.Β. αποδεχόταν ότι ιδιαισδαπάναις θα φρόντιζε για την διαμόρφωση του χώρου σε ναό και αίθουσα κηρυγμάτων και συγκεντρώσεων. Βλ. Πολύκαρπος, «Η παλαιά», ό.π., 4. Ο όρος του συμφωνητικού έγινε αποδεκτός από την Χ.Ε.Ο.Β., όπως φαίνεται από δημοσίευμα στον τοπικό Τύπο. Βλ. «Η δράσις τῆς χριστιανικῆς ἐνώσεως», *Αστήρ Βερροίας*, 21-8-1935, 1. Τα έξοδα για τη διαμόρφωση θα καλύπτονταν από έρανο μεταξύ των μελών της Χ.Ε.Ο.Β., Βλ. Αίθουσα κηρυγμάτων καὶ θρησκευτικῶν διαλέξεων», *Αστήρ Βερροίας*, 8-8-1935, 4. Οι εργασίες ξεκίνησαν χωρίς την απαραίτητη άδεια της αρχαιολογικής υπηρεσίας, γεγονός που προκάλεσε την αντίδραση του εφόρου αρχαιοτήτων Χ. Μακαρονά. Βλ. Σκιαδαρέσης, ό.π., 249.

20 Βλ. *Κριτική*, ό.π., 18.

μουσική ορχήστρα αποτελούμενη από πενήντα όργανα²¹. Με πράξη τους οι ίδιοι παραχωρούσαν τη μεγάλη αίθουσα στο *Σύνδεσμο Αγοραστών Ανταλλαξίμων Κτημάτων Βέροιας*, προκειμένου να συνεδριάζουν σε περίπτωση κακοκαιρίας²². Τέλος, αξίζει να σημειωθεί, ότι στο κτήριο της παλαιάς μητρόπολης βρήκαν στέγη και οι δραστηριότητες του παραρτήματος της Εθνικής Εταιρείας (Ε.Ε.), στην ίδρυση του οποίου πρωτοστάτησε και πάλι ο Γ. Γουδής το έτος 1937, ενώ τελούσε υπό την αιγίδα του ήδη επιβληθέντος, από τον Αύγουστο του 1936, μεταξικού καθεστώτος²³.

Λίγο πριν τη γερμανική κατοχή το κτήριο φαίνεται πως χρησιμοποιήθηκε ως αποθήκη²⁴ και με την έλευση των Γερμανών κατακτητών μετατράπηκε σε στάβλο²⁵, ενώ δεν υπάρχουν σαφείς ενδείξεις για την εξακολούθηση των δραστηριοτήτων των παραπάνω σωματείων. Από το κτήριο οι Γερμανοί είχαν αποχώρησαν το 1942, αφού προηγουμένως προκάλεσαν ζημιές στις αρχαιότητες που βρισκόταν στο χώρο, ενώ η απομάκρυνσή τους από το μνημείο θα πρέπει να χρεωθεί στις προσπάθειες του τότε εφόρου Μακαρονά, ο οποίος με έγγραφά του ζητούσε από αρμόδιες υπηρεσίες την αποχώρηση των γερμανικών στρατευμάτων και την εγκατάστασή τους σε άλλο κτήριο, το οποίο θα παραχωρούνταν από το Δήμο²⁶.

Από φωτογραφικό υλικό μπορούν να γίνουν κάποιες υποθέσεις για την μετέπειτα χρήση του μνημείου την ίδια περίοδο. Σύμφωνα, με αυτές, στο χώρο λειτούργησε συσσίτιο υπό την εποπτεία του Ερυθρού Σταυρού (;) στο οποίο πιθανόν να εμπλεκόταν και η Χ.Ε.Ο.Β. στο πλαίσιο παροχής κοινωνικού έργου. Άλλη πάλι υπόθεση θέλει τη διακοπή της δραστηριότητας της Χ.Ε.Ο.Β. με δεδομένη την αποχώρηση του προέδρου της Γ. Γουδήστη Μέση Ανατολή μετά την πτώση του Μετώπου.

Η εικόνα γίνεται πιο ξεκάθαρη από το έτος 1946 κ.ε., οπότε το κτήριο της παλαιάς μητρόπολης αναφέρεται σε επίσημα έγγραφα και συγκεκριμένα σε αποφάσεις του δημοτικού συμβουλίου του Δ. Βέροιας. Σε μία από αυτές που αφορά την παραχώρηση οικήματος (παραπήγματος) για την στέγαση του δημοτικού ωδείου (62/1946)²⁷ το κτήριο φέρεται να ανήκει στην Χ.Ε.Ο.Β. και εξετάζεται η παραχώρηση οικήματος (παραπήγματος) κειμένου όπισθεν και εντός του αυλογύρου της Χ.Ε.Ο.Β. για τις ανάγκες στέγασης του Ωδείου.

Παράλληλα, η Χ.Ε.Ο.Β. ενισχύεται οικονομικά από τον Δήμο Βέροιας με το ποσό των 150.000 δρχ (108/1946) με σκοπό την κάλυψη των αναγκών μελών της χριστιανικής φοιτητικής ένωσης Αθηνών, τα οποία ήλθαν στην πόλη και είχαν αναλάβει την διεξαγωγή διαλέξεων με θεματολογία σχετική με τους τομείς δράσης της Χ.Ε.Ο.Β.²⁸ Το ίδιος έτος η Χ.Ε.Ο.Β. έλαβε επιπλέον 500.000 δρχ (147/1946), ως οικονομική ενίσχυση για την συνέχιση των δραστηριοτήτων της ενόψει της νέας «κηρυκτικής περιόδου» (sic)²⁹. Το ποσό αυτό προοριζόταν κυρίως για ανακαινιστικές εργασίες στο κτήριο της παλαιάς μητρόπολης και την αγορά εξοπλισμού. Σύμφωνα με τα αιτήματά της, η Χ.Ε.Ο.Β. επιθυμούσε να προχωρήσει σε εργασίες συντήρησης (υδροχρωματισμό αίθουσας, ελαιοχρωματισμό τέμπλου και περιστυλίων, επισκευή θυρών και υαλοπινάκων, καθώς και επισκευή καθισμάτων, θερμοστρών κ.τ.λ.), το κόστος των οποίων, σύμφωνα με τον παρουσιαζόμενο προϋπολογισμό ανερχόταν

21 Βλ. Κριτική, ό.π., 19.

22 Βλ. Σκιαδαρέσης, ό.π., 250.

23 Βουδούρης, ό.π., 26.

24 Νίκος Καλλιγιάς, *Αναπολώντας στους δρόμους της παλαιάς Βέροιας*, Βέροια, 2014, 228.

25 ΕΦΑ Ημαθίας, ό.π. και Σκιαδαρέσης, ό.π., 251.

26 Σκιαδαρέσης, ό.π., 251.

27 Όλες οι αναφερόμενες αποφάσεις βρίσκονται αναρτημένες στην ιστοσελίδα veriahistory.gr.

28 Βλ. επισυναπτόμενο έγγραφο της Χ.Ε.Ο.Β. στην 108/1946 απόφαση.

29 Βλ. επισυναπτόμενα έγγραφα της Χ.Ε.Ο.Β. στην 147/1946 απόφαση.

σε 1.100.000 δρχ.³⁰. Το έτος 1948, η Χ.Ε.Ο.Β. ενισχύθηκε με το ποσό των 500.000 δρχ (127/1948), ενώ με την 146/1948 απόφασή του το δημοτικό συμβούλιο επιφυλάσσεται να αναγράψει στον προϋπολογισμό έτους 1948-1949 ποσό για την ενίσχυση των σκοπών της Χ.Ε.Ο.Β. Τέλος, το ίδιο έτος η Χ.Ε.Ο.Β. έλαβε το ποσό των 500.000 δρχ. (318/1948) κατόπιν αιτήματος της διοίκησής της με σκοπό την κάλυψη ανακαινιστικών εργασιών, στις οποίες περιλαμβάνονταν η αντικατάσταση των κεραμιδιών του κτηρίου, αλλά και η προμήθεια καύσιμης ύλης, καθισμάτων και η οργάνωση αναγνωστηρίου³¹.

Κατά τα έτη 1949 και 1950, παρά τα επανειλημμένα αιτήματά της, η Χ.Ε.Ο.Β. δεν επιχορηγήθηκε, όπως διαπιστώνεται από τις υπάρχουσες αποφάσεις του Δ.Σ. του Δήμου Βέροιας, αλλά και από τη σαφή αναφορά του Δ.Σ. της Χ.Ε.Ο.Β. προς το Δ. Βέροιας, όπου αναφέρεται ότι αυτή δεν έλαβε το ποσό του 1.500.000. κατά το έτος 1949. Επόμενη απόφαση που αφορά σε επιχορήγηση της Χ.Ε.Ο.Β. συναντάται το έτος 1951 (79/1951), οπότε λαμβάνονται υπόψη τα παλαιότερα αιτήματα της Ένωσης των ετών 1949 και 1950. Έτσι, με την παραπάνω απόφαση η Χ.Ε.Ο.Β. λαμβάνει το ποσό των 2.000.000.δρχ για την επίτευξη των σκοπών της, τη συνέχιση της λειτουργίας των κατηχητικών σχολείων και των εν γένει δραστηριοτήτων της³².

Συμπεράσματα

Από όλα τα παραπάνω προκύπτουν ενδιαφέροντα συμπεράσματα σχετικά με τη χρήση της παλαιάς μητρόπολης ιδιαίτερα κατά το διάστημα του Μεσοπολέμου και έπειτα, τα πρόσωπα που δραστηριοποιήθηκαν για την επίτευξη σκοπών σχετικών με την αξιοποίηση του κτηρίου, τη μορφή των φορέων – σωματείων που χρησιμοποίησαν αυτό, καθώς και τους σκοπούς τους.

Αρχικά, σχετικά με το θέμα της χρήσης του κτηρίου, δεν μπορεί να επιβεβαιωθεί το ενδεχόμενο λατρευτικής χρήσης μετά την απελευθέρωση της πόλης το 1912. Αν συνέβη κάτι τέτοιο, αφορούσε βραχύ χρονικό διάστημα με δεδομένο το γεγονός ότι αυτό, κατά τη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου χρησιμοποιήθηκε ως αποθήκη από τις συμμαχικές δυνάμεις. Παράλληλα, η ίδια χρήση φαίνεται να ισχύει και το επόμενο διάστημα. Πιο ξεκάθαρα γίνονται τα πράγματα στην περίοδο του Μεσοπολέμου, οπότε το κτήριο της παλαιάς μητρόπολης της Βέροιας χρησιμοποιήθηκε αφενός ως αποθήκης υπηρεσιών αγροτικού ενδιαφέροντος και από το 1935 κ.ε. ως χώρος συνάθροισης κοινού και συγκεκριμένα ως χώρος κάλυψης των αναγκών σωματείων και φορέων εθνικού και θρησκευτικού σκοπού, όπως ήταν η Χ.Ε.Ο.Β., οι Πρόσκοποι και αργότερα η Εθνική Εταιρεία.

Με την επιβολή της δικτατορίας του Μεταξά η κατάσταση παρουσιάζει ορισμένες μεταβολές. Στο κτήριο εγκαθίσταται το παράρτημα της Εθνικής Εταιρείας από το 1937, ενώ για την περίπτωση των Προσκόπων είναι γνωστή η συγχώνευσή τους με την Ε.Ο.Ν. με το αναγκαστικό νομοσχέδιο της κυβέρνησης Μεταξά³³ και είναι άγνωστο αν η Ε.Ο.Ν. συνέχισε τη δραστηριότητά της από τον ίδιο χώρο³⁴. Η κατάληψη της πόλης από τις δυνάμεις των Γερμανών κατακτητών επηρέασε, όπως όλα δείχνουν την δραστηριότητα των παραπάνω φορέων. Κατ' αυτό το διάστημα, σύμφωνα με μαρτυρίες, το κτήριο της παλαιάς μητρόπολης χρησιμοποιήθηκε ως στάβλος από τους Γερμανούς, ενώ σύμφωνα με άλλες πληροφορίες στο χώρο γινόταν

30 Βλ. επισυναπτόμενο έγγραφο της Χ.Ε.Ο.Β. στην 147/1946 απόφαση, όπου και προϋπολογισμός των δαπανών.

31 Βλ. επισυναπτόμενο έγγραφο της Χ.Ε.Ο.Β. στην 318/1948 απόφαση.

32 Βλ. επισυναπτόμενα έγγραφα της Χ.Ε.Ο.Β. στην 79/1951 απόφαση.

33 Ν.Δ. 1798/1939.

34 Πιθανόν η Ε.Ο.Ν. να συνέχισε τη δραστηριότητά της από το Επιτροπικό του Αγίου Αντωνίου, υπόθεση η οποία στηρίζεται σε φωτογραφικό υλικό από την εκδήλωση της συγχώνευσης των Προσκόπων με την Ε.Ο.Ν.

διανομή συσσιτίου.

Στην ίδρυση των παραπάνω φορέων καθοριστικής σημασίας ήταν ο ρόλος του Γεωργίου Γουδή, ενός ανθρώπου αυξημένων τυπικών, για την εποχή, προσόντων, ο οποίος διαπνέονταν από τις αρχές του συντηρητισμού, τις οποίες και μεταλαμπάδευσε, μέσω των ποικίλων δραστηριοτήτων του, στην πόλη. Από τις πρώτες ενέργειες του Γουδή θεωρείται η επανίδρυση του Προσκοπισμού στη Βέροια, καθώς επίσης και η ίδρυση της «Σχολής Στελεχών». Λίγο αργότερα πρωτοστάτησε στην ίδρυση της Χριστιανικής Ένωσης Ορθόδοξων Βεροίας «ο Απόστολος Παύλος» και τέλος μετά την επιβολή του καθεστώτος από τον Ι. Μεταξά, ίδρυσε στη Βέροια το παράρτημα της Εθνικής Εταιρείας. Επιπλέον, με ενέργειές του επιλύθηκε το ζήτημα της στέγης των παραπάνω φορέων, καθώς, όπως φαίνεται, οι δραστηριότητές τους φιλοξενούνταν στην παλαιά μητρόπολη της Βέροιας, η οποία, αν και τυπικά είχε παραχωρηθεί στην Χ.Ε.Ο.Β., ουσιαστικά σε αυτήν βρήκαν στέγη όλα τα νεοσύστατα σωματεία. Έτσι, ο Γουδής αναδείχτηκε σε ηγετική πολιτική και κοινωνική φυσιογνωμία στη Βέροια, ενώ για τη συντηρητική του ιδεολογία φαίνεται να «επιβραβεύτηκε» από τη μεταξική κυβέρνηση, με το διορισμό του στη θέση του Δημάρχου, το έτος 1940.

Όλα τα παραπάνω σωματεία είχαν σαφή εθνικό και ηθικοθρησκευτικό προσανατολισμό και επεδίωκαν την διάπλαση των πολιτών σύμφωνα με τις αντίστοιχες αρχές. Στο σημείο αυτό δε θα πρέπει να παραβλεφθεί και το «πρόβλημα» του Κομμουνισμού, το οποίο καλούνταν να αντιμετωπίσουν τα παραπάνω σωματεία και ιδιαίτερα η Εθνική Εταιρεία εφαρμόζοντας μια από τις αρχές του προγράμματος του καθεστώτος, που δεν ήταν άλλη από τον σαφή αντικομμουνισμό του. Ως αντίδοτο στο εν λόγω «πρόβλημα» συστηνόταν η εθνική και ηθικοθρησκευτική διαπαιδαγώγηση των πολιτών και ιδιαιτέρως των νέων, την οποία ανέλαβαν τα προαναφερθέντα σωματεία με τη δραστηριότητά τους.

Στη μεταπολεμική περίοδο από τα προηγούμενα σωματεία συνέχιζε να δραστηριοποιείται η Χ.Ε.Ο.Β. και οι Πρόσκοποι. Οι σκοποί της ένωσης οι οποίοι σχετίζονται με την παροχή «θρησκευτικού, πατριωτικού και κοινωνικού έργου» την προαγωγή «εθνικού και ηθικοθρησκευτικού έργου», την «πνευματική αναγέννησιν των συμπολιτών και την δημιουργίαν μιας κοινωνίας με υγιείς χριστιανικάς αρχάς»³⁵. Όλα τα παραπάνω στοιχεία προκύπτουν από την αλληλογραφία της Ένωσης με το Δήμο Βέροιας κατά την εμφυλιακή περίοδο. Πέραν των παραπάνω σκοπών, από το αίτημα της Ένωσης για την επιχορήγηση του έτους 1949 προκύπτουν επιπλέον στοιχεία για την ενεργή δραστηριότητα της. Σε αυτό, οι υπεύθυνοι κάνουν ένα βήμα παραπάνω. Ο λόγος τους αποκτά πολιτική χροιά και καταφέρονται εναντίον των «εχθρών» της Θρησκείας και του Έθνους, τους οποίους καθιστούν υπεύθυνους για την ηθική παρακμή, ιδίως της νεολαίας, που συντελείται την τρέχουσα χρονική περίοδο, μέσω της εκρίζωσης της αγάπης για την Θρησκεία και την Πατρίδα από τις καρδιές τους. Τότε, βρισκόταν σε εξέλιξη ο ελληνικός Εμφύλιος πόλεμος. Επιπλέον, είναι γνωστή η ρητορική περί «κομμουνιστικού κινδύνου», η οποία διαρρεόταν, τόσο από εκπροσώπους του Κράτους, όσο και από εκκλησιαστικούς άνδρες, οι οποίοι προέτρεπαν το λαό σε εγρήγορση, για την αντιμετώπιση ενεργειών, οι οποίες θα είχαν άμεσες επιπτώσεις στην εθνική, ηθική, θρησκευτική και κοινωνική ζωή των ανθρώπων³⁶.

35 Βλ. αποφάσεις δημοτικού συμβουλίου και επισυναπτόμενά τους, όπως αναφέρθηκαν παραπάνω.

36 Βλ. Εμμανουήλ Γ. Ξυνάδας, «Η στάση της Τοπικής Εκκλησίας της Βέροιας στην Κατοχή και τον Εμφύλιο, όπως αυτή αποτυπώνεται στον εκκλησιαστικό λόγο», *Μιλάμε για τη Βέροια του 20^{ου} αιώνα (1940-1950). Η δεκαετία των μεγάλων ανατροπών και συγκρούσεων*, Εισήγηση υπό δημοσίευση στα Πρακτικά.

ΜΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ

ΠΡΟΣ
ΤΗΝ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΝ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ «ΒΕΡΟΙΑ»

Συγχαίροντες τὸν ἀξιότιμον Φορμακίδη δι' ὅσα θίγει ἐν τῷ ἀριθμῷ του τῷ δημοσιευομένῳ εἰς τὸ φύλλον τῆς παρελθούσης Κυριακῆς τῆς «Βεροίας» καὶ εὐχαριστοῦντες αὐτὸν διότι μᾶς δίδει τὴν εὐκαιρίαν νὰ παράσχωμεν πληροφορίας τινὰς περὶ τῆς Παλαιᾶς Μητροπόλεως, προαγάμεθα νὰ καταστήσωμεν γνωστὸν ὅτι, ἐγκαισταυθέντες ὡς Μητροπολίτης Βεροίας περὶ τὸ τέλος τοῦ 1927 ἀμέσως ἐπελήφθημεν τοῦ ζητήματος τῆς ἐκκένωσης ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν τοῦ τέμενους τῆς Παλαιᾶς Μητροπόλεως. Ἀντηλλάξαμεν πολλὰ ἐπὶ τούτῳ ἔγγραφα καὶ ἐνφ' ἡ Μεραρχία ἦτο ἔτοιμος νὰ μᾶς παραδῶσῃ τὸ τέμενος, ὁ ἀξιωματικὸς δ' ἐντεταλμένος τὴν φύλαξιν τῶν ἀποθηκευμένων στρατιωτικῶν εἰδῶν ἐπέτρεψεν εἰς τὴν ΚΕΚΑ ἐκπρωσωπυμένην παρὰ τοῦ Γεωργικοῦ Γραφείου νὰ ἐναποθηκεύσῃ ἀκριδὸς κτόνα ἐντομοκτόνα ὕλικά. Τὸ δὲ Γεωργικὸν Γραφεῖον ἐπωφελούμενον τῆς εὐκαιρίας παρεχώρησε τὸ ἔξορον ἡμῶν εἰς τὴν ΚΕ ΠΕΣ πρὸς συγκέντρωσιν τῶν σιτηρῶν. Κατόπιν μακρᾶς ἀλληλογραφίας μετὰ τῆς Μεραρχίας καὶ τοῦ Γεωργικοῦ Γραφείου, δι' ἧς ἀπεδείξαμεν ὅτι ἀπὸ τοῦ 1912, ὡς μαρτυροῦναι συμβόλαια τοῦ τότε Μητροπολίτου Καλλινίκου μετὰ τοῦ τότε ὑποδιοικητοῦ Τότσου, τὸ τέμενος τῆς Παλαιᾶς Μητροπόλεως ἀνήκεν εἰς τὴν Μητροπολιν καὶ διὰ τῶν ἐγγράφων μάλιστα τούτων ἐπείσθημεν τὸ ἐνταῦθα Ὑπὸ τῆς Ἀθηνῆς Τραπεζῆς νὰ παύσῃ νὰ διεκδικῇ τὸ τέμενος ὡς ἀνταλλάξιμον περιουσίαν, ἀπεστέλλῃ ἔγγραφον παρὰ τῆς Μεραρχίας πρὸς τὸ Γεωργικὸν Γραφεῖον ὅτι τὸ τέμενος ἀνήκεν εἰς τὴν Μητροπολιν.

Μεθ' ὅλας ὁμως τὰς ἐνεργείας ταύτας ἡ ΚΕΠΕΣ ἐξηκολούθει νὰ κατέχει τὸ ἡμέτερον τέμενος μέχρι παρελθόντος Ἀυγούστου, ὅποτε δι' ἀγωγῆς ἡμῶν διὰ τοῦ δικηγόρου κ. Γουδῆ ἐπετύχουμε τὴν ἔξωσιν αὐτῆς, τῆς ΚΕΚΑ ἐξακολουθοῦσας νὰ κρατῇ τὸ ἔξορον ἡμῶν.

Ἐκκρεμεῖ ἤδη δίκη κατὰ τῆς ΚΕΠΕΣ πρὸς καταβολὴν τῶν ἐνοικίων καὶ κατὰ τῆς ΚΕΚΑ πρὸς ἐκκένωσιν τοῦ μεταχομένου κτήματος καὶ καταβολὴν τῶν ἐνοικίων.

Ἡ ἀρχαιολογικὴ ὑπηρεσία τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας κατόπιν ὑποδείξεων ἐντιυθέν ἠθέλησε νὰ καταλάβῃ τὴν Παλαιὰν Μητροπολιν διὰ νὰ τὴν μετατρέψῃ εἰς

Μουσεῖον.

Δι' ἐγγράφων καὶ ἐντόνιων ἐπεσοβήσαμεν καὶ τοῦτο, διότι ἔχομεν τὴν ἀπόφασιν νὰ θέσωμεν εἰς τὴν λατρείαν τῶν πιστῶν ἰδὼν ἱστορικὸν τοῦτον ναόν.

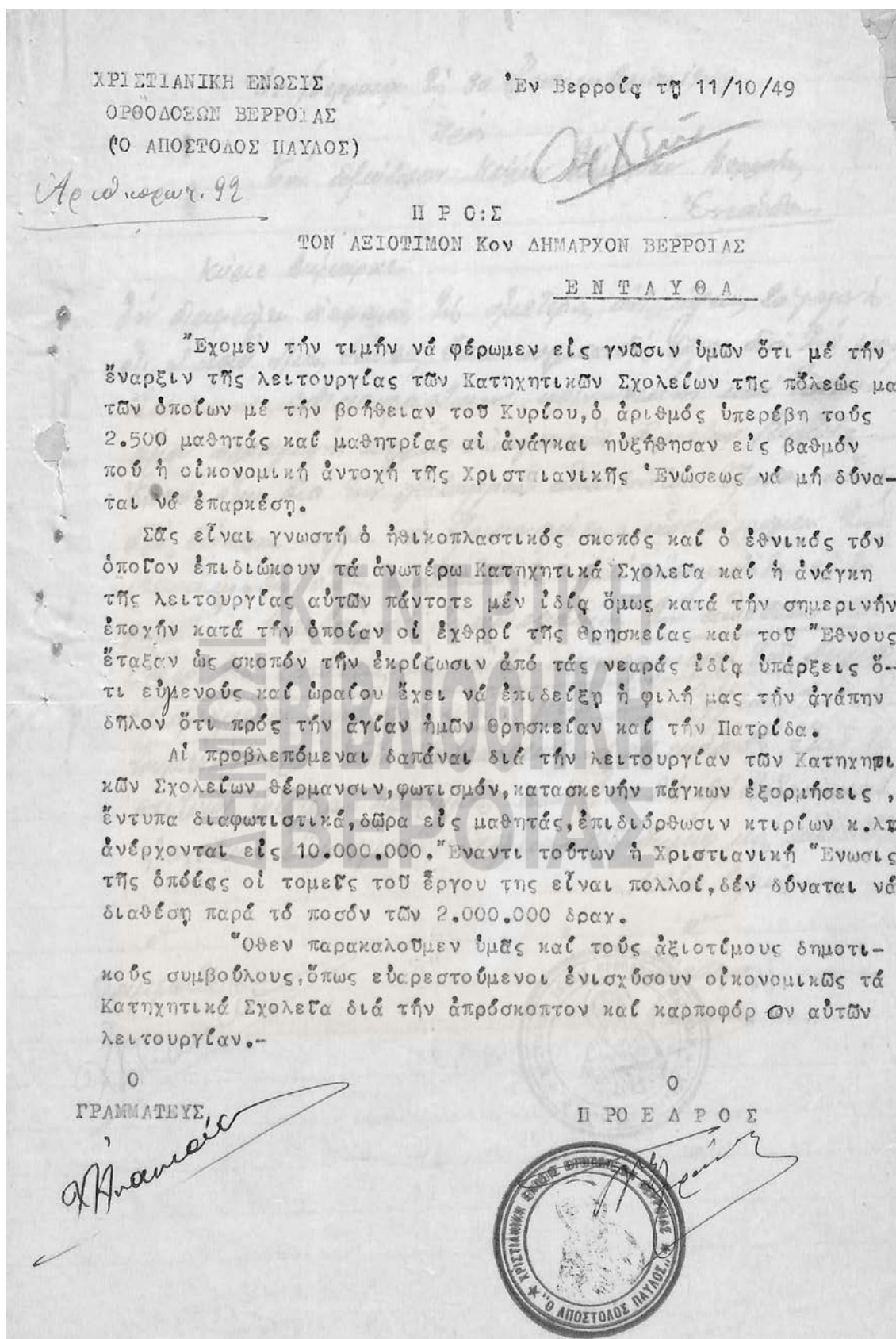
Τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας ἀπεδέχθη τὰς ἀπόψεις μας καὶ ἀπεφάσισε νὰ στείλῃ εἰδικὸν ὑπάλληλον πρὸς ὁδηγίαν διὰ τὴν ἐπιδιορθωσιν τῶν ἐν τῷ κόγχῃ τοῦ Ἱεροῦ βήματος Βυζαντινῶν τοιχογραφιῶν καὶ τὴν ἀνακαλῆσιν ἱσῶς καὶ ἄλλων ὁμοίων ὑπὸ ἀσβεστοκονιάματα.

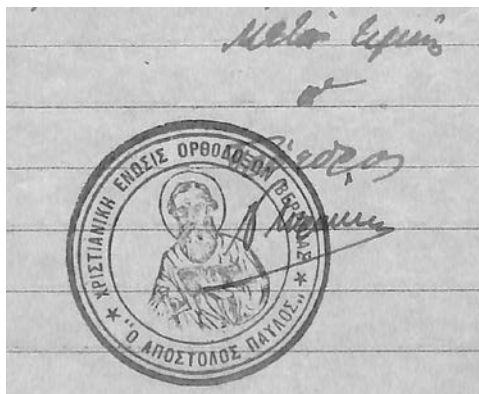
Ἀπὸ ἔτους δὲ ἤδη εἴμεθα συνεννοημένοι μετὰ τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ὁρθόδοξον Βεροίας ὁ «Ἀπόστολος Πόπλος» ἵνα μετὰ τὴν ἐκκένωσιν τῆς Παλαιᾶς Μητροπόλεως καὶ τὴν εἰσπράξιν παρὰ τῆς ΚΕ ΠΕΣ καὶ ΚΕΚΑ τῶν καθυστασσομένων ἐνοικίων προῶμεν εἰς τὴν διασκευὴν αὐτῆς, ὅπως χρῆσιμότης καὶ ὡς προσκύνημα τῶν

Βεροϊῶν καὶ ὡς αἶθουσα τοῦ ἀπογευματινοῦ κηρυγματος, διότι οὕτω φρονισθὲν δεῖ θᾶ τιμᾶται καὶ θά γεραίρηται ἡ μνήμη τῶν ὑπὲρ πίστεως καὶ Πατρίδος ἀπαγχονισθέντων ἐκεῖ κληρικῶν καὶ λαϊκῶν.

Ὁ Βεροίας—Ναούσης Πολύκαρπος

1. Πολύκαρπος (Μητρ.), «Μια πληροφορία. Προς τὴν διεύθυνσιν τῆς εφημερίδος "Βέροια"», *Ἡ Βέροια*, 20-1-1935, 3.

Σφραγίδα Χ.Ε.Ο.Β.

Στιγμιότυπο από την τελευταία εμφάνιση της προσκοπικής Σημαίας μετά τη συγχώνευσή των Προσκόπων με την Ε.Ο.Ν. Ψηφιακό Αρχείο Κέντρου Τοπικής Ιστορίας Κ.Ε.Π.Α. Δ. Βέροιας.

Vera * Metropolis * 12. Jh. * Innen, Mischschiff, nach Westen
Neg. Nr. 1.438.347 * Aufnahme 19427

Vera * Metropolis * 12. Jh. * Innen, Blick durchs Tor-
schloß nach Osten
Neg. Nr. 1.438.345 * Aufnahme 19427

Το εσωτερικό του παλαιού μητροπολιτικού ναού, διαμορφωμένο ως χώρος παροχής συσιτίων, κατά την κατοχική περίοδο (1942;).

Άποψη του εσωτερικού του παλαιού μητροπολιτικού ναού.

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ

Χρήστος Σκούπρας, Φιλολόγος – Δρ. Παιδαγωγικών

Αντωνία Χαρίση

Η Παιδόπολη Καλή Παναγιά

Εκεί που η ιστορία συνάντησε τα παιδιά

Η συγκεκριμένη εργασία έρχεται να καλύψει ένα ιστοριογραφικό κενό στο πεδίο της Τοπικής Ιστορίας. Θα επιχειρήσω επιγραμματικά να αναφερθώ σε κάποιες από τις αρετές του βιβλίου, όσο γίνεται συντομότερα.

Α.

Το βιβλίο δημιουργεί μια ιστορική αφήγηση, εμπεριστατωμένη, για την Παιδόπολη Καλή Παναγιά που λειτούργησε κατά την μετεμφυλιακή περίοδο, ως το 1983. Ο χαρακτηρισμός δικαιολογείται από τη μεθοδική και οργανωμένη παρουσίαση της ιστορίας της ίδρυσης και λειτουργίας της Παιδόπολης. Ιστορικό πλαίσιο, φορείς ίδρυσης, πρόσωπα που την στελέχωσαν, παρελαύνουν μέσα από τις σελίδες του βιβλίου *Ανάκτορα, Βασιλική Πρόνοια, Πρόσκοποι, Σώμα Ελληνίδων Οδηγών*.

Η εργασία δημιουργεί ένα νέο χώρο στον οποίο η ιστορία των απλών ανθρώπων που επωμίστηκαν το έργο της οργάνωσης της Παιδόπολης, της λειτουργίας της, της διαχείρισης της καθημερινότητας των παιδιών, της εκπαίδευσής τους κοινωνείται στους αναγνώστες. Η Συλλογική μνήμη των μελών της Παιδόπολης με αυτόν τον τρόπο αποκτά ένα νέο σημείο αναφοράς. Η Παρθένα, η αρχηγός, η Άννα, η Σούλα, ο Σπύρος, ο Λέων, ο Βαγγέλης, ο Γιάννης, εμφανίζονται ξανά, παρουσία μόνιμη και διαρκής, όχι μόνο για τους Παιδοπολίτες αλλά και όλους τους φιλόστοργους αναγνώστες.

Η αφήγηση διασώζει μιαν εικόνα της δεκαετίας του 1950, όπου νικητές και ηττημένοι

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΕΤΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ

Αντωνία Χαρίση

Παιδόπολη «Καλή Παναγιά»

Εκεί που η ιστορία συνάντησε τα παιδιά

Βέροια 2017

προσπαθούσαν, κυρίως, να κάνουν μία νέα αρχή ζωής υπερβαίνοντας τις πληγές που έστεκαν φρέσκες ακόμα.

Σε μια καχεκτική δημοκρατία, σύμφωνα με τον όρο που εισήγαγε ο Ηλίας Νικολακόπουλος, στην οποία το κύρος του στρατού ήταν πολύ υψηλό, όλοι οι κρατικοί μηχανισμοί επηρεάζονταν από τις αξίες του. Παράλληλα, η καταστροφή της υπαίθρου, η δυσκολία εξασφάλισης επαρκούς τροφής ενίσχυε την ανωτερότητα του στρατού, επειδή ακριβώς ο στρατός ικανοποιούσε τις βιοτικές ανάγκες δημιουργώντας ταυτόχρονα ελπίδες επαγγελματικής αποκατάστασης. Με άλλα λόγια εξασφάλιζε τις ελπίδες για μια κοινωνική κινητικότητα για ομάδες πληθυσμού που ήταν ή ένωθαν αποκλεισμένες.

Το βιβλίο καθιστά άμεσα αναγνωρίσιμο πως η Παιδόπολη οργανώνεται πάνω στις αρχές της στρατιωτικής ζωής και της πειθαρχίας. Η ομοιομορφία στο ντύσιμο, το καθημερινό πρόγραμμα, οι θάλαμοι, τα ονόματα τους παρέπεμπαν σε μια αυστηρά πειθαρχημένη στρατιωτική δομή. Προκύπτει, λοιπόν το ερώτημα; Καθιστούσε αυτή η δομή τη ζωή στην Παιδόπολη της Καλής Παναγιάς αφόρητη για τα ίδια τα παιδιά; Προσέθετε κάποια νέα στέρηση στις ήδη ταλαιπωρημένες παιδικές ψυχές; Από τις μαρτυρίες των παιδοπολιτών που παραθέτει η συγγραφέας δεν συνάγεται κάτι τέτοιο. Προφανώς και η λειτουργία τη μνήμης, να μένει μόνο στα καλά του παρελθόντος, έχει παίξει το ρόλο της.

Αρκούσε αυτή η συνθήκη της εξασφαλισμένης διαβίωσης και μόρφωσης να μαλακώσει τον πόνο για τη στέρηση της πραγματικής οικογένειας; Να σταθεί στη ζυγαριά του ορφανού, για την τραυματική αποκοπή από το γενέθλιο χώρο και την όποια οικογένεια; Προφανώς όχι. Όμως την απάντηση στο συγκεκριμένο ερώτημα την έχουν δώσει με τον τρόπο τους ο καθένας από τα παιδιά με τις πράξεις τους, τη δράση και τα λόγια τους με τη βιωμένη μνήμη από τα χρόνια της ζωής στην Παιδόπολη. Αυτές τις μαρτυρίες μας επιτρέπει να κοινωνήσουμε η εργασία της κας Χαρίσης.

Ωστόσο, θα άξιζε να υπάρξει σε κάποιο σημείο της εργασίας και η αναφορά στην οπτική και στις μαρτυρίες των παιδιών της Βέροιας, για το πώς έβλεπαν οι ίδιοι τα παιδιά της Παιδόπολης μέσα στα πλαίσια της δεκαετίας του 1950. Τα λυπόντουσαν; Τα αντιμετώπιζαν υπεροπτικά; Θυμάμαι, όμως, πως στην παρουσίαση του βιβλίου του Γιάννη Ατζακά Ο Θολός Βυθός, κάποιος από το ακροατήριο παρενέβη υποστηρίζοντας: «εμείς σας ζηλεύαμε, φορούσατε παπούτσια που εμείς δεν είχαμε, είχατε βιβλία, εμείς τα αγοράζαμε, εσείς τρεφόσασταν καλύτερα από μας.» Ο καθένας από μας επιτρέπεται να έχει τη δική του οπτική και τις προσωπικές απαντήσεις.

Η μεγαλύτερη ενότητα σε έκταση του βιβλίου αφορά την εκπαίδευση των παιδιών στην κατασκήνωση. Και αυτό είναι λογικό γιατί από τα αρχεία που διασωθηκαν μόνο το αρχείο του Δημοτικού σχολείου είναι σχεδόν πλήρες, όπως μας πληροφορεί η συγγραφέας. Μέσα από την αφήγηση που συνέθεσε η Αντωνία Χαρίση περιγράφονται οι σκοποί της εκπαίδευσης και της Παιδείας που υιοθέτησε το μετεμφυλιακό κράτος μέσω των διατάξεων του Συντάγματος του 1952. Η στόχευση ήταν «η ηθική και η πνευματική αγωγή και η ανάπτυξης της εθνικής συνειδήσεως των νέων επί τη βάσει του Ελληνοχριστιανικού πολιτισμού. Η εθνοφοροσύνη, καθορίζει γενικότερα την ιδεολογία του κράτους.

Το Δημοτικό σχολείο της Παιδόπολης ακολουθούσε το ίδιο πρόγραμμα με τα άλλα δημοτικά. Οι μαρτυρίες που περιέχει το βιβλίο μένουν στην αγάπη των δασκάλων για

τα ορφανά παιδιά, στην αγωνία και την προσπάθειά τους να μάθουν γράμματα και στην παιδαγωγική τους ακεραιότητα, χάρη στην οποία δεν έκαναν για κανένα λόγο διακρίσεις στους μαθητές τους. Η κα Χαρίση μας δίνει χρήσιμες πληροφορίες για την κοινωνική προέλευση των μαθητών μελετώντας τα μαθητολόγια.

Παράλληλα, η συγγραφέας διαπιστώνει, κατά τη δεκαετία του 1960 μια τομή στην κοινωνική κατάσταση των παιδιών που εισέρχονται στην Παιδόπολη. Μειώνεται ο αριθμός των ορφανών και αυξάνεται ο αριθμός των παιδιών που ζουν και οι 2 γονείς ή υπάρχει από την αρχή ένας γονέας, για τα παιδιά εκτός γάμου. Προφανώς εάν υπήρχαν περισσότερα τεκμήρια θα περιγράφονταν κοινωνιολογικά ακριβέστερα η τομή της δεκαετίας του '60, σχετικά με το κοινωνικό προφίλ των παιδιών. Παραθέτω αυτήν την εκτίμηση γιατί και από άλλες μελέτες συνάγεται πλέον μια τομή που παρατηρείται στην Ελλάδα κατά τη δεκαετία του 1960. Σαν να επιχειρείται δειλά- δειλά να πάρει η ζωή μπροστά, και το χάσμα του εμφυλίου πολέμου να μην είναι πλέον το επίκεντρο της πολιτικής και κοινωνικής ζωής.

Β .

Αποτιμώντας τα θετικά αυτού του βιβλίου, είμαι σίγουρος πως περισσότερα θα εντοπίσει ο κάθε αναγνώστης στην δυναμική αναπαράσταση της ζωής της Παιδόπολης, όπως η κα. Χαρίση την επιζωγράφισε. Σ' αυτήν την ενότητα της δικής μου παρέμβασης, θα ήθελα να μιλήσω για το Χρόνο δημιουργίας των Παιδοπόλεων. Τι τελικά πρόσφερε η ύπαρξη και η λειτουργία των Παιδοπόλεων; Ήταν καλή, κακή; Μπορούμε να εκφέρουμε αξιολογικές κρίσεις για τη λειτουργία των Παιδοπόλεων χωρίς να σκοντάφουμε στις συνθήκες και το χρόνο που τις γέννησε; Οι συνολικές αξιολογικές κρίσεις για τη λειτουργία και τα αποτελέσματά τους προσκρούουν στις σημασίες των λέξεων και το ιδεολογικό περιεχόμενο που ανακαλεί ο καθένας για αυτές. Λέξεις όπως «παιδοφύλαγμα», «παιδομάζωμα», «συμμορίτες», «αντάρτης», «εθνικόφρονας», «Γράμμος», «Βίτσι», «εαμοβούλγαρος», «Μάυς» «βασίλισσα – Μάννα» κ.λπ. Οι κρίσεις δυσκολεύονται εξαιτίας ενός χρόνου που ορίζεται από ένα χρώμα: Το Μαύρο. Παιδιά αυτού του Χρόνου, ή του Κρόνου αν προτιμάτε, είναι οι Παιδοπολίτες. Για την ίδια εποχή και το Χρόνο γράφει ο ποιητής Μανόλης Αναγνωστάκης συγκρίνοντας την Κατοχή με τον Εμφύλιο: *Κανείς δεν αποπειράθηκε- γιατί δεν μπορεί- να μιλήσει με χιούμορ για τα χρόνια του 1946-50. Η Κατοχή είναι ένας πολύχρωμος πίνακας όπου το μαύρο δένει παράδοξα με το κόκκινο, με το γαλάζιο, με όλα τα χρώμα τα ίριδας. Το χρώμα του Εμφυλίου είναι το μαύρο, ένα απέραντο απ' άκρη σ' άκρη μαύρο, κι η μνήμη δεν μπορεί να ρίξει πονθενά μια ευφρόσυνη ματιά.*¹

Αποτελούν σύμπτωση άραγε οι διαπιστώσεις για τον ίδιο χρόνο και για τις αδελφικές σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ των παιδιών της Παιδόπολης για την ανάγκη δημιουργίας μιας νέας οικογένειας όπως τις εκφράζει ο κ. Καλαιτζόγλου και τις παραθέτει η συγγραφέας στο βιβλίο της; σελ. 193.

«Γιός “εθνικόφρονος” εγώ, γιος “αντάρτη” ο Πρόδρομος! Θαρρείς κι εμείς στα 5 ή έξι χρόνια μας, όταν οι μανάδες μας, μη μπορώντας να μας θρέψουν, αφού τη μια μέρα ερχόντουσαν οι “εθνικόφρονες” και την άλλη οι “αντάρτες” και ρημάζανε εξίσου τις σοδειές των ανθρώπων! Έτσι, μας πήγαν στην Παιδόπολη, όπου φυσικά ΔΕΝ είχαμε από μια γαλάζια ή κόκκινη κορδέλα στο χέρι! Ήμασταν ορφανά πολέμου. Κι αυτό το “για-

1 Μ. Αναγνωστάκης, «Μια συνομιλία του Μ. Α. με τον Αντώνη Φωστιέρη και τον Θανάση Νιάρχο». Η λέξη, τ. 11, 1982, σ. 55-56

τί;” ήταν που μετρούσε. Αντίπαλοι; Γελοία πράγματα. Το “μαύρο” του Εμφυλίου είχαμε στους ορίζοντές μας και τη στέρηση του χαδιού της μάνας μας. Αυτό το μαύρο υπάρχει ακόμη στο βλέμμα μας».

Γ.

Θα ήθελα να ολοκληρώσω τη σύντομη αυτή παρέμβασή μου για την πολύτιμη εργασία της κας Χαρίση με μια αναφορά στο Χώρο της Παιδόπολης. Είναι λογικό πως ο φυσικός χώρος της Παναγίας Δοβρά, της Καλής Παναγιάς, επηρέασε τη ζωή, τη μνήμη και τα όνειρα των Παιδοπολιτών. Φαντάζομαι πως δεν μπορεί κανείς να αναφερθεί στο χώρο της Παιδόπολης χωρίς να έχει στο μυαλό του την εκκλησία της Παναγιάς. Όπως εύστοχα το λέει ο Γιάννης Ατζακάς στο *Θολό Βυθό*, «η καρδιά της κατασκήνωσης ήταν η εκκλησία της Παναγιάς Δοβρά». Η ύπαρξη της και η χάρη της είχε υπό τη σκέπη της τις παιδικές καρδιές. Μέσα σ’ αυτήν την ομορφιά της φύσης με κυρίαρχο το θρησκευτικό στοιχείο, τα κτήρια, τα δέντρα, πλάτανοι, δρυς, κυπαρίσσια λειτουργούσαν ως ζωντανές παρηγοριές για το μελισσολόι των παιδιών. Εμπυχες παρουσίες που λειτουργούσαν –ή μήπως λειτουργούν ακόμη; ως μάρτυρες μιας δύσκολης ηλικίας.

Μέσα σ’ αυτήν την ενότητα χρόνου και χώρου, συμφυρμένη με την αθωότητα της παιδικής ηλικίας, η παρουσία μας εδώ με αφορμή την ιστορία της Παιδόπολης ανακαλεί στη μνήμη μου αυτή τη λυτρωτική αίσθηση των στίχων του από τον Πειρασμό.

Μάγεμα η φύσις κι όνειρο στην ομορφιά και χάρη,
η μαύρη πέτρα ολόχρυση και το ξερό χορτάρι.
Με χίλιες βρύσες χύνεται με χίλιες γλώσσες κραίνει:
Όποιος πεθάνει σήμερα, χίλιες φορές πεθαίνει.

Έσθης’ ο έρωτας χορό με τον ξανθόν Απρίλη
κι η φύσις ήρε την καλή και τη γλυκιά της ώρα
και μες τη σκιά, που φούντωσε και κλεί δροσιές και μόσχους,
ανάκουστος κηλαηδισμός και λιποθυμισμένος

Από τον «Πειρασμό» εύκολα κανείς μπορεί να σκεφτεί τα Μεταφυσικά ερωτήματα του «Κρητικού», που, πιστεύω, αγγίζουν τα «τυχερά» και «άτυχα» ταυτόχρονα παιδιά των Παιδοπόλεων που συνάντησε η Ιστορία.

«Μην είδετε την ομορφιά που την κοιλάδα αγιάζει;
Πέστε να ιδήτε το καλό εσείς κι ό, τι σας μοιάζει.»

Εδώ πιστεύω κρύβεται η απάντηση για το αν οι Παιδοπόλεις τελικά ήταν καλές ή κακές. Ας μαρτυρήσει ο καθένας το καλό ή το κακό που συνάντησε. Όσο για την κα Χαρίση μαρτυράει το καλό, συνθέτοντας μια πολύτιμη αφήγηση για την Παιδόπολη Καλή Παναγιά, τιμώντας το καθήκον της ως ιστορικού, παραδίδοντας στον αναγνώστη μια ψυχωφελή αφήγηση που συμβάλλει στη συλλογική μας αυτογνωσία.

ΦΟΡΕΙΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΗΜΑΘΙΑΣ

Επιμέλεια: Ιωάννα Ζιώγα

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ «Ο ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ»

Ο συννοικισμός του Προμηθέα, που βρίσκεται στο δυτικό τμήμα της πόλης της Βέροιας, είναι ένας από τους μεγαλύτερους συννοικισμούς. Άρχισε να δημιουργείται το 1914 με την εγκατάσταση Πόντιων προσφύγων από τον Καύκασο και στη συνέχεια Θρακιωτών από την Ανατολική Ρωμυλία¹.

Με το πέρασμα του χρόνου και ενώ μεγάλωνε ο συννοικισμός, γεννήθηκε η ιδέα δημιουργίας ενός συλλόγου που θα συγκέντρωνε τους κατοίκους της περιοχής. Έτσι, το 1975 ιδρύθηκε ο Μορφωτικός Σύλλογος «Προμηθέας» με σκοπό την προσφορά πολιτιστικού και κοινωνικού έργου στη περιοχή.

Το πρώτο Δ.Σ. απαρτιζόταν από τους:

Πρόεδρος: Νεοκλής Κουρουζίδης

Αντιπρόεδρος: Στέργιος Ιωάννιδης

Γεν. Γραμματέας: Παύλος Κουρουζίδης

Ταμίας: Ιωάννης Γαλλίκας

Μέλος: Δημήτριος Σαββίδης

Ο Σύλλογος δραστηριοποιείται έντονα από τον πρώτο χρόνο λειτουργίας του. Δημιουργείται δανειστική βιβλιοθήκη με 5.000 και πλέον βιβλία (λογοτεχνικά, ιστορικά, σχολικά κλπ.) τα οποία είναι διαθέσιμα σε όλους καθώς και φροντιστήρια που βοηθούσαν τους μαθητές στα μαθήματά τους. Ακόμα, λειτούργησαν τμήματα ζωγραφικής, κοπτικής – ραπτικής, αργαλειού, γραφομηχανής και πυρογραφίας.

Το 1983 δημιουργείται η «Θεατρική Σκηνή», κάτι το οποίο ήταν πρωτοποριακό για την εποχή. Στη δημιουργία της «Θεατρικής Σκηνής» συνέβαλε τα μέγιστα, όπως

1 Γιάννη Α. Μελετίδη: Οδοιπορικό στο συννοικισμό «Προμηθέας» Βέροιας, Βέροια 1995, σελ. 24.

αναφέρει ο σημερινός πρόεδρος του συλλόγου κος Διονύσης Καρολίδης, ο ηθοποιός Δημήτρης Μαυρόπουλος, ο οποίος βοηθάει με οποιοδήποτε τρόπο μέχρι και σήμερα. Στον τομέα της παράδοσης δημιούργησε αξιόλογα χορευτικά τμήματα για την εκμάθηση παραδοσιακών χορών, τα οποία συμμετείχαν σε διάφορες εκδηλώσεις στη πόλη και όχι μόνο.

Θέσπισε τα «Προμηθιώτικα», που λάμβαναν χώρα στα πρώην Εβραϊκά Νεκροταφεία. Ήταν μια σειρά εκδηλώσεων που αρχικά κρατούσαν 3 ημέρες, μετά 2 ώσπου καταργήθηκαν κυρίως λόγω οικονομικών δυσχερειών.

Τέλος, πραγματοποίησε σεμινάρια και διαλέξεις επιστημονικού και κοινωνικού περιεχομένου ενώ συμμετείχε σε διάφορες εκδηλώσεις όπως «Ημαθιώτικα» κ.λπ.

Σήμερα, ο σύλλογος, που μετά από τροποποίηση του καταστατικού της έχει μετονομαστεί σε Πολιτιστικός Γυμναστικός Σύλλογος Βέροιας «Ο Προμηθέας», συνεχίζει τη δράση του. Πολλά από τα τμήματα που προαναφέρθηκαν δεν λειτουργούν εξαιτίας των οικονομικών δυσκολιών και της έλλειψης χώρου που αντιμετωπίζει ο σύλλογος.

Τα τμήματα που συνεχίζουν να υφίστανται είναι: Χορευτικό, Ζωγραφικής, Χορωδία, Μοντέρνου χορού και Θεατρική Σκηνή

Στο χορευτικό διδάσκονται παραδοσιακοί χοροί από διάφορες περιοχές της Ελλάδας, ενώ το τμήμα ζωγραφικής αποτελείται από 50 και πλέον παιδιά, τα οποία συμμετέχουν σε διάφορους διαγωνισμούς, πανελλήνιους και παγκόσμιους, και μάλιστα έχουν αποσπάσει πολλές διακρίσεις και βραβεία.

Η χορωδία του συλλόγου αριθμεί πάνω από 20 μέλη και με την καθοδήγηση του κ. Αλέξανδρου Ιωσηφίδη έχει συμμετάσχει σε διάφορες εκδηλώσεις και με πολύ μεγάλη επιτυχία.

Το καμάρι όμως του συλλόγου είναι η «Θεατρική Σκηνή». Αποτελείται από 3 τμήματα:

1. Παιδική σκηνή – Για παιδιά Δημοτικού με υπεύθυνη την κα. Κοντοτάσου Ιωάννα
2. Νεανική σκηνή – Για παιδιά Γυμνασίου και Λυκείου με υπεύθυνο τον κ. Μπουζίνη Νικόλαο και
3. Κεντρική σκηνή – Για ενήλικες

Η Θεατρική Σκηνή συμμετέχει σε διάφορα φεστιβάλ ανά την Ελλάδα και την Κύπρο ενώ τους καλοκαιρινούς μήνες κάνει περιοδείες. Οι ηθοποιοί που την απαρτίζουν μέλη του συλλόγου και όχι μόνο. Μπορεί να συμμετέχει οποιοσδήποτε το επιθυμεί. Από το 2000 έως το 2005 ο σύλλογος διοργάνωνε Πανελλήνιο Φεστιβάλ Ερασιτεχνικού Θεάτρου, το οποίο κάθε χρόνο ήταν αφιερωμένο και σε διαφορετικό ηθοποιό. Ενδεικτικά αναφέρονται κάποιες από τις παραστάσεις: «Προίκα μου Αγαπημένη» του Δ. Ψαθά, «Φον Δημητράκης» του Δ. Ψαθά, «Πηδώντας από ταράτσα σε ταράτσα» του Β. Ανδρεόπουλου, «Ούτε γάτα, ούτε ζημιά» του Α. Σακκελάρου, «Άρρωστος κατά παραγγελία» διασκευή του «Κατά φαντασίαν ασθενή του Μολιέρου και φυσικά πολλές ακόμα.

Έχει κερδίσει πολλούς επαίνους και βραβεία σε διάφορα Ερασιτεχνικά Φεστιβάλ που έχει συμμετάσχει ανάμεσα στα οποία «Βραβείο Κοινού» και «Α' Ανδρικού Ρόλου».

Τέλος, στο ενεργητικό του συλλόγου εντάσσονται και 2 εκδόσεις. Η πρώτη έκδοση είναι το 1985 με τίτλο «Λαϊκές Ιστορίες» του Στέλιου Σβαρνόπουλου, που είναι μια σειρά χρονογραφημάτων του και η δεύτερη το 1995 με τίτλο «Οδοιπορικό στο συνοικισμό «Προμηθέας» Βέροιας» του Γιάννη Μελετίδη, που περιγράφει την ιστορία

του συννοικισμού. Το βιβλίο αυτό προλογίζει ο Γεώργιος Χιονίδης.

Πρέπει επίσης να αναφερθεί ότι ο Σύλλογος «Προμηθέας» είναι αδελφοποιημένος με τον Αθλητικό Πολιτιστικό Σύλλογο Χαλκανόρας Ιδαίου Κύπρου. Οι δυο σύλλογοι υπέγραψαν σύμφωνο φιλίας και συνεργασίας στο Δάλι Κύπρου και μάλιστα, στη συγκεκριμένη περιοχή, υπάρχει οδός με την ονομασία «Πολιτιστικός Σύλλογος Προμηθέας», όπως μας ενημερώνει ο πρόεδρος του συλλόγου.

Ο σύλλογος στεγάζεται στο ισόγειο ενός ιδιωτικού οικήματος επί της οδού Ακροπόλεως. Τα μέλη του, περίπου 200, είναι αυτά που με τις συνδρομές τους βοηθούν στη συντήρηση του, ενώ δεν είναι λίγοι και οι φίλοι του συλλόγου που με χορηγίες στέκονται δίπλα στη προσπάθεια του συλλόγου για την ευόδωση των σκοπών του.

Η προσφορά του Πολιτιστικού Γυμναστικού Συλλόγου Βέροιας «Ο Προμηθέας» στο πολιτιστικό τοπίο της πόλης είναι πολύ μεγάλη και εξαιρετικά σημαντική.

Η Ε.Μ.Ι.Π.Η. θα ήθελε να ευχαριστήσει τον πρόεδρο του συλλόγου κ. Διονύση Καρολίδη για όλες τις πληροφορίες που μας παρείχε και να του ευχηθεί καλή δύναμη στο δύσκολο έργο που έχει αναλάβει.

Πληροφορίες για το σύλλογο μπορείτε να βρείτε στη σελίδα τους στα μέσα κοινωνικά δικτύωσης και μπορείτε να επικοινωνήσετε στην ηλεκτρονική διεύθυνση: info@promitheas-veria.gr.

Πεπραγμένα

Ε.Μ.Ι.Π.Η. - Το νέο Δ.Σ. της Εταιρείας (2017-2019)

Το απόγευμα της Κυριακής 12 Φεβρουαρίου 2017 πραγματοποιήθηκε η εκλογοαπολογιστική Γενική Συνέλευση της Εταιρείας Μελετών Ιστορίας και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας και η κοπή βασιλόπιτας, στο εστιατόριο Paragallo, στη Βέροια.

Την βασιλόπιτα της Εταιρείας ευλόγησε ο Αρχιμ. Ναθαναήλ Καραγέργος, ο οποίος ευχήθηκε καλή δύναμη για το έργο της και μετέφερε της ευχές του Μητροπολίτη Βεροίας, Ναούσης και Καμπανίας κ. Παντελεήμονος.

Ακολούθησε η Γενική Συνέλευση της Ε.Μ.Ι.Π.Η., όπου έγινε ο απολογισμός των πεπραγμένων του 2016, από τον πρόεδρο του Δ.Σ. δρ. Εμμανουήλ Ξυνάδα, την αντιπρόεδρο Ολυμπία Μπέτσα και την Ταμία Ιωάννα Ζιώγα, διαβάστηκε το πόρισμα της Ελεγκτικής Επιτροπής από τον πρόεδρό της Παναγιώτη Δαβόρα και έγινε ευρεία συζήτηση για θέματα που απασχολούν την Εταιρεία και το έργο της.

Στη συνέχεια, πραγματοποιήθηκαν οι εκλογές για την ανάδειξη του νέου Διοικητικού Συμβουλίου της Εταιρείας, για την περίοδο 2017-2019 και της Ελεγκτικής Επιτροπής.

Έπειτα από την ψηφοφορία, αλλά και την κατανομή των αξιωμάτων που έγινε την επομένη ημέρα, οι νέες συνθέσεις του Διοικητικού Συμβουλίου και της Ελεγκτικής Επιτροπής της Ε.Μ.Ι.Π.Η. είναι οι εξής:

Διοικητικό Συμβούλιο περιόδου 2017-2019:

Πρόεδρος: Ολυμπία Μπέτσα

Αντιπρόεδρος: Ιωάννα Ζιώγα

Γραμματέας: Εμμανουήλ Ξυνάδας

Ταμίας: Παναγιώτης Δαβόρας

Μέλη: Αντωνία Χαρίση
Νικόλαος Βουδούρης
Αναστασία Ταναμπάση

Αναπλ. Μέλος: π. Αθανάσιος Βουδούρης (κατατάχθηκε σε εκλόγιμη θέση, αλλά αυτοβούλως έθεσε εαυτόν στα αναπληρωματικά μέλη)

Ελεγκτική Επιτροπή:

Πρόεδρος: Χρήστος Σκούπρας

Μέλη: Σταύρος Δεληγιάννης και Κωνσταντίνος Χρυσικόπουλος

Η νέα έκδοση της Ε.Μ.Ι.Π.Η.

Παιδόπολη «Καλή Παναγιά» - Εκεί που η ιστορία συνάντησε τα παιδιά, της Α. Χαρίση παρουσιάστηκε στη Ι.Μ. Παναγίας Δοβρά

Την Κυριακή 30 Απριλίου 2017 πραγματοποιήθηκε στην Ιερά Μονή Παναγίας Δοβρά η παρουσίαση του βιβλίου της συγγραφέα Αντωνίας Χαρίση με τίτλο: “Παιδόπολη «Καλή Παναγιά» - Εκεί που η ιστορία συνάντησε τα παιδιά”, που αποτελεί τη νέα έκδοση της Εταιρείας Μελετών Ιστορίας και Πολιτισμού Ημαθίας (Ε.Μ.Ι.Π.Η.). Η παρουσίαση του βιβλίου έγινε στην γεμάτη από κόσμο τραπεζαρία, όπου συναθροίζονται εδώ και χρόνια οι Παιδοπολίτες κάθε Κυριακή των Μυροφόρων.

Αρχικά, η Πρόεδρος της Ε.Μ.Ι.Π.Η. κα Ολυμπία Μπέτσα, η οποία ανέλαβε το συντονισμό της εκδήλωσης, καλωσόρισε τους παριστάμενους και ευχαρίστησε την Ιερά Μητρόπολη και τη Ιερά Μονή Παναγίας Δοβρά για την αποδοχή της πρότασης της Εταιρείας να πραγματοποιηθεί η εκδήλωση στο χώρο της Μονής, με αφορμή την ετήσια συνάθροιση των Παιδοπολιτών της Παιδόπολης «Καλή Παναγιά». Ακολούθησαν οι χαιρετισμοί του Ηγουμένου της Μονής Αρχιμανδρίτη Παντελεήμονα Κορφωτάκη,

του Διευθυντή Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Ημαθίας κ. Διονύση Διαμαντόπουλου και του εκπροσώπου των Παιδοπολιτών κ. Παύλου Παυλίδη.

Στη συνέχεια, το λόγο έλαβε ο κ. Παναγιώτης Δαβόρας, δικηγόρος – Ταμίας της Ε.Μ.Ι.Π.Η., ο οποίος παρουσίασε το θεσμικό πλαίσιο ίδρυσης των Παιδοπόλεων καθώς και τους λόγους που οδήγησαν το μετεμφυλιακό κράτος στην κίνηση αυτή.

Ακολούθησε ο κ. Εμμανουήλ Ξυνάδας, δρ. Εκκλησιαστικής Ιστορίας – Γραμματέας της Ε.Μ.Ι.Π.Η., ο οποίος αναφέρθηκε στο πλαίσιο παραχώρησης του χώρου ανάπτυξης της Παιδόπολης και στα εγκαίνιά της τα έτη 1947 και 1951, αντίστοιχα.

Ακολούθησε ο κ. Χρήστος Σκούπρας, δρ. Παιδαγωγικών – Μέλος της Ε.Μ.Ι.Π.Η., ο οποίος αναφέρθηκε στο παρουσιαζόμενο βιβλίο, σχολιάζοντας συγκεκριμένα θέματα τα οποία θίγονται σε αυτό.

Τέλος, το λόγο έλαβε η συγγραφέας Αντωνία Χαρίση, δρ. Ιστορίας της Εκπαίδευσης – Μέλος Δ.Σ. της Ε.Μ.Ι.Π.Η., η οποία αναφέρθηκε στην ιδέα της σχετικής έρευνας και τα στάδιά της, ενώ έκλεισε ευχαριστώντας όσους συνέβαλαν σε αυτήν, καθώς επίσης και στους συντελεστές της έκδοσης.

Στην εκδήλωση, εκτός από τους Παιδοπολίτες, παρέστη πλήθος κόσμου, μεταξύ των οποίων ο βουλευτής Ημαθίας κ. Χρήστος Αντωνίου, ο πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου Βέροιας κ. Πέτρος Τσαπαρόπουλος, ο αντιδήμαρχος Παιδείας Δ. Νάουσας κ. Στέλιος Δάγκας, η προϊσταμένη της ΕΦΑ Ημαθίας κα Αγγελική Κοτταρίδη, ο πρόεδρος της ΤΚ Τριλόφου κ. Γιάννης Καραγιάννης, ο πρ. Δήμαρχος Δοβρά κ. Χρήστος Τσιούντας κ.α.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΝ Ε.Μ.Ι.Π.Η.

ΣΕΙΡΕΣ

ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΕΣ

ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΗΜΑΘΙΑΣ

1. Αθανάσιος Γ. Βουδούρης, *Ο Βεροιώτης Ιερομόναχος Μελέτιος Κωνσταμονίτης και η περιοδεία του στη Ρωσία (1862-1869)*, Βέροια, 2011
2. Εμμανουήλ Γ. Ξυνάδας, *Ο Μητροπολίτης Κοσμάς Ευμορφόπουλος (1860-1901)*, Βέροια, 2014

ΜΙΛΑΜΕ ΓΙΑ ΤΗ ΒΕΡΟΙΑ ΤΟΥ 20ΟΥ ΑΙΩΝΑ

Πρακτικά Επιστημονικών Ημερίδων Τοπικής Ιστορίας

- Α' Στο λυκόφως της Οθωμανικής Περιόδου (1890-1910), Βέροια, 2012
- Β' Από την Αυτοκρατορία στο Εθνικό Κράτος (1910-1925), Βέροια, 2013
- Γ' Στη Βέροια του Μεσοπολέμου (1925-1940), Βέροια, 2015
- Δ' Η δεκαετία των μεγάλων ανατροπών και αναταραχών (1940- 1950), Υπό έκδοση
- Ε' Από τον Εμφύλιο στη Χούντα (1950 - 1974), Υπό έκδοση

ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΗΜΑΘΙΑΣ

Πρακτικά Επιστημονικών Ημερίδων Τοπικής Ιστορίας

1. Ημαθία: Σκιαγραφώντας την ιστορία της μέσα από της συλλογές των Γ.Α.Κ. Αρχεία Ν. Ημαθίας, Βέροια, 2014
2. Μιλάμε για τη Νάουσα του 20ου αιώνα, Υπό έκδοση

ΠΕΡΙΟΔΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ ΗΜΑΘΙΑΣ

Τόμος Α' (2009), Βέροια, 2010

Τόμος Β' (2010), Βέροια, 2011

Τόμος Γ' (2011), Βέροια, 2012

Τόμος Δ' (2012) - Πρακτικά Α' Επιστημονικού Συνεδρίου για την Ημαθία, Βέροια, 2013

Τόμος Ε' (2013) - Πρακτικά Α' Επιστημονικού Συνεδρίου για την Ημαθία - Β' Μέρος, Βέροια, 2014

ΧΡΟΝΙΚΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ

Τεύχη 1 - 11 (2008-2010), Βέροια, 2011 (Συλλεκτική έκδοση)

Τεύχη 1 - 29 (2008-2016), Βέροια

ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

1. Βέροια 16 Οκτωβρίου 1912. Η απελευθέρωση της πόλης μέσα από κείμενα του 20ου αιώνα, Βέροια, 2012 (συλλογικός τόμος)

2. Εμμανουήλ Γ. Ξυνάδας, Όψεις και πτυχές της βεροιώτικης Αποκριάς από τα οθωμανικά χρόνια ως τα τέλη του 20ου αιώνα, Βέροια, 2014

3. Παύλος Δ. Πυρινός, Βεροιώτικα και Ναουσαίικα σημειώματα, Βέροια, 2014

4. Θεοδώρα Μαυρίδου – Κωνσταντίνος Χατζηστυλλής, Ιωάννης Τζαναβάρας. Ένας ξεχωριστός καθηγητής στην κατοχική Νάουσα, Βέροια, 2015

5. Δημήτριος Κ. Βύζας, Τσόρνοβο – Φυτειά Ημαθίας, Βέροια, 2015

6. Θεοδώρα Μαυρίδου – Κωνσταντίνος Χατζηστυλλής, Γυμναστικός Σύλλογος Ποντίων Ναούσης «Ακρίτας» 1928 – 1956, Βέροια, 2016

7. Χρήστος Σκούπρας, Κατοχή, Εαμική εξουσία, Εμφύλιος στην Ημαθία. Εφημερίδες - Απελευθέρωση - Κοινωνική ζωή, Βέροια, 2016

8. Αντωνία Χαρίση, Παιδόπολη Καλή Παναγιά. Εκεί που η Ιστορία συνάντησε τα παιδιά, Βέροια 2017

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

πρόσκληση συμμετοχής εισηγητών

Μετακινήσεις πληθυσμών στην Ημαθία Από τα οθωμανικά χρόνια ως τις μέρες μας

Κατά την υπ' αρ. 5/2017 συνεδρίαση του Δ.Σ. της Ε.Μ.Ι.Π.Η. αποφασίστηκε η πραγματοποίηση θεματικής Επιστημονικής Ημερίδας Τοπικής Ιστορίας με τίτλο «Μετακινήσεις πληθυσμών στην Ημαθία (από τα οθωμανικά χρόνια ως τις μέρες μας)».

Σκοπός της επιστημονικής Ημερίδας είναι να προσεγγίσει διαχρονικά το θέμα της ειρηνικής ή βίαιης μετακίνησης πληθυσμών με επίκεντρο την Ημαθία. Θα μελετηθούν οι παράγοντες που προκάλεσαν τις μεταναστευτικές ή προσφυγικές ροές, οι δημογραφικές μεταβολές στην Ημαθία, ο ρόλος του ελληνικού κράτους και των υπολοίπων κρατών, το ελληνικό και διεθνές νομοθετικό πλαίσιο, η διαχείριση της ανθρωπιστικής κρίσης, καθώς και του φαινομένου της αστικοποίησης.

Η ημερίδα θα πραγματοποιηθεί στο πλαίσιο της Ζ' Εβδομάδας Τοπικής Ιστορίας και Πολιτισμού (25 Σεπτεμβρίου - 1 Οκτωβρίου 2017) και συγκεκριμένα την Παρασκευή και το Σάββατο 29 και 30 Σεπτεμβρίου 2017. Υπεύθυνη για τη διασφάλιση του επιστημονικού υπόβαθρου της Ημερίδας είναι η Επιστημονική Επιτροπή, που αποτελείται από μέλη τους Σοφία Ηλιάδου - Τάχου (Καθ. Παν. Δυτ. Μακεδονίας), Γεώργιο Κόκκινο (Καθ. Παν. Αιγαίου), Ιάκωβο Μιχαηλίδη (Αν. Καθ. Α.Π.Θ.), Ιωάννη Μπέτσα (Επικ. Καθ. Παν. Δυτ. Μακεδονίας) και Αντωνία Χαρίση (Δρ. Παν. Δυτ. Μακεδονίας - Μέλος Δ.Σ. Ε.Μ.Ι.Π.Η.).

Υπεύθυνη για την οργάνωση και τη διεξαγωγή της Ημερίδας είναι η Οργανωτική Επιτροπή, που αποτελείται από μέλη της Ε.Μ.Ι.Π.Η.

Οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να υποβάλλουν αίτηση, συνοδευόμενη από μια σύντομη περίληψη της ανακοίνωσής τους έως τις 31 Αυγούστου 2017 στην ηλεκτρονική διεύθυνση της Ε.Μ.Ι.Π.Η. (emipi@ymail.com). Το θέμα πρέπει να είναι πρωτότυπο και στην περίληψη να αναφέρεται το αρχειακό υλικό που χρησιμοποιήθηκε. Οι περιλήψεις θα δημοσιευθούν στο φύλλο 32 του περιοδικού της Ε.Μ.Ι.Π.Η., «Χρονικά Ιστορίας και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας».

Οι εισηγητές, που χρειάζεται να μετακινηθούν και να διαμείνουν στη Βέροια κατά τη διάρκεια της Ημερίδας, θα πρέπει να επικοινωνήσουν με την Οργανωτική Επιτροπή για την επίλυση του ζητήματός τους.

Επόμενη ανακοίνωση θα αποσταλεί μαζί με το πρόγραμμα της Ημερίδας περί τα μέσα Σεπτεμβρίου.